

Treball de fi de grau

Títol

EL TRACTAMENT DELS NACIONALISMES CROAT I SERBI A LA VANGUARDIA, L'AVUI I EL HERALD TRIBUNE

Autor/a

Anna Gibernau Rafart

Tutor/a

Xavier Giró Martí

Departament	Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura
Grau	Periodisme
Tipus de TFG	Recerca
Data	03/06/2016

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català: El tractament dels nacionalismes croat i serbi a La Vanguardia, l'Avui i el Herald Tribune

Castellà: El tratamiento de los nacionalismos croata y serbio en La Vanguardia, el Avui y el Herald Tribune

Anglès: How La Vanguardia, Avui and the Herald Tribune analyze Croatian and Serbian nationalisms

Autor/a: Anna Gibernau Rafart

Tutor/a: Xavier Giró Martí

Curs: 2015/16 **Grau:** Periodisme

Paraules clau (mínim 3)

Català: Nacionalisme, premsa, Balcanes, anàlisi

Castellà: Nacionalismo, prensa, Balcanes, análisis

Anglès: Nationalism, press, Balkans, analysis

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català: La recerca del treball consisteix en analitzar la cobertura que fan La Vanguardia, l'Avui i el Herald Tribune dels nacionalismes croat i serbi durant el conflicte dels Balcanes. Per tal de realitzar la recerca s'han tingut en compte diferents ítems com el tractament de la terminologia, les causes relacionades amb l'esclat del conflicte, l'opinió de la concepció de nacionalisme o la posició dels diaris respecte al nacionalisme croat i al nacionalisme serbi analitzats tots ells en diferents períodes de la guerra. La hipòtesi general de la recerca es basa en què hi ha una correspondència entre la posició ideològica del mitjà i el tractament que fan dels nacionalismes. Per contextualitzar l'objecte de recerca es tracten quatre eixos: el conflicte dels Balcanes, la noció de nacionalisme, el paper dels mitjans de comunicació en un conflicte armat i els mitjans i l'ideologia a Espanya.

Castellà: La búsqueda del trabajo consiste en analizar la cobertura que hacen La Vanguardia, el Avui y el Herald Tribune de los nacionalismos croata y serbio durante el conflicto de los Balcanes. Para realizar la búsqueda se han tenido en cuenta diferentes aspectos como el tratamiento de la terminología, las causas relacionadas con el inicio del conflicto, la opinión de la concepción de nacionalismo o la posición de los periódicos respecto al nacionalismo croata y serbio analizados en diferentes periodos de la guerra. La hipótesis general de la búsqueda se basa en que hay una correspondencia entre la posición ideológica del medio y el tratamiento que hacen de los nacionalismos. Para contextualizar el objeto de la búsqueda se tratan cuatro ejes: el conflicto de los Balcanes, la noción de nacionalismo, el papel de los medios de comunicación en un conflicto armado y los medios e ideología en España.

Anglès: The research consists in analyze the coverage that La Vanguardia, Avui and the Herald Tribune did to the Croatian and Serbian nationalisms during the war of the Balkans. There have been taken into account different aspects as the treatment of the terminology, the causes related to the outbreak of the conflict, the opinion of the conception about nationalism or the position of the newspapers regarding the Croatian and the Serbian nationalisms. All these ideas have been analyzed in different periods of the war. The principal hypothesis is based on finding that there is a correspondence between the ideology position of the newspaper and the treatment did to the nationalisms. To contextualize the subject of the research four items have been studied: the conflict of the Balkans, the notion of nationalism, the role of media in an armed conflict and the media and ideology in Spain.

La violència engendra violència. Però –no ho oblideu– també la tolerància engendra violència i el desesper engendra violència, i –sobretot– la veritat engendra violència.

Joan Fuster

ÍNDIX

0. INTRODUCCIÓ	3
1. SOCIETAT I ORDRE INTERNACIONAL A FINALS DE LA DÈCADA DEL 1980 I PRINCIPIS DEL 1990	5
2. EL CONFLICTE DELS BALSANS	9
2.1. Titisme	9
2.2. Base política i organització federal	13
2.3. Repúbliques: societat, economia i religió	16
2.3.1. Eslovènia.....	17
2.3.2. Croàcia.....	17
2.3.3. Sèrbia.....	18
2.3.4. Bòsnia-Hercegovina.....	18
2.3.5. Montenegro	19
2.3.6. Macedònia.....	19
2.4. conflicte a Croàcia.....	20
2.5. conflicte a Bòsnia.....	21
2.6. Neteja ètnica	22
2.7. Reacció internacional	24
3. NACIONALISME	32
3.1. Concepte i origen	32
3.2. L'auge dels nacionalismes als Balcans.....	35
4. PAPER DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ EN UN CONFLICTE ARMAT	39
4.1. conflicte dels Balcans.....	40
4.2. Casos concrets.....	44
4.2.1. Matança de la cua del pa	44
4.2.2. Camps de concentració	45
5. MÈDIA I IDEOLOGIA A ESPANYA	47
5.1. La Vanguardia.....	47

5.2. L'Avui.....	48
6. METODOLOGIA.....	51
6.1. Objecte, objectius i hipòtesis	51
6.2. Corpus	52
6.3. Eines i procediment.....	53
7. RESULTATS	54
7.1. Assoliments dels objectius	54
7.2. Verificació de les hipòtesis.....	55
8. CONCLUSIONS.....	62
9. BIBLIOGRAFIA	67
ANNEXOS	70
Fitxes d'anàlisi de l'Avui del juny de 1991.....	70
Fitxes d'anàlisi de La Vanguardia del juny de 1991.....	87
Fitxes d'anàlisi del Herald Tribune del juny de 1991	99
Fitxes d'anàlisi de l'Avui de l'agost de 1991.....	109
Fitxes d'anàlisi de La Vanguardia de l'agost 1991.....	113
Fitxes d'anàlisi del Herald Tribune de l'agost de 1991.....	120
Fitxes d'anàlisi de l'Avui de l'abril de 1992	126
Fitxes d'anàlisi de La Vanguardia de l'abril de 1992	129
Fitxes d'anàlisi del Herald Tribune de l'abril de 1992	134

0. INTRODUCCIÓ

La guerra dels Balcans va ser el primer gran conflicte en territori europeu després de la finalització de la Segona Guerra Mundial. A més a més, durant el període de 1992 a 1995, van ressorgir aspectes que recordaven les atrocitats que van marcar l'última Guerra Mundial. La neteja ètnica i l'odi racial tornaven a presentar-se davant dels ulls dels ciutadans com a pràctiques dutes a terme durant la guerra. Davant d'això, queda clar que el conflicte dels Balcans va ser un fet que va marcar la història mundial. Es pot afirmar que va ser un període negre de la història que va recordar velles pràctiques que ningú es pensava que podrien tornar a passar. Igualment, l'actuació de la societat i les organitzacions internacionals no va ser la més encertada, que després del fracàs de la Segona Guerra Mundial també es pensava que les seves accions canviarien. A més a més, també s'ha de tenir en compte que el context internacional era completament diferent al del 1945. El conflicte dels Balcans esclata en el moment que hi ha un canvi en l'ordre internacional i la desorientació del que representaven les tensions –sobre la identitat nacional majoritàriament– fa que les actuacions dels actors internacionals siguin qüestionades. El nacionalisme, doncs, torna a estar a primera plana i això no només representa una qüestió nacional iugoslava sinó que es pot extrapolar a altres regions del món.

El conflicte iugoslau es trobava envoltat per molts factors que van portar a l'augment de les tensions dins l'estat com la crisi econòmica a la qual es trobava immers, l'auge de les identitats nacionals a les repúbliques iugoslaves, la mort de Tito i amb ell l'època titista que s'havia mantingut durant quaranta anys o, fins i tot, el paper dels mitjans de comunicació de la zona. Tots aquests fets van anar alimentant les tensions que van acabar esclatant en un conflicte armat que es va allargar durant quatre anys. Aquests quatre anys cada vegada s'anaven complicant més i els drets humans es van veure realment vulnerats. També va portar conseqüències de caire internacional, com la final intervenció a la guerra o els intents d'acord al llarg del conflicte. A més, en l'àmbit acadèmic, també representava un trencament en la teoria de les onades de democratització que treballa Huntington. Al 1974, amb la Revolució dels Clavells a Portugal i seguit de les transicions a Espanya i Grècia, es considera que s'inicia la tercera onada democratitzadora que avarca diferents regions mundials. Les repúbliques de l'est d'Europa, amb el desmembrament de l'URSS, va ser una d'aquestes regions. Iugoslàvia, però, representava un trencament en el curs de la democratització mundial.

L'estudi d'aquest treball s'ha basat especialment en dos dels factors abans mencionats: les identitats nacionals i el paper dels mitjans de comunicació. La visió majoritària d'aquest conflicte és la incidència del nacionalisme extrem en el curs de la guerra i, en l'àmbit comunicatiu, el tractament qüestionat que es va realitzar en les tensions entre les repúbliques. Així doncs, en aquest treball, nacionalisme i mitjans de comunicació es troben relacionats. L'objectiu principal és veure quin va ser el tractament que es va fer del nacionalisme croat i del nacionalisme serbi als mitjans de comunicació internacionals. Per tal de realitzar les anàlisis s'han escollit dos diaris catalans – un de caire espanyolista i l'altre de caire catalanista – i un d'estranger. Aquests són La Vanguardia, L'Avui i el Herald Tribune. Pel que fa als dos diaris catalans és important tenir-los en compte per les reivindicacions nacionals catalanes que s'han donat al llarg de la història a l'estat Espanyol. Aquest fet pot tenir incidència en el tractament del tema dels Balcans. Dels diaris s'ha escollit les notícies i les columnes d'opinió que tractaven

el conflicte dels Balcans i, per tal de fer l'anàlisi, d'aquestes peces se n'ha extret només els fragments que parlen de nacionalisme.

Al llarg de la història, els mitjans de comunicació han tingut una incidència en la vida dels ciutadans. Es podria dir que són actors polítics, considerant-los imprescindibles en el dia a dia tant per donar veu a diferents col·lectius com per incidir en aspectes de la realitat. Així, l'àmbit de la comunicació ha tingut una influència al llarg dels anys i és per això que també s'ha de ser crític amb el seu funcionament i les seves tècniques. En el treball es fa especial èmfasi en els períodes de guerra, on el periodisme es pot veure malmès per certes pràctiques criticables, com un mal tractament de la informació.

El treball s'estructura en diferents apartats on es troben desenvolupats els aspectes que s'han anat citant a la introducció. Així, en el marc teòric, es troben quatre grans blocs. En un primer moment, però, es fa una breu explicació del context internacional en el qual s'emmarca el conflicte amb especial referència a la finalització de la Guerra Freda. El primer gran bloc tracta els aspectes que van marcar el conflicte dels Balcans: la visió històrica de l'estat iugoslau, l'organització política a l'època Titista, els conflictes armats a Croàcia i Bòsnia-Herzegovina, el concepte de neteja ètnica i la reacció internacional. El segon gran bloc tracta el tema del nacionalisme, descrit de manera general i amb una referència a l'auge de les reivindicacions nacionals a les diferents repúbliques de Iugoslàvia. El tercer està dedicat al paper dels mitjans de comunicació en un conflicte armat de manera general i amb algunes referències al cas concret dins de Iugoslàvia. A l'últim bloc del marc teòric es troben les línies ideològiques dels diaris La Vanguardia i l'Avui.

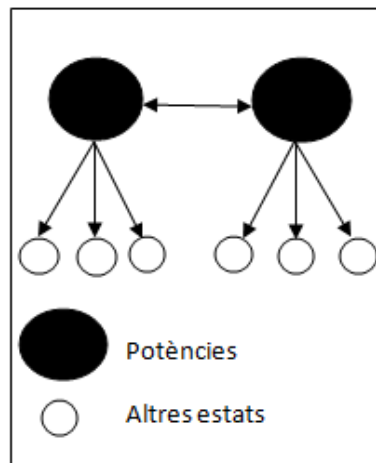
A la part conclusiva del treball es troba la descripció de l'assoliment dels objectius, la verificació de les hipòtesis amb algunes de les proporcions que se n'han extret i les conclusions finals. A més, s'afegeix un annex amb totes les fitxes d'anàlisi realitzades dels fragments escollits dels tres diaris.

1. SOCIETAT I ORDRE INTERNACIONAL A FINALS DE LA DÈCADA DEL 1980 I PRINCIPIS DEL 1990

En aquest capítol es pretén explicar a grans trets quina era la dinàmica de l'ordre internacional durant el segle XX, en especial a partir de la dècada dels 80. Així doncs, des de 1945 fins a 1989 la societat internacional va anar variant dins el context de la Guerra Freda. L'ordre que es va instaurar al 1945 després de la Segona Guerra Mundial i la situació política del 1989 tenien aspectes diferenciats. D'aquesta manera, es poden veure dues fases en la societat internacional contemporània. Una des de 1945 fins al 1989 i la següent des de 1989 fins a l'actualitat. Es pot considerar que al 1989, amb la caiguda del Mur de Berlín i la imminent desaparició de l'URSS, el sistema internacional va patir unes importants variacions respecte al que s'havia viscut fins llavors. Alguns dels elements que van caracteritzar aquest llarg període van ser idees la bipolaritat, l'hegemonia, la descolonització, el comunisme i el capitalisme.

Abans de definir alguns aspectes de la societat internacional és important fer una referència al concepte de Guerra Freda. Raymond Aron, a més de descriure la Guerra Freda com "un estat de guerra improbable i de pau impossible" (Barbé, 2013: 272), defineix alguns elements que s'han de tenir en compte. En primer lloc, i la idea més coneguda, va ser la guerra ideològica entre el comunisme i el liberalisme col·locades en els eixos Est-Oest. Una altra idea va ser la de l'amenaça permanent entre els dos blocs ideològics. Això portarà a una important militarització i una cursa d'armaments, sobretot de l'àmbit nuclear. Un tercer element destacat en aquest període va ser el fet que la guerra es va traslladar a la perifèria de les dues potències ideològiques. Això va fer que aquestes intentessin augmentar la seva influència sobre territoris perifèrics amb processos de descolonització o guerres d'alliberació. Així, es pot veure com la majoria de conflictes que es van donar després de la Segona Guerra Mundial s'emmarcaven dins de la dinàmica dels dos blocs ideològics predominants.

Quadre 1. Sistema bipolar

Font: BARBÉ, Esther (2007). Relaciones internacionales

Durant el període tractat del segle XX, dues fractures mundials van caracteritzar el sistema internacional. Aquestes fractures permetien veure les agrupacions de diferents estats i cap a

quina tendència anaven les seves polítiques. Les dues principals que es poden destacar són les de l'Est i l'Oest i de Centre i Perifèria.

Fractura Est-Oest

En aquest cas, la dinàmica es basava en un sistema bipolar on els estats portaven a terme diferents polítiques en àmbits com el social, polític i econòmic segons quina era la base ideològica que seguien. En el cas del període de la Guerra Freda es van basar en el marxisme o el liberalisme. S'han de tenir en compte una sèrie de característiques d'aquesta fractura com que és "recent, de curta durada en el temps i d'àmbit geogràfic-cultural limitat" (Barbé, 2013: 277). L'acabament d'aquesta fractura es relaciona amb el final de la Guerra Freda i l'eliminació de blocs ideològics. Tot i així, actualment i sobretot en l'àmbit militar i geoestratègic, encara es poden observar alguns símptomes de les tendències ideològiques d'alguns estats.

Segons Esther Barbé, la fractura Est-Oest es va anar dissolent com a conseqüència de tres fenòmens: les relacions entre els Estats Units i la URSS, el policentrisme i la creació d'una xarxa de relacions europees sense tenir en compte les dues grans potències. Pel que fa a la primera situació, el panorama entre els dos estats era molt diferent entre els anys 1947 i 1955 i els anys 1968-1975. Mentre que a la primera època no hi havia contactes entre aquests, al final de la Guerra Freda es va produir la distensió i es van dur a terme trobades amb més freqüència.

El policentrisme es refereix a l'erosió del lideratge dins de cada una de les potències. Això va fer que apareguessin grups de moviments que qüestionessin el lideratge de la seva potència. Alguns exemples a la Unió Soviètica van ser les revolucions a l'Europa de l'est com a Hongria (1956)¹ i a Txecoslovàquia (1968)² que es van reprimir amb força militar. Pel que fa a la creació d'una xarxa de relacions europees, el que es coneix com paneuropeïsm, es refereix al fet dels contactes entre l'Europa de l'Est i de l'Oest que entraven en contradicció amb els interessos de les dues grans potències.

Aquests aspectes van portar a l'erosió de la dinàmica Est-Oest, sobretot a la dècada dels 80. En aquests anys, segons Joseph Nye, va ser quan el sistema mundial era canviant i aspectes com el transnacionalisme, la tecnologia i la interdependència econòmica van agafar força. Així doncs, la dinàmica de l'àmbit econòmic va variar respecte a l'època de Bretton Woods³ i va passar a haver-hi una situació de multipolarisme. Els Estats Units, que havia estat el líder del sistema econòmic, va haver de negociar amb Europa i Japó. Igualment, la situació econòmica

¹ La revolta a Hongria contra les polítiques dutes a terme per part de l'URSS va ser iniciada per unes protestes estudiantils. Aquest col·lectiu qüestionava el govern estalinista i la contestació cap a la revolta va ser duta a terme per part de l'exèrcit soviètic amb una forta repressió.

² La revolució del 1968 es coneix amb el nom de Primavera de Praga i la cerca de l'anomenada "socialisme de rostres humans". En aquest cas, a diferència de la revolta a Hongria, no es buscava un total trencament amb el règim comunista sinó que es basava en les polítiques de caire diferent que havia instaurat Alexander Dubcek. Tot i així, els soviètics ho van veure com una amenaça a la seva hegemonia i la resposta va ser repressiva.

³ El sistema sortint de la reunió a Bretton Woods es basava en el nou funcionament del sistema econòmic i financer, basat en una idea capitalista. El dòlar passa a ser la moneda de referència i es formalitzen dues noves institucions capitalistes presents encara avui dia: el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial (BM).

de l'URSS no era forta per mantenir-se dins la lògica Est-Oest i amb l'entrada de Gorbtxov al 1985 la política soviètica va canviar. Aquest va intentar aplicar el *Glasnot* i la *Perestroika* per tal de combatre amb la corrupció política, instaurar la transparència i transformar el sistema econòmic soviètic.

Fractura centre-periferia

A diferència de la fractura Est-Oest, la fractura centre-perifèria és més complicada pel seu caràcter multidimensional ja que es pot donar tant en els àmbits polític, econòmic, religiós o cultural i també per l'heterogeneïtat dels estats. Una manera d'aproximar-se a aquesta fractura és definint els conceptes de centre i de perifèria. Un dels autors que es pot citar és Buzan que defineix "centre com un nucli dominant globalment d'economies capitalistes i perifèria com un conjunt d'estats dèbils políticament, industrialment i financerament, que opera dins d'un marc de relacions predefinit pel centre" (Barbé, 2007: 287). Es pot observar com la noció de l'economia té un pes important en aquesta fractura. La idea de perifèria s'associa als estats anomenats del tercer món i hi ha una sèrie de conceptes que es poden relacionar amb aquests: l'endeutament, el ràpid creixement d'algunes regions d'Àsia o la situació de pobresa del continent africà.

A l'hora d'analitzar els criteris per classificar els estats en aquesta fractura s'ha de pensar que la majoria d'aquests no es troben agrupats en una sola zona del món sinó que en molts casos es troben dispersats.

Un cop explicades les dues fractures més presents al llarg de la Guerra Freda, s'ha de fer referència a com va ser la fase final d'aquesta època. Es considera que durant els últims anys de la dècada dels 80 es produeixen els canvis més importants des del final de la Segona Guerra Mundial per tal de canviar l'ordre mundial. Feia 45 anys que les tensions ideològiques entre dues potències havien definit les relacions internacionals i geoestratègiques. La complexitat del sistema internacional que havia predominat durant dècades i basat en tres nivells - unipolar en el pla econòmic, bipolar en el camp diplomàtic i militar i multipolar en el camp jurídic institucional referit a l'Organització de les Nacions Unides- es va veure modificat.

La dècada dels anys 80 va representar la fase final de la Guerra Freda i l'any decisiu pel canvi va ser el 1985, amb l'arribada de Gorbtxov com a Secretari General del Partit Comunista Soviètic. D'aquesta manera, les tensions que van caracteritzar els primers anys de la dècada es van veure reduïdes i els líders soviètic i americà es van reunir diverses vegades. En pocs anys es van produir una sèrie de canvis. Alguns d'aquestes novetats, entre d'altres, són la presentació de noves propostes, el canvi de rumb en l'àmbit de l'armament nuclear o que la violència va deixar de ser paulatinament la solució a mantenir l'ordre a les repúbliques de l'URSS. Tots aquests aspectes donaven una imatge a l'URSS de pèrdua d'influència davant dels Estats Units.

L'any 1989, amb la caiguda del Mur de Berlín, es podia veure la decadència del sistema que s'havia implementat durant tots els anys de la Guerra Freda. Amb tot, l'URSS i el comunisme deixaven de ser l'alternativa amb més força al capitalisme. El 1989, però, no va ser el final de l'URSS sinó que aquesta es va col·lapsar al 1991 i va ser quan es va produir la seva dissolució

definitiva. Aquest fet va marcar el final d'una època que va avarcar gairebé tot un segle d'història. Va ser a partir de llavors quan els dirigents i estudiosos mundials es començaven a qüestionar cap a quina direcció aniria el nou ordre internacional ja que la lògica del funcionament mundial havia patit una forta sacsejada. Les tensions geoestratègiques que s'havien donat en els últims anys començaven a desaparèixer i aspectes com la preeminència d'una sola potència o la globalització van començar a estar a la primera plana de les agendes polítiques.

Veient les principals característiques exposades de la societat contemporània, es poden extreure algunes idees generals a mode de recopil·lació. Així doncs, a grans trets, es pot definir la societat contemporània, tenint en compte les dues fases abans comentades, com una societat predominantment estatal, universal i heterogènia per la preeminència dels estats en l'ordre internacional. Aquesta característica es va veure accentuada amb l'augment del nombre d'estats posteriorment. Sobretot es fa referència al període de descolonització i del desmembrament de l'URSS. Una de les altres idees de la societat contemporània és que és una societat fragmentada com s'ha comentat amb la divisió Est-Oest i centre-perifèria. També es pot parlar d'una divisió segons el poder polític que va lligat al pes polític. Aquest fet es dona amb posterioritat a la Guerra Freda, amb l'aparició de noves potències o més en l'actualitat amb la presència, per exemple, dels BRICS. Per últim, es pot dir que la societat contemporània també és interdependent i complexa per la relació que tenen els estats en àmbits com l'econòmic, l'alimentari o l'energètic i els problemes globals que han augmentat com el terrorisme mundial.

El conflicte dels Balcans, doncs, s'inicia el mateix any de la desintegració de l'URSS i s'allarga durant els anys posteriors al final de la Guerra Freda. El canvi de sistema internacional fa que el conflicte no es pugui situar a cap dels dos bàndols hegemònics, a diferència d'altres conflictes que es van donar al llarg del segle XX.

2. EL CONFLICTE DELS BALSANS

Al 1991 dues repúbliques de la Federació Iugoslava, Eslovènia i Croàcia, van proclamar les seves independències. Aquest fet va portar immediatament a la intervenció militar de l'exèrcit federal contra aquestes. A Croàcia, però, va ser on les tensions es van fer més fortes i on es va engendrar el conflicte que al 1992 es va traslladar a Bòsnia i Hercegovina i es va allargar fins al 1995. Les qüestions que sempre han envoltat el conflicte han estat les tensions nacionals, la pèssima intervenció internacional o el ressorgiment de la neteja ètnica. En aquest extens apartat es vol fer un breu repàs de la història de Iugoslàvia a partir del final de la Segona Guerra Mundial, l'organització de les repúbliques i l'estat federal, l'esclat dels conflictes armats i quina va ser la reacció internacional. A més, es tractarà el tema de la neteja ètnica, concepte molt associat a la Guerra dels Balcans. Igualment, en aquests conceptes comentats es pot fer una aproximació de manera indirecta a les causes que van propiciar les tensions desembocant en un conflicte armat.

2.1. Titisme

Abans de parlar de l'època titista s'ha de fer una breu referència a l'evolució de la zona dels Balcans fins arribar a la instauració de Iugoslàvia com a estat. A trets generals es poden distingir dues èpoques en la construcció de Iugoslàvia. Una primera etapa va des de 1918 fins a l'ocupació nazi de 1941 i una segona etapa que s'inicia al 1945 i és la que es va conèixer com la Iugoslàvia de Tito⁴. Aquesta última etapa, anterior a la guerra dels anys 90, va ser coneguda per la figura preeminent del dictador, el manteniment sota un mateix estat de les diferències ètniques, la ruptura amb l'URSS o el model econòmic de l'autogestió.

La unió dels eslaus del sud ve del segle XVII però no va ser fins al 1918 que hi va haver una unió política real. D'aquesta manera es va formar el Regne dels Serbis, Croats i Eslovens sota la corona d'Alexandre I Karagjorgjevic. En aquesta època, però, les diferències històriques i culturals entre els pobles ja es trobaven presents. Malgrat això, es van unir per un origen comú i perquè es trobaven rodejats d'un conjunt de països no eslaus, als quals havien estat sotmesos o havien tingut conflictes. Al llarg d'aquests anys, però, es veien les tensions entre les aspiracions dels serbis amb una idea de la Gran Sèrbia en un estat centralista i les aspiracions dels croats amb la idea del federalisme i la descentralització. Aquestes tensions van acabar amb l'assassinat de Stjepan Radic al 1928, líder del Partit Camperol de Croàcia, i això va fer que Alexandre I instaurés una dictadura i quedessin prohibits els partits polítics. És en aquest any que el país passa a denominar-se Iugoslàvia. Davant l'enemistat que s'havia creat entre el monarca i els nacionalistes croats i liberals serbis, el primer va ser assassinat el 1934 per un macedoni.

Durant la Segona Guerra Mundial, Iugoslàvia va quedar dividida i ocupada per les forces que predominaven a Europa. A Sèrbia es van formar diferents grups per combatre el feixisme com els Txètniks de Mihailovic i els Partisans de Tito. Aquests, però, també van combatre entre ells per les desavinences ideològiques. Davant d'aquestes diferències, el Partit Comunista de

⁴ Josip Broz "Tito" o conegut també com a mariscal Tito va ser el màxim dirigent de la federació Iugoslava a partir de la finalització de la Segona Guerra Mundial. L'any 1940 és nomenat secretari general del Partit Comunista Iugoslau i, a partir d'aquí, la seva influència en el país s'allargarà fins a la seva mort.

Iugoslàvia representava l'única força que podia aglutinar les diferents nacionalitats per la resistència davant l'ocupació. Els comunistes van dominar la majoria del territori iugoslau, exceptuant Croàcia, on l'ocupació nazi es va mantenir fins al 1945. Un cop finalitzada la guerra, Tito va ser nomenat secretari general del partit al 1939 i va instaurar un govern provisional seguint el model soviètic. Tot i així, el govern iugoslau va acabar actuant de manera autònoma ja que Tito va trencar les relacions amb l'URSS.

La ruptura amb Stalin es produïa al 1948 però les diferències ja venien d'abans. Les forces comunistes iugoslaves es consideraven les responsables de l'alliberació del país i van criticar l'actuació de la defensa de l'URSS durant el conflicte mundial a Iugoslàvia. Davant d'aquestes desavinences, els comunistes iugoslaus actuaven de manera autònoma i Tito i Kardelj van impulsar la independència econòmica del país. Tampoc no coincidien en altres aspectes com la producció industrial, la guerra civil a Grècia o la possessió de Trieste per part d'Itàlia. Tot això va fer que des de Moscou no es renovés l'acord comercial amb Belgrad i Iugoslàvia fos expulsada del Kominform. Així doncs, els líders iugoslaus van ser acusats de no seguir el moviment comunista internacional proletari i de no combatre la lluita de classes. A més, els països del bloc soviètic van trencar les relacions amb Belgrad. Des de Iugoslàvia, en resposta al trencament de la URSS, també es van dur a terme diferents accions com expulsar els agents del KGB, dissoldre les empreses mixtes iugoslaves i soviètiques o destituir dirigents prosoviètics del partit.

Des de la ruptura de Iugoslàvia amb Stalin es poden distingir diferents períodes dins l'època titista fins a la mort del dictador. Segons l'autora Catherine Samary se'n poden nomenar tres de clars que es diferenciaven entre ells per les reformes que es van aplicar. Així doncs, el primer període va des de principis dels anys 50 fins al 1965, el segon va des de 1965 fins al 1971 i l'últim s'inicia a partir de la crisi de la dècada dels 80. Aquestes èpoques es van veure sempre marcades per dues idees que es trobaran presents fins a l'esclat del conflicte al 1991. Per una banda, en l'àmbit polític, es trobava la idea del federalisme, les identitats nacionals i les relacions canviant entre les repúbliques i l'estat central. Per altra banda, en l'àmbit econòmic, es trobava la idea de la implementació d'un socialisme diferent al de l'URSS. El paper que va tenir el partit comunista va ser amb accions antagòniques ja que en ocasions optava per la concessió de demandes però, en altres ocasions, utilitzava mètodes repressius.

El primer període (1950-1965) es va caracteritzar per la millora del nivell de vida i la resistència contra Stalin. Es van donar algunes tensions entre l'estat central i les repúbliques i algunes crítiques per la implementació de l'autogestió. Tot això, però, no va fer desestabilitzar el poder dels comunistes. El socialisme, doncs, era l'objectiu final a on Iugoslàvia volia arribar. El sistema econòmic es va basar en un model autogestionari però també va presentar problemes per a una total implementació. Començaven a haver-hi pressions per instaurar aspectes d'una economia de mercat.

El segon període (1965 – 1971) va ser quan es començaven a aplicar mètodes capitalistes i del mercat mundial al sistema econòmic i productiu de Iugoslàvia. D'aquesta manera, les empreses es troben cada vegada més immerses en una lògica de competència. Malgrat tot, hi havia aspectes que encara es trobaven controlats per una producció autogestionària com els drets dels treballadors, la crítica a les privatitzacions o el dret dels consells obrers a administrar

l'excés de les indústries. Així doncs, entre els anys 1968 i 1971 es van desenvolupar "conflictes tant verticals de treballadors i de directius com horitzontals davant les desigualtats que genera el mercat" (Samary, 2010: 30). Igual que en altres estats del món a la dècada dels 60, es van donar diferents manifestacions estudiantils en contra de la política internacional. A Iugoslàvia, el moviment estudiantil es va manifestar en contra de polítiques intervencionistes –sobretot l'americana a Vietnam– i per aspectes crítics contra el capitalisme o la burocràcia. Mentre que en algunes repúbliques es reclamava l'autogestió o la lluita contra les desigualtats i es criticaven les privatitzacions o els privilegis, en les repúbliques riques de Iugoslàvia la visió va ser diferent. Aquestes, en l'àmbit socioeconòmic, van mostrar el seu descontentament davant els mecanismes redistributius de l'estat i va reclamar una autonomia financera i política. A diferència del període anterior, en aquests anys les tensions es van fer més evidents, tant en el pla econòmic com en el polític.

El tercer període (1971-1980) va estar marcat per la "primavera croata". Va ser en aquesta època quan es van donar concessions però a la vegada es van dur a terme repressions. D'aquesta manera, hi van haver repressions als corrents liberals, a les oposicions nacionalistes i marxistes i hi havia una preeminència de l'exèrcit a l'Estat. Per altra banda, però, també hi havia un reforç dels drets dels treballadors i de les repúbliques. Davant d'aquesta situació, va aparèixer una nova "Llei del treball associat i la confederalització del sistema amb la Constitució de 1974" (Samary, 1992: 31). Amb la nova Constitució es volia que hi hagués una representació igualitària de les repúbliques, a més de començar a preparar l'època post-titista. Aquest període també va ser l'últim en què es va donar un creixement econòmic abans de la crisi dels anys 80. Malgrat tot, aquest creixement es basaven en l'endeutament intern i extern.

L'últim període que s'ha de mencionar abans del conflicte és el de la dècada dels anys 80 o el post-titisme. Una crisi econòmica i cultural va ser la protagonista d'aquests anys. Els diferents elements que Tito havia utilitzat per protegir les diferències ètniques i per desenvolupar un socialisme diferent al de la Unió Soviètica i que van permetre mantenir unit l'estat, van ser els mateixos que van agreujar la crisi. Així doncs, la tolerància ètnica i cultural van fomentar el desenvolupament de les identitats nacionals a les diferents repúbliques. Igualment, amb el fracàs del sistema autogestionari es van desenvolupar diferències econòmic-socials entre les repúbliques del nord –Eslovènia i Croàcia– i la zona del sud dels Balcans. A més, s'ha d'afegir un altre element instigador de la crisi que va ser la mort de Tito, la figura carismàtica que havia mantingut l'Estat iugoslau.

Un dels altres aspectes que s'ha de tenir present durant l'època titista és que Josip Tito va ser una de les principals figures del Moviment de Països no Alineats. Juntament amb ell, altres figures importants dins el moviment van ser Nasser d'Egipte, Nehru de Turquia o Sukarno d'Indonèsia. Una de les principals idees dels països que formaven part d'aquest moviment va ser la de no alinear-se a cap dels dos blocs que conduïen la política internacional d'aquella època. La seva intenció, doncs, era la de mantenir-se neutrals en el context de la Guerra Freda.

Els antecedents del moviment es troben a la Conferència de Bandung del 1955 que va reunir als representants de 29 països afro-asiàtics sense la presència, per primera vegada, de països occidentals. Els principals representants van ser Sukarno, Nehru, Nasser o Che-En-lai amb la

intenció de crear un model internacional diferent al que s'havia implementat amb la bipolaritat. A més, Bandung va representar un acte d'insubmissió contra Occident. S'ha de fer referència a idees que van conduir la conferència: "la descolonització davant la política tradicional de les potències, el neutralisme davant la política de blocs i la coexistència pacífica, arrelada en principis filosòfics de Gandhi". (Barbé, 2013: 274).

Al 1961 se celebrava la Conferència de Belgrad per impulsar la idea que s'havia transmès a la Conferència de Bandung i expandir així la seva influència. Alguns dels objectius que es trobaven en el moviment van ser: el suport a la lluita antiimperialista i autodeterminació dels pobles, el desarmament, el no alineament als blocs internacionals, l'enfortiment de les Nacions Unides, el desenvolupament socioeconòmic dels països empobrits o la crítica a l'apartheid present a Sudàfrica. Va ser en aquest any quan Iugoslàvia passava a formar part del Moviment de Països No Alineats fins a la seva expulsió l'any 1992.

En línies generals, l'època titista es basava en una figura influent amb la Lliga Comunista de Iugoslàvia com a instrument que el que intentava era governar un país i alhora fer oblidar les diferències ètniques entre les repúbliques. A més, va trencar els lligams amb l'URSS de Stalin per construir el seu propi imaginari d'estat i va acabar formant part del Moviment de Països No Alineats per deixar de banda la lluita ideològica. Un cop va trencar amb l'URSS va implementar la tolerància cultural amb un federalisme amb diferències respecte al centralisme estalinista. També va permetre el sistema econòmic autogestionari o la instauració de fronteres interètniques en contrast al socialisme real soviètic i la limitació de moviment que hi havia. Iugoslàvia va intentar formar un estat diferent, intentant no dependre de les influències soviètiques. Malgrat això, algunes de les pràctiques que es van realitzar al llarg dels 40 anys de titisme es podien relacionar amb les característiques d'un estat no democràtic i, de fet, se'l considera d'aquesta manera.

Una de les classificacions a les quals es pot incloure l'Estat Iugoslau durant l'època titista és la que Huntington realitza sobre els règims d'un sol partit. Aquest autor parla de tres models: el sistema d'un sol partit de tipus revolucionari, el de tipus exclusionista i el de tipus establert. Huntington inclou Iugoslàvia en el de tipus establert. Aquest presenta una sèrie de característiques que Javier Astudillo recull. Així doncs, es troba que es dona més importància a actes administratius que no pas a actes revolucionaris, la reducció de la mobilització popular, la importància de la ideologia per dur a terme polítiques, el paper important dels tecnòcrates i el dirigents o la importància de la burocràcia⁵. Aquests aspectes fan que hi hagi una adaptació progressiva del règim a la societat. A més a més, Huntington també distingeix altres actors diferents al partit polític que poden tenir influència en el sistema. Aquests són cinc i els inclou a diferents grups: el personalista inclou un líder carismàtic, el tradicional té en compte l'església, la monarquia o el grup ètnic; el burocràtic inclou l'administració pública, la policia o l'exèrcit; el parlamentari i el socioeconòmic funcional que té en compte la classe obrera, la pagesia, els gestors o els intel·lectuals⁶.

⁵ ASTUDILLO, Javier. *Política comparada*. Universitat Oberta de Catalunya. Pàg. 15

⁶ ASTUDILLO, Javier. *Política comparada*. Universitat oberta de Catalunya. Pàg. 17

Veient aquestes característiques, en el cas iugoslau de l'època de Tito, es poden observar algunes coincidències com la presència d'un líder carismàtic, la importància de l'administració pública i la incidència de la classe obrera amb la implantació de l'autogestió.

En resum, es poden observar les tensions constants entre els territoris iugoslaus i els canvis en l'organització de l'estat al llarg de la història. Malgrat la unió a principis del segle XX dels eslaus del sud, les diferències ja es trobaven presents a les relacions entre els territoris. Tot i que els quaranta anys de titisme van aconseguir mantenir unit l'estat, amb les contradiccions que s'hi podien trobar, la dissolució d'aquest va patir el pitjor dels desenllaços. Les tensions entre repúbliques es van canalitzar amb enfrontaments armats que van acabar provocant una guerra de quatre anys. A més de les diferències observades entre els territoris, un dels altres aspectes a tenir en compte són els constants canvis de forma d'estat que va tenir la zona dels Balcans fins a l'actualitat. S'inicia el Regne dels Eslovens, els Croats i els Serbis amb una monarquia de caire centralista, amb l'acabament de la Segona Guerra Mundial es va instaurar un estat federal sota un règim comunista de partit únic per acabar, finalment, amb el desmembrament de l'estat després d'un conflicte armat.

2.2. Base política i organització federal

Va ser a partir de la ruptura amb la Unió Soviètica que Iugoslàvia va canviar el rumb de la seva política i la seva organització interna. Aquest canvi de direcció va ser el que es va anomenar la "Nova via cap al socialisme". Aquesta concepció no només es referia a un sistema polític diferent, sinó també a una altra manera d'entendre l'economia i l'organització administrativa. D'aquesta manera, Iugoslàvia s'allunyava de la divisió en els eixos d'est-oest comentats anteriorment amb el seu distanciament del comunisme que intentava implementar l'URSS. Malgrat aquest allunyament també aspirava a una política socialista. Al llarg de les dècades posteriors a la Segona Guerra Mundial, algunes repúbliques satèl·lit de l'URSS van intentar trencar amb la política de Moscou amb la intenció d'implementar una visió comunista diferent però no van tenir èxit. Un dels exemples més coneguts va ser l'anomenada Primavera de Praga de 1968 amb la defensa d'un "socialisme de rostre humà".

La nova via cap al socialisme es caracteritzava per la recerca d'unes directrius concretes com "el federalisme i la descentralització política, la participació activa dels membres de la societat en les decisions de les instàncies laborals, econòmiques i administratives, la reducció de l'aparell estatal i el control de les instàncies de poder des de la base" (Taibo, 1995: 25).

Després de la Segona Guerra Mundial, Iugoslàvia va canviar la seva organització d'estat i amb la Constitució promulgada l'any 1946 es va instaurar un règim federal⁷. D'aquesta manera, Eslovènia, Croàcia, Sèrbia, Bòsnia-Herzegovina, Montenegro i Macedònia passaran a ser repúbliques federals. L'organització es va completar amb la província autònoma de Sèrbia, anomenada Vojvodina, i les regions autònomes de les poblacions de Kosovo i Metohija,

⁷ Ronald Watts defineix federacions com "organitzacions polítiques compostes que combinen fortes unitats constituents i un govern central igualment fort, cada un amb possessió de poders delegats per la ciutadania a través de la Constitució. I cada un amb la facultat de vincular-se directament als ciutadans mitjançant l'exercici dels seus poders legislatius, administratius i impositius".

anomenada Kosmet⁸. Un sistema federal, veient l'heterogeneïtat de l'estat iugoslau, podia representar la millor opció per al respecte de les minories i les diferències entre repúbliques.

Existeixen dues formes d'estat general als diferents sistemes polítics del món: la tendència unitària i la descentralitzada. La unitària, com el seu nom indica, es caracteritza per un únic centre de poder. L'exemple més clar per entendre aquest sistema, al llarg de tota la història, ha sigut França que té una tendència centralitzadora amb les seves regions. Estat unitari, però, no vol dir que no hi hagi descentralització administrativa, que és el cas de França amb la divisió en els departaments. En el cas de la forma descentralitzada, a diferència de l'estat unitari, el poder polític es troba repartit amb més o menys nivells d'autonomia política entre diferents regions d'un mateix estat. Dins d'aquesta forma d'estat existeixen diferents tipus com el federalisme, el confederalisme, els estats lliures associats, els condominis o els híbrids. En el cas de Iugoslàvia, com s'ha comentat anteriorment, és adient parlar de federalisme.

Dins la forma d'estat de federalisme es troba la disjuntiva entre unitat i diversitat. La finalitat d'aquest sistema, doncs, és trobar un equilibri entre aquestes dues idees. Perquè sigui efectiva la presència d'aquests dos elements és necessari que hi hagi una combinació entre "l'autogovern per a les unitats constituents i un govern compartit a través de les institucions comunes" (Watts, 2006: 110). Tot i així, com també afirma Ronald Watts, l'enfortiment del reconeixement de la diversitat i una major autonomia pot fer reduir les tensions però a la vegada també pot ser un incís a la secessió respecte a l'estat central. Amb aquesta idea, perquè un estat federal es mantingui és important acomodar la diversitat però alhora protegir les institucions comunes. Dins d'aquest concepte es pot parlar de la situació a Iugoslàvia. Al llarg dels anys del Titisme les repúbliques van anar obtenint una major autonomia i això permetia veure la diversitat de l'estat. Amb la mort de Tito, la idea de la defensa de l'estat general va quedar en un segon pla i es va donar més importància a les repúbliques.

Una de les propostes que es va posar damunt la taula en el moment de les declaracions d'independència de Croàcia i Eslovènia va ser la de la formació d'una confederació. A diferència de la federació, aquesta es basa en què diferents poders polítics s'uneixen per uns objectius concrets comuns. Les federacions, en canvi, representen una sola força política amb diferents centres. Al 1990 es va presentar el document anomenat "Model de confederació de Iugoslàvia". Tot i així, veient els resultats de les eleccions d'aquell mateix any⁹, es pot observar que dins la federació ja es trobaven diferències ideològiques. Això va fer que els acords entre les repúbliques es fessin gairebé impossibles i aquests són una de les característiques essencials per formar una confederació o una federació¹⁰.

Tot i l'organització federal de l'estat, Iugoslàvia es va caracteritzar per l'hegemonia d'un partit únic durant l'època de Tito i encara s'arrossegaven algunes pràctiques estalinistes com "el culte a la personalitat, la tendència a imposar les pràctiques del centralisme democràtic, el control directe de l'exèrcit i la policia política per l'aparell partidari i la persecució a tot tipus d'oposició" (Taibo, 1995: 27). Malgrat la preeminència de la Lliga dels Comunistes, es van anar

⁸ L'any 1968, la regió de Kosmet passar a anomenar-se Kosovo i obtindrà la condició de província autònoma.

⁹ A l'apartat de *Repúbliques: societat, economia i religió* s'exposen els resultats electorals de 1990.

¹⁰ Federal prové de la paraula *foedus* (pacte).

reconeixent drets a les repúbliques i també a l'existència d'un estat multinacional. En aquest context, s'ha de fer un especial esment a la reforma de la Constitució de 1974. El sistema polític es va reformar pensant en una època post-titista. Amb aquesta idea, la prefectura de l'estat federal i de l'exèrcit havien de funcionar amb una presidència col·lectiva de nou membres escollits per l'Assemblea Federal. Aquests membres eren els representants de cada província i de cada república, a més del president de la Lliga dels Comunistes. Amb aquesta nova organització es volia "respectar la clau ètnica, és a dir, una representació igualitària de les Repúbliques i províncies, sigui quina sigui la mida, una rotació anual de la presidència i un dret a vet" (Samary, 1993: 32).

A més de l'organització política, també s'han de comentar altres àmbits on es van intentar implementar una via diferent al bloc soviètic. Van interpretar el marxisme amb una visió de socialisme democràtic i lluny de la tendència dels postulats de l'estalinisme. L'entenien com un "mètode obert d'anàlisi i orientació política adaptat a les circumstàncies canviants de cada cas nacional, i no amb una rígida fórmula aplicable a qualsevol situació i dissenyada per mantenir un sistema de domini internacional" (Taibo, 1995: 25).

En el pla productiu es pensava en l'autogestió, englobada en la idea d'un socialisme autogestionari. Va ser a partir del 1949 que un sistema de gestió econòmica diferent començava a agafar força i figures com els consells obrers o les assemblees van agafar importància en l'àmbit empresarial. Aquest sistema no només es basava en la defensa dels seus drets i deures sinó que també es pretenia descentralitzar el govern de l'empresa. Així doncs, "el poder emanat de la base es delegaria a altres unitats majors, amb el que l'estructura jeràrquica donaria pas a una nova estructura descentralitzada, on tots estarien implicats en la presa de decisions, independentment del lloc que ocupin en l'organització" (Romero, 23: 1994). Malgrat tot, l'ideal de l'autogestió amb una idea de control i participació de la classe treballadora no va funcionar exactament com s'esperava. Durant els primers anys de l'experiència autogestionària hi va haver un creixement moderat de l'economia, però va ser a partir del 1955 quan van començar a aparèixer problemes estructurals que desembocarien en una forta crisi a la dècada dels anys 60.

Aspectes com la inflació, el dèficit comercial o la no satisfacció de la demanda de béns de consum van estar presents durant totes les dècades. El procés d'evolució del sistema econòmic presentava peculiaritats diferents a l'ideal d'autogestió. Un dels aspectes que més conseqüències va portar va ser "la formació de monopolis i oligopolis empresarials amb el funcionament de fórmules d'autogestió i la imposició de procediments de control centralitzat" (Taibo, 1995: 28). Això va fer qüestionar el model autogestionari per les distorsions que es donaven en l'assignació de recursos i la decisió dels preus. Aquesta concentració de les empreses va portar a l'aparició d'un nou grup de pressió, els tecnòcrates i els directius. Aquests s'encarregaven de les qüestions tècniques industrials i la nova gestió empresarial.

Davant la crisi de 1960, una altra decisió en el camp econòmic i empresarial va provocar que la imatge autogestionària quedés més deteriorada. Es començava a parlar llavors del socialisme de mercat amb mesures com la devaluació del dinar o la liberalització del comerç exterior. Va ser a partir de 1965, però, quan les mesures de mercat van entrar amb més força a l'estat. Amb aquesta dinàmica, hi havia flexibilitat en la fixació de preus segons l'oferta i la demanda,

es van reduir els subsidis i impostos sobre les indústries, es va permetre l'entrada de capital estranger o es van fomentar els processos de concentració de les empreses. Tot i les reformes, l'economia tampoc va créixer durant les dècades següents.

La crisi en el sistema financer iugoslau també va portar canvis en l'àmbit polític. Això va fer que el govern federal perdés un cert grau de capacitat de control sobre les activitats financeres. En aquest aspecte, dins l'àmbit institucional, es trobaven dues corrents diferenciades. Per una banda, hi havia els reformistes liberals que, entre d'altres coses, defensaven la descentralització de l'activitat econòmica amb més autonomia cap a les repúbliques. Per altra banda, hi havia els conservadors partidaris d'una major centralització i control del govern federal. També en l'àmbit administratiu es van percebre canvis respecte a altres repúbliques soviètiques. Iugoslàvia es va basar en una descentralització i la Constitució de 1953 donava una major autonomia a les repúbliques per tal de poder-se gestionar. Les grans àrees del govern central eren les secretaries d'Assumptes Exteriors, Interior, Defensa, Economia i Administració Pública.

2.3. Repúbliques: societat, economia i religió

Per tal d'entendre el sistema federal iugoslau i el creixement de les tensions entre les diferents repúbliques és important nomenar les característiques més definidores de cada una d'elles. Aspectes com la religió, les forces polítiques o l'economia poden ser ítems importants per entendre la situació iugoslava.

Un dels àmbits destacats per observar l'heterogeneïtat de l'antiga Iugoslàvia són les religions. Durant el règim de Tito, tot i que era considerat ateu, hi havia unes quaranta creences religioses reconegudes. Se'n poden destacar tres de generals: la que representava l'església ortodoxa (8 milions de fidels i 20 diòcesis), el catolicisme romà (6 milions de fidels al país i 500.000 emigrats, 24 diòcesis i 34 sacerdots) i l'islam (2.800.000 fidels i 2000 mesquites al país)¹¹. La república que representava millor l'església ortodoxa era Sèrbia, on es trobava present des del segle XI. Aquesta acollia a tots els ortodoxos de Iugoslàvia però a partir de 1967, l'església ortodoxa de Macedònia es va declarar autònoma respecte a l'església sèrbia.

En l'àmbit polític, s'ha de tenir present que Iugoslàvia havia viscut sota un règim de partit únic. Davant d'aquesta situació, la Lliga dels Comunistes representava al territori i a les diferents repúbliques. Aquest panorama, però, va canviar uns anys més tard a la mort de Tito. A la dècada dels 90, doncs, un successiu nombre de partits es va anar situant per reemplaçar l'antiga Lliga dels Comunistes. Molts d'aquests representaven a grups de població minoritaris. Això va fer que hi hagués un gran ventall de partits en el panorama polític. Algunes dades com a exemple poden ser els 45 partits que es disputaven els 250 escons de Sèrbia (desembre 1992) o els 37 partits que es presentaven a Croàcia per entrar al Parlament (agost 1992)¹².

Un dels altres aspectes a tenir en compte és el de la memòria històrica que va ser utilitzat pels mitjans de comunicació o els nacionalistes per justificar les intervencions i diferenciar encara

¹¹ Dades extretes de FERON, Bernard. *Yugoslàvia, orígenes de un conflicto* al capítol de *Desigualdades econòmiques y diferencias culturales*.

¹² Informació extreta de FERON, Bernard. *Yugoslavia, orígenes de un conflicto*. Pàg. 89

més les característiques dels diversos territoris. Així doncs, per exemple, grups com els Txètniks, els Partisans o els Ustaixa¹³ es van tornar a fer presents a les vides dels ciutadans iugoslavs. Igualment, idees com la Gran Sèrbia, el genocidi de població sèrbia a Croàcia o els bàndols durant la Segona Guerra Mundial també van guanyar presència en el dia a dia.

Les dades que es mostren a continuació en referència a les diferents repúbliques es basen en els llibres Carlos Taibo i Bernard Féron.

2.3.1. Eslovènia

L'any 1991 Eslovènia tenia 1,97 milions d'habitants i era la república més homogènia de Iugoslàvia amb un 90% de població eslovena, que van formar la seva identitat cultural a partir de les idees de l'església catòlica. Aquest territori, a més, va ser dominat per Àustria des del segle XIII fins a la Gran Guerra. Representava el territori més septentrional, situat entre l'Europa occidental i Iugoslàvia. La república es trobava allunyada de la llengua serbo-croat. El fet de no tenir un territori amb una riquesa mineral ni grans extensions de superfície va basar la seva economia en la indústria i amb això va tenir un creixent progrés econòmic, cosa que la va convertir en una de les repúbliques considerades riques de la federació. Aportava el 21% de la producció iugoslava l'any 1989 i la seva situació geogràfica entre Iugoslàvia i Europa la va beneficiar.

Pel que fa a les forces polítiques s'ha de destacar el DEMOS, una coalició de set partits que van obtenir el 55% dels vots a les eleccions del 1990¹⁴. Aquest partit agrupava democristians, socialdemòcrates, liberaldemòcrates, verds i camperols. Pel que fa als dirigents comunistes, es trobaven sobretot al Partit de la Renovació Social Democràtica (SPD). El líder d'aquest partit, Milan Kucan, va ser l'últim dirigent de la Lliga dels Comunistes d'Eslovènia.

2.3.2. Croàcia

La població de Croàcia població era de 4,7 milions d'habitants al 1991 i, igual que Eslovènia, també representava una de les repúbliques més pròsperes econòmicament. La religió predominant de la república era el catolicisme, fet que va fer que durant la seva proclamació d'independència la Ciutat del Vaticà es pronunciés a favor del seu reconeixement. També representava una de les repúbliques amb costums més occidentals dins de Iugoslàvia. Croàcia mostrava semblances amb Eslovènia que, igual que aquesta, va estar sota dominació austríaca fins a la Primera Guerra Mundial. Econòmicament parlant, aportava el 25% de la producció total de Iugoslàvia i un dels principals àmbits d'ingressos era el turisme. Per això durant el conflicte va patir un fort cop en l'economia. A més a més, també tenia extensions de terres agrícoles i tenia una forta capacitat energètica a partir del petroli i l'energia hidràulica.

¹³ Els Txètniks i els Partisans, presents a Sèrbia, van sorgir durant l'ocupació nazi de 1941 per combatre els feixistes croats i serbis. Els dos grups, però, representaven ideals diferents cosa que va portar a disputes entre ells. Per una banda, els Txètniks (Sèrbia occidental) representaven els ultranacionalistes que defensaven una Gran Sèrbia i, per altra banda, els Partisans (Sèrbia Oriental, Bòsnia i Croàcia) comunistes partidaris de Tito amb la idea de construir una Iugoslàvia federal. Els ustaixa representaven un moviment nacionalista de caire feixista, present a Croàcia. El grup sorgeix en l'època de la monarquia d'Alexandre I per lluitar en contra de la centralització per part de Sèrbia del regne i l'opressió que patien els croats. El seu fundador va ser Ante Pavelic.

¹⁴ Dades extretes de TAIBO, Carlos. *Los conflictos iugoslavos. Una introducción*. Pàg. 64

En relació a les forces polítiques s'ha de tenir en compte que el partit predominant era la Unió Democràtica de Croàcia (HZD) del president Tudjman i de caire nacionalista. Tudjman va ser un antic general a l'època de Tito. A les eleccions de 1990 les dues forces més importants van ser HZD i la Lliga Socialista d'Ivica Raca, que representava la transformació de l'antiga Lliga Comunista. En l'àmbit comunista es trobava el Partit del canvi democràtic o el Partit Popular Croat de Savka Dapcevic Kuca. Croàcia, a diferència d'Eslovènia, era una república més heterogènia i hi havia un intent d'unió de la població sèrbia amb el Fòrum democràtic dels serbis. Igualment, el Partit del Dret de Croàcia representava als ultranacionalistes. El repartiment d'escons entre els partits va ser de 193 per HZD, 81 per la Lliga Socialista i 91 per la resta de formacions polítiques.

2.3.3. Sèrbia

Sèrbia era la república més poblada amb 9,8 milions d'habitants. La religió ortodoxa es trobava present a Sèrbia des del segle IX i el seu alfabet era ciríl·lic. Es veia com una república comunista més propera al bàndol de l'est que al bàndol occidental. Aquesta república, des del segle XIV fins al segle XIX, va estar sota dominació turca. El seu origen es troba a Kosovo, territori que després tornarien a ocupar, però la població en va ser expulsada i es van situar més al nord de la regió. Els habitants serbis, igual que els croats, es trobaven molt distribuïts pels diferents territoris que formaven l'estat iugoslau. En l'àmbit econòmic, l'any 1989 era la república que aportava més en la producció iugoslava, amb un 34,8%. Es caracteritzava per una forta tradició minera, un excedent de producció elèctrica i tenir grans extensions de terres agrícoles, situades sobretot a Vojvodina.

En aquesta república, la Lliga dels comunistes va ser substituïda pel Partit Socialista de Milosevic va obtenir 194 dels 250 escons del parlament serbi al 1990. Al 1992, per formar govern, va pactar amb els ultranacionalistes del Partit Radical de Seselj. L'oposició va criticar les fortes lloances al nacionalisme. En aquest bàndol es podia trobar el Moviment Serbi de Renovació Sèrbia de Vuk Draskovic o el Partit Democràtic de Micunovic. El partit de Draskovic reivindicava la construcció d'una Gran Sèrbia i la restauració de la monarquia. També criticava el que considerava que havia sigut una política antisèrbia durant el mandat de Tito. Igual que Croàcia, Sèrbia era una república heterogènia i se'n podien destacar dues regions internes. A Kosovo, la Lliga Democràtica (LDK) de Rugova, representava a la població albanesa. La població sèrbia, en canvi, donava suport als ultranacionalistes. A Voivodina es podia destacar la presència de la Comunitat Democràtica dels Hongaresos (VMDK). Aquestes formacions, però, eren considerades il·legals amb l'aprovació de la nova constitució de Sèrbia que anul·lava les autonomies de les províncies.

2.3.4. Bòsnia-Herzegovina

Bòsnia-Herzegovina tenia una població de 4,4 milions d'habitants i la majoria dels ciutadans eren serbis que s'havien convertit a l'Islam durant la conquesta. La república es dividia en dues parts diferenciades, com indica el seu nom. Al 1971 hi havia un 39,5% de musulmans, 23% de serbis i 18,3% de croats¹⁵. Això va permetre veure que era la república més heterogènia de l'Estat iugoslau. En l'àmbit econòmic aportava el 12% de la producció iugoslava i va

¹⁵ Dades extretes de FERON, Bernard. *Yugoslavia, orígenes de un conflicto* al capítol de *La herencia titista*.

desenvolupar una forta indústria en recursos energètics i minerals. No es caracteritza per tenir una terra fèrtil i això va fer que hagués d'importar productes agrícoles.

En l'àmbit polític, el partit amb més suport era el del president Izetbegovic, l'Acció Democràtica (SDA), de caire musulmà. Dos partits que representaven uns àmbits diferents no van tenir una forta incidència en aquesta república. Aquests van ser l'Organització Musulmana de Bòsnia que donava suport a un pacte amb els serbis i el Partit Socialista Democràtic que volia ser el successor de la Lliga dels Comunistes. Pel que fa a la població sèrbia, es trobava representada pel partit de Radovan Karadzic, el Partit Democràtic Serbi. Els resultats de les eleccions del 1990 portaven a fer una lectura de la forta diversitat nacional present a la república. Així, l'Acció Democràtica va obtenir 86 escons, el Partit Democràtic Serbi (SDS) 72 escons i la Unió Democràtica Croata (HZD) 44 escons¹⁶. Aquests resultats eren una imatge de la presència de diferents ètnies en el mateix territori. Els tres partits van formar govern conjunt amb la implementació de la idea de la rotació. En aquell moment, la presidència de la república va ser per Izetbegovic de SDA, la presidència del parlament per un serbi i la figura del primer ministre per un croat.

2.3.5. Montenegro

Montenegro era la república menys poblada amb 610.000 habitants. Aquest territori, malgrat la seva petita extensió, va mantenir la seva independència respecte a les dominacions d'altres imperis fins al 1918. En l'àmbit econòmic representava una de les repúbliques més pobres i aportava el 9% de la producció iugoslava.

El president de la república d'aquell moment, Bulatovic, era membre del Partit Democràtic Socialista que representava als ex-comunistes. Aquest partit va obtenir 83 dels 125 escons del Parlament. En aquesta república hi havia corrents que optaven per una estreta relació amb Sèrbia i es veia com se seguia el mateix model que s'estava implementant a aquella república. A l'oposició es trobava el Partit Liberal amb un ampli suport de musulmans i albanesos i les filials dels partits ultranacionalistes serbis.

2.3.6. Macedònia

A Macedònia hi vivien dos milions d'habitants i es trobava més relacionada amb Sèrbia. Els macedonis van estar sota dominació turca fins al 1913, quan Sèrbia va absorbir una part del territori. Altres parts de Macedònia van ser repartides entre Bulgària i Grècia. Pel que fa a l'economia, l'any 1989 aportava el 5,5% de la producció iugoslava i, sobretot, s'hi desenvolupava una agricultura variada.

En l'àmbit polític, el Partit Nacionalista (VMRO) va obtenir 37 escons, seguit del Partit de la Transformació Democràtica amb 31 escons, 25 el partit de la minoria albanesa, 18 pel Partit dels Canvis Democràtics de Markovic i 8 per la resta de formacions¹⁷. El partit nacionalista i el de l'antiga Lliga Comunista van formar govern i Gligorov, únic dirigent dels alts càrrecs de Tito, va passar a ser president de la república. La població sèrbia a Macedònia es trobava representada amb el Partit Democràtic dels Serbis.

¹⁶ Dades extretes de TAIBO, Carlos. *Los conflictos iugoslavos. Una introducción*. Pàg. 66

¹⁷ Dades extretes de TAIBO, Carlos. *Los conflictos iugoslavos. Una introducción*. Pàg. 66

Davant de la breu explicació de les característiques de cada república es pot veure una clara diferenciació dels territoris del nord i els territoris del sud. Les del nord es poden considerar les més pròsperes econòmicament parlant i les més properes a la cultura occidental. Sèrbia, però, també estaria inclosa dins de les repúbliques més riques. A l'altra cara de la moneda, es trobaven Macedònia, Montenegro i Bòsnia-Herzegovina, on no hi predominava una forta economia. Com s'ha vist, la qualitat de les terres, la situació geogràfica i l'accés als recursos primaris van ser factors que van influenciar en la construcció econòmica de les repúbliques. A més, el fet que els territoris iugoslavs, al llarg de la història, haguessin estat ocupats per diferents imperis va fer que s'haguessin anat creant diferències culturals importants entre els territoris. Un exemple d'això podia ser les diferències entre els territoris de dominació turca i els territoris de dominació austro-hongaresa. Així doncs, es pot dir que l'heterogeneïtat de la regió venia donada per la construcció històrica i les influències que les poblacions van anar rebent al llarg dels anys.

Un dels altres aspectes que es pot observar per veure les diferències culturals de les repúbliques és la presència de diferents forces polítiques. La forta incidència de nous partits després de la mort de Tito permet veure l'heterogeneïtat que caracteritzava els diferents territoris. La forta presència, també, de partits nacionalistes a certes repúbliques permet veure les prioritats de cada república.

2.4. Conflicte a Croàcia

El 25 de juny de 1991 Croàcia i Eslovènia proclamaven les seves independències respecte a l'estat federal de Iugoslàvia, del qual havien format part durant més de quaranta anys. Croàcia i Eslovènia, com s'ha comentat, representaven dues de les repúbliques econòmicament més pròsperes de l'Estat Iugoslau. La resposta a les declaracions d'independència va ser immediata i el 27 de juny les tropes de l'exèrcit federal ja es trobaven a Eslovènia. Els enfrontaments es van allargar durant poc més d'una setmana fins a l'aprovació dels acords de Brioni.

Durant els dies següents a les proclamacions d'independència, el nerviosisme es va desencadenar a les institucions de les repúbliques. La presència de l'exèrcit just l'endemà va crear tensions entre els diferents governs i va generar una situació que no se sabia ben bé com es podria resoldre. Aquest sentiment es pot veure en un fragment de la crònica que va realitzar el polític eslovè Janez Drnovsek:

Ante todo se imponía la cuestión de qué hacer en una ocasión semejante. Los tanques ya habían evitado o atropellado algunas improvisadas barricadas. Aún no se disparaba. Jansa y Bavcar preguntaron si había que colocar minas en las barricadas. Así se trataría de un comienzo realmente "fogoso" de la guerra. Por las informaciones que ambos traían, no estaba nada claro qué significaban aquellos desplazamientos de tanques. Por ello propuse llamar por teléfono a

Belgrado, a Kadrijevic y a Markovic, para aclarar las intenciones. Quizá se pudiera evitar la guerra. Todos estaban de acuerdo.¹⁸

El conflicte armat a Eslovènia va cessar, en contraposició a Croàcia que es va allargar fins el 2 de gener de 1992 provocant 20.000 morts¹⁹. Es donen algunes explicacions per justificar el cessament dels enfrontaments a la primera república com el seu allunyament respecte a Sèrbia i la seva proximitat a estats occidentals o el fet de ser una de les repúbliques més homogènies ètnicament i amb poca presència de població sèrbia²⁰. En aquest primer moment es va aconseguir arribar a un acord, anomenat de Brioni. S'exigien tres condicions: que Croàcia i Eslovènia aplacessin les declaracions d'independència durant tres mesos, que l'exèrcit abandonés Eslovènia i que finalment Stepe Mesic pogués accedir a la presidència federal. Aquest últim va ser objecte de tensions entre Croàcia i Sèrbia ja que Stepe Mesic era croat i el govern serbi es negava a l'acceptació d'aquest.

Amb els acords, l'exèrcit va retirar-se d'Eslovènia però es va mantenir a les regions autònomes de Croàcia com Krajina i Eslavònia per defensar-les de les declaracions d'independència d'aquesta república. Aquestes zones estaven poblades per majoria sèrbia i en el moment de proclamar la independència es van produir revoltes. La minoria sèrbia representava un 12,2% de la població a Croàcia i es van aixecar contra el govern de Zagreb amb la negativa de reconèixer Croàcia com a estat independent.

A l'agost d'aquell mateix any s'iniciaven els conflictes armats més cruents a Croàcia i ciutats com Vukovar, Osijek o Vinkovci van quedar destrossades. Els enfrontaments es van donar entre les milícies sèrbies que vivien a Croàcia amb l'ajuda de l'exèrcit iugoslau –que tenia una major nombre de serbis– i les forces de Croàcia.

2.5. Conflicte a Bòsnia

El conflicte obert a Bòsnia va arribar uns mesos més tard de l'alto al foc als enfrontaments a Croàcia. Al febrer de 1992 es va realitzar un referèndum a Bòsnia-Herzegovina per tal d'independitzar-se i el resultat va ser gairebé del 63% a favor²¹. A l'abril d'aquell mateix any, la Unió Europea i Estats Units reconeixien a la república com a estat i això va fer que forces paramilitars sèrbies produïssin atacs a la ciutat de Sarajevo. S'ha de tenir present que el conflicte a Bòsnia va resultar ser el més violent amb la presència de forces incontrolades sèrbies però també de forces croates. La seva diversitat ètnica dins les fronteres va fer que cada grup reclamés regions de la república com a seves. A més, la retirada de l'exèrcit iugoslau de la república no va fer que finalitzessin els combats sinó que les forces paramilitars van agafar força i el control de diverses posicions. El caràcter triètnic de la república va fer que la

¹⁸ Fragment de l'article "La guerra, cómo el Parlamento de Eslovenia proclamó su soberanía y desencadenó la reacción de Belgrado" escrit per Janez Drnovsek i publicat a El País el 20 de juny de 1999.

¹⁹ Informació extreta de FONTANA, Josep. *Por el bien del imperio*. Pàg. 795

²⁰ TAIBO, Carlos. *Los conflictos yugoslavos. Una introducción*. Pàg. 74

²¹ FERON, Bernard. *Yugoslavia, orígenes de un conflicto*.

situació fos molt complicada. Aquí les tensions es van donar entre els bosnians-musulmans, els bosnis-serbis ortodoxos i els bosnis-croats catòlics.

Les forces paramilitars sèrbies “en poc més d’un mes controlaven dos terços del territori bosnià, on van iniciar una cruenta neteja ètnica” (Fontana, 2010: 797). A més a més, els serbis de Bòsnia finalment també van proclamar la seva pròpia independència amb l’anomenada República Srpska. A més de les forces sèrbies, s’ha de parlar també de les forces croates i de l’expulsió que van realitzar dels bosnians que es trobaven a les zones amb majoria croata. Aquests van formar la “Comunitat croata autònoma de Herzeg-Bosna” (Fontana, 2010: 797).

Amb el caràcter violent que estava prenent el conflicte entre el 1992 i el 1993 es van dissenyar tres plans de pau. El primer va ser l’anomenat pla Vance-Owen, el qual optava per la divisió de Bòsnia en deu cantons. A més es preveia una presidència tripartita, un govern descentralitzat i una desmilitarització del territori amb l’ajuda de l’ONU i la Comunitat Internacional. Aquesta opció va fracassar per l’oposició dels representants serbis a perdre territori i dels bosnians per perdre sobirania i la integritat de la república. L’any 1993, Milosevic va pactar amb Tudjman per repartir-se la república de Bòsnia. El segon pla preveia una Unió de Repúbliques Bosnianes, amb el 33% per a la població bosniana. En aquest cas, els que es van negar a acceptar la proposta van ser els mateixos bosnians pel poc territori atorgat. L’últim intent de negociació va venir per part dels països coneguts com a Grup de Contacte que eren Estats Units, Gran Bretanya, França, Itàlia, Rússia i Alemanya. Aquests proposaven un repartiment del territori amb un 49% pels serbis. Aquests últims es van negar ja que en aquell moment controlaven el 70% del territori. Els bosnians també es van mostrar contraris per la impugnació de les accions realitzades pels nacionalistes extremistes pel fet d’atorgar-lis territori.

L’últim acord firmat, que va significar el final del conflicte, va ser el de Dayton. Aquest es basava en posar fi als conflictes entre les repúbliques i solucionar, sobretot, la situació política de Bòsnia davant el caràcter que havia agafat la guerra. Així, com afirma Pere Vilanova els acords de Dayton es basen en una solució al conflicte però també en una construcció constitucional de Bòsnia-Herzegovina.

2.6. Neteja ètnica

El concepte de neteja ètnica no té una definició clara legal com, per exemple, la té el concepte de genocidi. La idea que s’ha de tenir clara és que neteja ètnica pot abarcar un ventall de pràctiques per tal d’aconseguir un objectiu, per això una única definició no és senzilla de trobar. La finalitat de la neteja ètnica és l’homogeneïtzació d’un territori i eliminar les ètnies minoritàries. Amb aquesta idea es pot observar que la neteja ètnica es troba en constant disputa amb el concepte de diversitat i pluralisme. Les pràctiques que poden ser utilitzades per tal d’aconseguir l’objectiu poden anar des de els desplaçaments forçat fins al genocidi. L’any 1993, el Consell de Segureta de l’ONU, va definir el concepte de neteja ètnica com “la instauració d’una àrea ètnicament homogènia mitjançant la força o l’eliminació de persones de determinats grups de la zona”. Malgrat que no tingui una definició legal establerta, les diferents pràctiques utilitzades dins el concepte general de neteja ètnica poden ser jutjades com a delictes penals.

Andrew Bell-Fialkoff, l'any 1993, va publicar un assaig on intenta definir el concepte de neteja ètnica davant les pràctiques que s'anaven estenent pels Balcans. Així, la definia com "l'expulsió d'una població indesitjable d'un territori determinat, degut a consideracions religioses, ètniques, polítiques, estratègiques, ideològiques o una combinació de totes elles"²². En el cas del conflicte dels Balcans, les raons per la neteja ètnica eren majoritàriament de caire nacionalista. Aquesta idea de la identitat nacional agafa força durant el segle XIX amb la construcció dels estat-nació i la idea continuarà al llarg del segle XX. D'aquesta manera, el rerefons dels crims contra altres poblacions es basen en les diferències ètniques. En aquestes diferències poden entrar la religió, els costums o el simple fet de ser d'un poble diferent.

Durant el transcurs de la Guerra dels Balcans es van donar diferents casos en els quals es pot observar la pràctica de la neteja ètnica i la idea tornarà a passar a la primera plana dels mitjans de comunicació. La neteja ètnica era un concepte que havia quedat apaivagat des de la finalització de la Segona Guerra Mundial i les pràctiques utilitzades en els camps de concentració nazis. Malgrat que l'últim cas de neteja ètnica recordat en aquell moment fos el de la Segona Guerra Mundial, s'ha de tenir en compte que aquestes pràctiques ja s'utilitzaven en molts altres períodes de la història com pot ser el genocidi armeni durant la Primera Guerra Mundial o l'extermini de la població indígena d'Amèrica. A més del conflicte dels Balcans, considerat un dels últims casos de neteja ètnica més devastadors, també s'ha de tenir present que en altres conflictes més actuals es parla de pràctiques relacionades amb el concepte de neteja ètnica. Diferents organitzacions com les Nacions Unides o onegés com Amnistia Internacional denuncien constantment casos relacionats amb aquesta pràctica. Alguns exemples són a la República Centreafricana, el Sudan del Sud o Ruanda, entre d'altres.

A Iugoslàvia, amb l'expulsió de grups ètnics de diferents regions, l'acomiadament de treballadors de l'administració segons la seva nacionalitat o, finalment, la construcció de camps de concentració van fer tornar a pensar en els diferents episodis negres de la història. A continuació es pot llegir un fragment de les pràctiques que es van dur a terme durant el conflicte dels Balcans escrit per Miguel A. Villena:

"Miles de personas de la antigua Yugoslavia apretaron los gatillos, cometieron violaciones y torturaron sin piedad en una orgía de sangre que no se recordaba en Europa desde la Segunda Guerra Mundial. Los asesinos no distinguían entre sus víctimas, siempre que fueran de una etnia distinta, y la crueldad llegó a los extremos de algunos francotiradores serbios que, durante el cerco que sufrió Sarajevo entre 1991 y 1995, cruzaban apuestas para ver quién mataba más niños porque eran un blanco más difícil. Detrás de los brutales asesinos se agazapaban intelectuales y políticos, dirigentes instruidos, que hablaban varios idiomas y vestían caros trajes. Esos ideólogos daban las órdenes y brindaban la justificación para las matanzas"²³.

La república on es van dur a terme les pràctiques més cruentes va ser durant el conflicte a Bòsnia i Hercegovina. No només es va realitzar per part d'un grup ètnic sinó que croats, serbis i musulmans van utilitzar les seves pròpies polítiques per cometre actes en contra de la humanitat. Johanna McGeary descriu algunes de les accions que seguien les forces paramilitars sèrbies:

²² A brief history of ethnic cleansing a la revista Foreign Affairs (1993).

²³ Fragment de l'article "Una ideóloga de la limpieza étnica" de Miguel A. Villena i publicat a El País el 28 de febrer de 2003.

En el caso serbio, el proceso funcionaba como sigue. Las fuerzas regulares de los serbobosnios y las tropas regulares del Ejército Yugoslavo de Belgrado rodeaban una zona destinada a la limpieza étnica y la sometían a un bombardeo artillero desde lejos. Cuando caía la ciudad, llegaba el momento de que hombres como Lugar hicieran su trabajo. Las unidades paramilitares reclutadas secretamente por los gobernantes serbios de Belgrado y los líderes serbobosnios de Pale capturaban el territorio y “eliminaban” a todos los no serbios.

Los paramilitares arrasaban hogares, iglesias y mezquitas y aterrorizaban a los habitantes con asesinatos, violaciones y saqueos aleatorios; los “comités de crisis” de los serbios locales se encargaban de detener, golpear y encarcelar a los que no huían, y los reunían en campos donde los malos tratos y el asesinato masivo eran algo rutinario. Finalmente, las unidades masacraban a los rivales étnicos que todavía pudieran haber hasta que solo quedaban serbios.²⁴

Malgrat l'exemple de la part sèrbia exposat anteriorment, des de la part croata o musulmana també es van dur a terme accions que es poden considerar com a actes de neteja ètnica. Totes aquestes accions realitzades per grups de la població sèrbia, croata o musulmana el que feien era crear un odi creixent cap a les altres ètnies. Com a conseqüència, l'odi racial es feia cada vegada més present en el dia a dia del conflicte i la matança que havia fet un determinat grup seria recordada i representaria la justificació per atacar posteriorment. Aquest exemple del concepte de venjança es pot trobar en un fragment de les cròniques de guerra que explica el periodista Plàcid Garcia-Planas, en aquest cas en una ciutat de Bòsnia-Herzegovina:

Els fusells i les pistoles ja formen part d'aquest paisatge serbi de Bòsnia, com les maduixes carneses i els gerds que donen fama a la comarca, i l'únic que els ha quedat clar als de Fakovici és que cap zona de seguretat de l'ONU ni cap casc blau va evitar el passat 5 d'octubre que un escamot de guerrillers musulmans procedents de Srebrenica sortís del bosc i devastés el poble.

Va començar a les dotze del matí i va durar cinc llargues hores. Favovici recorda com els seus civils es van llançar a les barques per creuar el Drina i refugiar-se a l'altra riba, que ja és Sèrbia. Els musulmans – expliquen els serbis – van disparar contra les barques plenes de gent.

Tant és si el relat és exagerat o no – hi van morir 25 dels 500 habitants del poble, diuen –. L'important és que el relat ha quedat gravat a la memòria camperola sèrbia com una carnisseria musulmana. Així, la guerra per la venjança es fon amb la guerra pel territori.²⁵

Les conseqüències de les pràctiques de neteja ètnica van portar a un gran nombre de desplaçat, així com també exterminis de diferents grups ètnics. Un dels episodis més recordats del conflicte va ser la matança de Srebrenica. Les tropes serbobosnies van dur a terme l'assassinat de 8000 homes i nens musulmans de la població i el desplaçament de molts altres habitants de la població per fugir dels afusellaments. Aquest episodi passava just uns mesos abans de la finalització de la guerra i un dels altres punts importants a destacar en aquest fet és el paper dels cascos blaus de les Nacions Unides. Amb la resolució 819, l'ONU declarava Srebrenica, Zepa i Gorazde “zones segures, lliures d'atacs i altres accions hostils” i per això hi havia la presència de cascos blaus, en aquest cas de

²⁴ Fragment de l'article “Los carniceros de los Balcanes andan sueltos” escrit per Johanna McGeary i publicat a El País el 8 de maig de 1996.

²⁵ Fragment extret de GARCIA-PLANAS, Plàcid. *Jazz al despatx de Hitler. Una altra manera de veure les guerres*. Pàg. 51

nacionalitat holandesa. Aquest fet va indignar encara més l'opinió internacional ja que la presència de forces de l'ordre no va evitar la massacre. A més a més, tornava a quedar qüestionada l'eficiència de l'ONU davant la resolució de conflictes. Aquest cas és el més conegut per la seva magnitud però en altres poblacions també es van dur a terme aquestes pràctiques per tal d'establir repúbliques, tant sèrbies com croates, dins del territori heterogeni de Bòsnia.

Davant les atrocitats comeses es va crear el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia que s'explica a l'apartat següent. Molts dels responsables de les pràctiques relacionades amb la neteja ètnica han sigut jutjats i condemnats, altres han aconseguit durant anys escapar de la llei i altres no han pogut arribar a ser condemnats per defunció.

2.7. Reacció internacional

Al llarg del conflicte dels Balcans hi va haver una crítica cap a les potències mundials i les organitzacions internacionals pel comportament que van tenir en relació a la zona. Al 1991 ens trobàvem ja en una post-guerra freda i l'eix ideològic de l'est i l'oest, per exemple, ja no tenia rellevància. En un primer moment, però, el paper internacional com a mediadors del conflicte sí que va estar present. Un cop fetes les declaracions d'independència i la posterior intervenció estatal a les repúbliques d'Eslovènia i Croàcia es van intentar implementar diferents acords d'alto al foc, així com també sancions econòmiques a Sèrbia i Montenegro o un embargament general de venda d'armes per part de Nacions Unides.

Un dels aspectes a tenir en compte en el dret internacional i relacionat amb el conflicte dels Balcans és el reconeixement o el no reconeixement de les repúbliques que es van declarar independents. A l'àmbit de les relacions internacionals es considera que el reconeixement és un acte unilateral i voluntari que comportarà conseqüències jurídiques. És important per les relacions de cooperació que es donen entre els estats però aquests no es troben obligats a reconèixer un nou estat encara que reuneixi tots els elements necessaris. Aquests elements per tal de definir un territori com a estat són quatre: el territori, la població, l'organització política i la sobirania. Així doncs, davant d'aquestes consideracions es podria afirmar que les diferents repúbliques iugoslaves que van declarar la seva independència agrupaven els elements necessaris. Estaven delimitades per un territori amb una població, tenien un cert grau d'autonomia en l'organització política i sobirania en alguns aspectes concrets. Malgrat tot, la sobirania és la que resulta més difícil de tenir en compte en un territori que no és un estat-nació.

Un dels altres aspectes importants en aquest context de dret internacional és el concepte d'autodeterminació que es troba reconegut en algunes resolucions de l'Assamblea General de l'ONU com la 2625 (XXV), de 24 d'octubre de 1970 o la 1415 (XV), de 14 de desembre de 1960.

Resolució 1514 (XV) de l'Assamblea General de Nacions Unides aprovada el 14 de desembre de 1960

Declara que:

1. La sujeción de pueblos a una subyugación, dominación y explotación extranjeras constituye una denegación de los derechos humanos fundamentales, es contraria a la Carta de las Naciones Unidas y compromete la causa de la paz y de la cooperación mundiales.
2. 2. Todos los pueblos tienen el derecho de libre determinación; en virtud de este derecho, determinan libremente su condición política y persiguen libremente su desarrollo económico, social y cultural.
3. 3. La falta de preparación en el orden político, económico, social o educativo no deberá servir nunca de pretexto para retrasar la independencia.
4. 4. A fin de que los pueblos dependientes puedan ejercer pacífica y libremente su derecho a la independencia completa, deberá cesar toda acción armada o toda medida represiva de cualquier índole dirigida contra ellos, y deberá respetarse la integridad de su territorio nacional.
5. 5. En los territorios en fideicomiso y no autónomos y en todos los demás territorios que no han logrado aún su independencia deberán tomarse inmediatamente medidas para traspasar todos los poderes a los pueblos de esos territorios, sin condiciones ni reservas, en conformidad con su voluntad y sus deseos libremente expresados, y sin distinción de raza, credo, ni color, para permitirles gozar de una libertad y una independencia absolutas.
6. 6. Todo intento encaminado a quebrantar total o parcialmente la unidad nacional y la integridad territorial de un país es incompatible con los propósitos y principios de la Carta de las Naciones Unidas.
7. 7. Todos los Estados deberán observar fiel y estrictamente las disposiciones de la Carta de las Naciones Unidas, de la Declaración Universal de Derechos Humanos y de la presente Declaración sobre la base de la igualdad, de la no intervención en los asuntos internos de los demás Estados y del respeto de los derechos soberanos de todos los pueblos y de su integridad territorial.

947ª sesión plenaria,
14 de diciembre de 1960

Font: Nacions Unides. Assamblea General. <http://www.un.org/es/index.html>

Resolució 2625 (XXV) de l'Assemblea General de les Nacions Unides, de 24 d'octubre de 1970

DECLARACIÓN RELATIVA A LOS PRINCIPIOS DE DERECHO INTERNACIONAL REFERENTES A LAS RELACIONES DE AMISTAD Y A LA COOPERACIÓN ENTRE LOS ESTADOS DE CONFORMIDAD CON LA CARTA DE LAS NACIONES UNIDAS

La Asamblea General,

Recordando sus resoluciones 1815 (XVII) de 18 de diciembre de 1962, 1966 (XVIII) de 16 de diciembre de 1963, 2103 (XX) de 20 de diciembre de 1965, 2181 (XXI) de 12 de diciembre de 1966, 2327 (XXII) de 18 de diciembre de 1967, 2463 (XXIII) de 20 de diciembre de 1968 y 2533 (XXIV) de 8 de diciembre de 1969, en las que afirmó la importancia del desarrollo progresivo y la

codificación de los principios de Derecho Internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados,

Habiendo examinado el informe del Comité Especial de los principios de Derecho Internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados, que se reunió en Ginebra del 31 de marzo al 1º de mayo de 1970,

Poniendo de relieve la suprema importancia de la Carta de las Naciones Unidas para el mantenimiento de la paz y la seguridad internacionales y para el desarrollo de las relaciones de amistad y la cooperación entre los Estados,

Profundamente convencida de que la aprobación, durante la celebración del vigésimo quinto aniversario de las Naciones Unidas, de la Declaración sobre los principios de Derecho Internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas, contribuiría a fortalecer la paz mundial y constituiría un acontecimiento señalado en la evolución del Derecho Internacional y de las relaciones entre los Estados al promover el imperio del derecho entre las naciones y, en particular, la aplicación universal de los principios incorporados en la Carta,

Considerando la conveniencia de difundir ampliamente el texto de la Declaración,

1. Aprueba la Declaración sobre los principios de Derecho Internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas, cuyo texto figura en el anexo a la presente resolución;
2. Expresa su reconocimiento al Comité Especial por su labor, cuyo resultado ha sido la preparación de la Declaración;
3. Recomienda que se realicen los mayores esfuerzos para que la Declaración sea de reconocimiento general.

ANEXO

Declaración sobre los principios de Derecho Internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas. [...]

- a) El principio de que los Estados, en sus relaciones internacionales, se abstendrán de recurrir a la amenaza o al uso de la fuerza contra la integridad territorial o la independencia política de cualquier Estado, o en cualquier otra forma incompatible con los propósitos de las Naciones Unidas,
- b) El principio de que los Estados arreglarán sus controversias internacionales por medios pacíficos de tal manera que no se pongan en peligro ni la paz y la seguridad internacionales ni la justicia,
- c) La obligación de no intervenir en los asuntos que son de la jurisdicción interna de los Estados, de conformidad con la Carta,
- d) La obligación de los Estados de cooperar entre sí, de conformidad con la Carta,
- e) El principio de la igualdad de derechos y de la libre determinación de los pueblos,
- f) El principio de la igualdad soberana de los Estados,
- g) El principio de que los Estados cumplirán de buena fe las obligaciones contraídas por ellos de conformidad con la Carta;

Font: Naciones Unidas. Asamblea General. <http://www.un.org/es/index.html>

Malgrat aquestes declaracions, s'ha de fer una referència del període de la història al qual es van realitzar. Durant la dècada dels anys 60 es van donar diferents casos de descolonització i, per tant, aquestes declaracions estaven relacionades amb els territoris que es trobaven involucrats en un procés de descolonització. Davant d'aquesta situació, el cas de les repúbliques iugoslaves no es podia incloure en aquest sac de la descolonització.

En un primer moment, molts estats no van optar pel reconeixement d'Eslovènia i Croàcia. Una situació molt diferent, per exemple, del moment de les independències de les Repúbliques Bàltiques que van tenir una àmplia acceptació mundial. La Comunitat Europea, doncs, es va mostrar partidària de la no dissolució de la Federació iugoslava però també es van mostrar una varietat d'opinions entre els diferents països que la conformaven. Per exemple, Alemanya era partidària del reconeixement de les repúbliques, en contraposició al Regne Unit i França. Finalment, van ser reconegudes al gener del 1992 quan el conflicte ja havia esclatat. Alguns dels estats que es van unir al reconeixement, a part de les tres mencionades, van ser Canadà, Àustria, Suïssa, Suècia, Hongria, Bulgària i Romania. Aquest fet donava a veure les diferents opinions respecte al conflicte dins la Unió Europea que es trobaven relacionades amb els interessos de cada estat en relació a la zona. Com es pot observar, tampoc es va intentar aplicar una política de consensos ni principis.

Les dues potències que fins feia pocs anys havien eclipsat la política internacional tampoc van tenir un paper destacable en el transcurs del conflicte. Les solucions que Estats Units proposava no van ser dutes a terme de manera satisfactòria com la intervenció tardana, el subministrament d'ajuda o els embargaments d'armes. La Federació Russa tampoc va fer gaires accions per intentar solucionar les tensions. Aquest fet es pot relacionar amb la dissolució de la fragmentació Est-Oest i, per tant, el poc interès de la zona per cap de les dues potències esmentades. A més a més, la zona iugoslava tampoc destacava per ser rica en matèries primeres i s'ha vist que aquest, en els últims conflictes de la història, ha estat un dels aspectes amb més influència per intervenir o no en un territori concret.

Al llarg de la història han existit diferents models de reconeixement de nous estats. En el cas de Iugoslàvia es va donar un de concret que s'ha utilitzat en poques ocasions. La Comunitat Europea va posar una sèrie de condicions a complir per les repúbliques que volien ser reconegudes. Algunes d'aquestes condicions van ser "l'acceptació de la carta de l'ONU i dels documents bàsics de la CSCE, la garantia dels drets a les minories, el respecte de les fronteres, la ratificació dels acords de control de l'armament subscrits amb anterioritat i el suport a procediments pacífics de resolució de conflictes" (Taibo, 1995: 79). Com es pot anar veient en el transcurs del conflicte, cada vegada resultava més difícil complir aquests requisits, sobretot els relacionats amb els drets de les minories o el suport a procediments pacífics per resoldre les tensions.

En aquest context de reconeixement, és necessari parlar de les responsabilitats internacionals en el conflicte iugoslau. Amb això no es vol donar a entendre que les causes de la guerra es troben relacionades amb el context internacional sinó que el paper que van jugar diferents potències i organitzacions internacionals van influenciar el curs de la guerra. Segons Catherine Samary, la comunitat internacional va optar per dues posicions contraposades que van causar més tensions a la regió. En un primer moment, es va donar suport al govern d'Ante Markovic.

Amb aquesta acció, es donava a entendre que l'organització internacional tenia la preferència d'un estat centralitzat en un context en el que es defensava les fronteres inamovibles i l'ordre. Es van ignorar les aspiracions de les repúbliques iugoslaves i no es mostraven interessats en la identitat ni els drets nacionals. En un segon moment, es va optar pel reconeixement però sense cap principi coherent amb la intenció d'impedir l'extensió de la guerra. La idea de sense cap principi coherent es refereix al fet que no totes les repúbliques balcàniques que van declarar-se independents no van ser reconegudes, com és el cas de Macedònia. Per tant, es va fer de manera aleatòria. Malgrat la intenció de la comunitat internacional, l'endemà del reconeixement de Bòsnia-Herzegovina va esclatar un nou conflicte en aquesta república.

Després de parlar de la comunitat internacional referida als estats, també s'ha de parlar d'organitzacions internacional com l'Organització de les Nacions Unides. D'aquesta, entre d'altres aspectes, s'han de tenir en compte algunes resolucions que el Consell de Seguretat va anar aprovant, algunes d'elles de poca importància i d'altres amb més incidència. Així, al 1993 s'aprovava la resolució 808 amb la que es pretenia instaurar un tribunal internacional per jutjar els responsables dels crims contra la humanitat que s'havien dut a terme a la zona, explicat amb detalls més endavant. Altres resolucions van ser la de l'embargament general a Sèrbia i Montenegro o la de declarar "zona sota la protecció de la ONU" territoris com Srebrenica, Sarajevo, Tuzla, Gorazde, Zepa i Bihac. Malgrat aquesta última declaració, la realitat va ser molt diferent. L'assetjament a la ciutat de Sarajevo va continuar i l'acció i el control dels cascos blaus era molt dèbil. Un clar exemple és la coneguda matança que es va dur a terme de 8000 musulmans a la ciutat de Srebrenica, zona que cascos blaus holandesos havien de protegir. S'ha de tenir en compte, també, que l'enviament de tropes de cascos blaus a una zona en conflicte depèn més de la decisió de cada país membre que forma part de l'ONU que de l'organització en general. Amb això es demostra el fort pes que tenen els estats dins l'organització. No va ser fins al cap de quatre anys que l'ONU, amb un informe de 155 pàgines on s'explicava detalladament tot el que havia passat, va admetre la seva responsabilitat davant la matança duta a terme a Srebrenica per la impassivitat de les tropes holandeses davant les tropes serbobosnies.

Fragment de la Resolució 808 (1993). Aprovada pel consell a la seva 3175a. Sessió, celebrada el 22 de febrer de 1993

Expresando una vez más su profunda alarma ante los informes que siguen dand cuenta de violaciones generalizadas del derecho internacional humanitario en la ex Yugoslavia, con inclusion de asesinatos en masa y la continuación de la práctica de la "depuración étnica".

Determinando que esta situación constituye una amenaza a la paz y la seguridad internacionales.

Resuelto a poner fin a estos crímenes y a tomar medidas eficaces para hacer comparecer ante la justicia a los responsables

Convencido de que, en las circunstancias particulares que reinan en la ex Yugoslavia, la creación de un tribunal internacional permitiría alcanzar este objetivo y contribuiría al restablecimiento y el mantenimiento de la paz. [...]

1. **Decide** que se estableza un tribunal internacional para el enjuiciamiento de los presuntos responsables de las violaciones graves del derecho internacional humanitario cometidas en el territorio de la ex-Yugoslavia desde 1991.

Font: Consell de Seguretat de les Nacions Unides. <http://www.un.org/es/sc/>

Una de les altres resolucions de l'ONU que va portar conseqüències en el conflicte i que avui dia encara es troba vigent és la de la creació del Tribunal Penal Internacional per a l'ex-Iugoslàvia. Amb la Resolució 827 del Consell de Seguretat de l'any 1993 es creava el tribunal que tindria competències per jutjar als presumptes responsables de les violacions del dret internacional que es van cometre a partir del 1991 en el territori concret de Iugoslàvia. Un dels principals objectius de l'ONU és el de vetllar pels drets humans dels ciutadans i la creació d'aquest tribunal representava la intenció de les Nacions Unides d'intervenir en la vulneració de drets que s'estaven realitzant en el curs de la guerra.

Segons l'Estatut del Tribunal, aquest té la capacitat de jutjar a les persones que hagin comès infraccions greus respecte als punts que es van establir a la Convenció de Viena de 1949. Així doncs, alguns dels aspectes jutjables són l'homicidi intencionat, la tortura o el tractament inhumans, l'expulsió o el trasllat il·legal, la destrucció o l'apropiació de béns. A més a més també s'inclouen les violacions de lleis o pràctiques de guerra com la destrucció sense motiu de ciutats, atacs de ciutats no defensades o l'ús d'armes tòxiques; el genocidi com assassinats de membres de grups, atemptats contra la integritat física o trasllats forçats; i crims contra la humanitat com l'assassinat, l'expulsió, la tortura, la persecució per motius polítics, racials o religiosos.²⁶ Tots aquests ítems estan relacionats amb els propòsits i principis que es troben a la Carta de les Nacions Unides i que, des de la seva creació, l'organització ha intentat portar a terme. Tot i així, en diferents conflictes al llarg del segle XX, s'han criticat les actuacions de l'organització. Algunes de les idees de la Carta, considerades com a principis bàsics del dret internacional, són: l'obligatorietat dels estats de cooperar entre ells, arreglar les controvèrsies internacionals per mitjans pacífics preservant la pau i la integritat internacional, l'obligació de no intervenir en els assumptes jurisdiccionals interns dels estats, abstenir-se a recórrer l'ús de la força o a l'amenaça de l'ús de la força contra la integritat territorial i la independència política de qualsevol estat.

Des de la creació del Tribunal i, davant les característiques explicades, es pot arribar a la conclusió que diferents personalitats de totes les repúbliques de l'antiga Iugoslàvia que van tenir un paper important en el curs de la guerra han estat jutjades. L'última condemna realitzada pel tribunal ha estat l'any 2016 a Radovan Karadzic, exlíder serbobosni. Aquest ha estat condemnat a quaranta anys de presó per genocidi i crims de guerra contra la humanitat. En el procés judicial s'ha considerat responsable del genocidi a la ciutat de Srebrenica l'any 1995 i també del setge a la ciutat de Sarajevo, on van morir 12.000 persones entre el 1992 i el 1996. Karadzic estava convençut de crear una república sèrbia dins de Bòsnia i Hercegovina, l'anomenada república Srpska, i per això defensava l'expulsió de croats i musulmans de la zona. Amb els acords de Dayton que posaven fi a la guerra, va desaparèixer fins l'any 2008, quan va ser capturat a Belgrad. D'aquesta manera, va estar tretze anys desaparegut. Amb

²⁶ Informació extreta dels articles 2, 3, 4 i 5 de l'Estatut internacional del Tribunal Penal Internacional per a l'ex-Iugoslàvia.

aquest cas es pot observar que no tots els responsables de les atrocitats que es van cometre a Iugoslàvia fossin jutjats pocs anys després de la finalització de la guerra, sinó que molts van intentar escapar de la justícia i encara hi ha casos que es troben oberts. Un exemple és el cas de Ratko Mladic que va ser el cap major de l'exèrcit de la República Srpska i conegut amb el nom del "Carnicer de Srebrenica". Va estar setze anys evitant la justícia i fins el 2011 no va aparèixer davant del tribunal. Va ser acusat de crims de guerra i genocidi pel setge de Sarajevo i la matança de Srebrenica. Encara, però, s'ha de dictar sentència ferma contra ell.

Un dels altres condemnats pel Tribunal Penal de l'antiga Iugoslàvia era Slobodan Milosevic que es trobava acusat també de genocidi i crims de guerra contra la humanitat. Aquest, però, l'any 2006 va morir i no es va poder dictar sentència contra ell. Altres casos de condemnats són la serbobosnia Biljana Plavsic que va ser presidenta de la república Sèrbia de Bòsnia i acusada de crims contra la humanitat o Mile Mrksic que va ser comandant de l'exèrcit de la província de Krajina i acusat de participar a la massacre de Vukovar, entre molts altres.

Com s'ha pogut observar, la comunitat internacional en general va mostrar molts dèficits en la solució del conflicte iugoslau. Ineficàcia, decisions contraposades, accions realitzades de manera tardana o passivitat davant la vulneració de drets humans han estat aspectes amb els quals s'ha pogut definir el paper que va tenir el context internacional. Malgrat tot, també es van realitzar accions favorables a un intent de buscar la pau com poden ser les diferents reunions que van fer que els principals líders de les repúbliques s'asseguessin per parlar o la creació d'un tribunal per tal de jutjar el comportament contrari als principis de la Carta de les Nacions Unides.

3. NACIONALISME

En aquests últims anys el debat del nacionalisme ha tornat a aparèixer amb força a diferents estats d'Europa. Exemples clars són l'escocès al Regne Unit, el català a Espanya o el de Flandes a Bèlgica. Aquests no són els únics exemples, sinó que també es pot trobar el quebequès a Canadà. Aquesta idea, però, ja es trobava present al llarg del segle XX però molts dels moviments de reivindicació nacional es van veure reprimits. És important parlar del concepte de nacionalisme en aquest estudi ja que és una idea que al llarg dels conflictes als Balcans es va trobar amb una forta presència. El fet d'haver tingut durant més de quaranta anys els nacionalismes apagats va fer que la reacció internacional de la gestió de les tensions iugoslaves no fós la més adequada o esperada. A continuació s'explicarà el concepte de nacionalisme que, com es veurà, és una idea moderna, s'exposaran algunes de les teories de diferents autors relacionades amb la noció de nacionalisme i, per últim, es donarà una pinzellada de com van créixer les reivindicacions nacionals a Iugoslàvia.

3.1. Concepte i origen

Al llarg de la història s'ha pogut observar com la identitat ha sigut un element cohesionador entre territoris i habitants. No només és una idea històrica sinó que actualment encara presenta un pes important i és que cada persona se sent identificat amb algun aspecte. En el dia a dia, tothom pot pensar on pertany, en quina esfera social se sent representat o simplement d'on prové. Així doncs, la humanitat es troba davant d'una necessitat per tal de poder situar-se i poder pertànyer en un context social concret. Cada un de nosaltres té una identitat pròpia i, a la vegada, pot formar part d'una identitat col·lectiva. Amb aquesta idea es pot parlar de la societat que formar-ne part "significa trobar-se en el punt d'intersecció d'unes forces socials específiques" (Berger, 2007: 88). En aquest context, Peter L. Berger parla de conceptes com la persuasió, la violència, l'oprobri o la ridiculització com a mecanismes per controlar l'individu dins la societat. Aquestes idees no seran desenvolupades en el treball ja que no és concretament l'objecte d'estudi que ens interessa. Tot i així, ens permeten observar la importància de les relacions amb els altres dins d'una identitat col·lectiva. Malgrat que en aquest apartat es posarà èmfasi en la noció de societat també s'ha de pensar que existeixen altres grups col·lectius com poden ser les esferes familiars o d'amistats.

La construcció col·lectiva s'ha de relacionar amb el concepte de cultura. Aquesta es pot definir com un conjunt de símbols, valors, coneixement o normes que formen part d'una societat i constitueixen les seves tradicions o la seva manera d'organitzar-se. D'aquesta manera, els ciutadans se sentiran més o menys identificats amb la seva societat depenen de l'apropament que tinguin amb els costums culturals que els envolten.

Amb aquestes explicacions es pot arribar a la conclusió que la identitat col·lectiva és un procés de construcció sociocultural. Així doncs, es parla de la socialització primària i secundària en el cas de la construcció de cada individu i del paper destacat que la cultura present en els diferents mecanismes per tal d'arribar a una plena formació d'un grup.

Un últim element que es pot relacionar amb la identitat col·lectiva i el fet de compartir diferents aspectes amb un cert grup de persones és el d'ètnia. Hi ha diferents autors que han relacionat aquest concepte amb la cultura. En la seva definició d'ètnia, Max Weber, fa referència a elements com les similituds físiques, els costums o els records del passat que es

troben relacionats amb la formació dels grups humans²⁷. Segons analitza Xavier Giró, Smith es basa en sis condicions per tal de donar sentit a la noció d'ètnia. Aquestes són: la denominació comuna i un sentit col·lectiu, una creença subjectiva en una història comuna, una adscripció a un territori, elements culturals de tipus identitari com la llengua o la religió, una consciència de sentiment de pertinença i que les seves diferències han de ser reconegudes pels altres²⁸.

Davant la breu contextualització del concepte d'identitat col·lectiva i les nocions que l'envolten, es pot començar a parlar de nacionalisme. Aquest, a més d'estar relacionat amb les idees de cultura o ètnia, també es troba lligat amb les idees d'identitat nacional i nació. Aquestes dos aspectes són els que sempre es troben presents en el moment de parlar de la construcció dels nacionalismes. El procés d'edificació nacional és un concepte relativament nou que no es començarà a plantejar fins l'aparició dels anomenats estat-nació a l'època moderna.

La nació es pot definir amb la idea general d'un conjunt de persones que comparteixen una sèrie d'ítems que fan que se sentin identificats en un mateix col·lectiu. La idea de nació es relaciona freqüentment amb la idea d'estat, arribant així a la construcció dels estat-nació. Dos conceptes que van anar agafant importància en aquesta nova noció i que actualment ja s'hi troben plenament inserides són la sobirania nacional i el poder constituent. Amb aquests dos elements s'arriba al document que recull l'organització de l'estat, coneguda com la Constitució. Quan es parla de sobirania nacional es fa referència al fet que el poder recau a les mans del poble, de la nació. Amb aquesta idea, en el moment de la instauració dels estat-nació, es produeix un trencament amb la dinàmica que s'havia dut fins llavors. El poder constituent es refereix al fet de construir un estat amb la nació com a titular de la sobirania.

El concepte d'identitat nacional es pot definir com un "sentiment col·lectiu basat en la creença de pertànyer a la mateixa nació i en el fet de compartir molts dels atributs que la fan diferent d'altres nacions" (Guibernau, 2010: 38). Dins d'aquesta idea es donen diferents visions, les més conegudes són la cultural i la política. Es pot dir que la primera visió es construeix a partir de discursos polítics i jurídics, i la segona visió per relats literaris o històries mítiques. Tot i aquesta divisió més general, se n'han donat d'altres de més complexes. Segons Montserrat Guibernau s'han de tenir en compte cinc dimensions dins la identitat nacional: la psicològica, la cultural, la històrica, la territorial i la política.

La primera dimensió és definida com la consciència de la proximitat amb altres membres de la mateixa nació i formar així un grup. Segons afirma Guibernau, aquesta noció pot quedar adormida durant períodes de temps però en el moment en què apareix una amenaça en contra de la nació o les seves tradicions pot sorgir de nou amb força. La segona dimensió es basa amb que s'ha explicat anteriorment sobre el concepte de cultura. Així doncs, aspectes com els valors, els costums, la llengua o les creences s'aniran transmeten de generació en generació amb un valor emocional. Tenir una mateixa cultura, doncs, afavoreix que hi hagi uns vincles més forts amb els altres membres de la nació. La dimensió històrica fa referència al

²⁷ GIRÓ, Xavier (1999). Anàlisi crítica del discurs sobre nacionalisme i identitat als editorials de la premsa diària publicada a Catalunya des de la transició fins al govern del PP (1977-1996). Pàg. 65.

²⁸ GIRÓ, Xavier (1999). Anàlisi crítica del discurs sobre nacionalisme i identitat als editorials de la premsa diària publicada a Catalunya des de la transició fins al govern del PP (1977-1996). Pàg. 65.

record de moments transcendentals del territori per tal que els ciutadans de la nació sentin amb orgull el seu passat. Aquest fet fa que el col·lectiu comparteixi la mateixa història i es formin relacions amb més significat emotiu. La dimensió referida al territori no té uns vincles tant forts com les altres. Amb la construcció dels estat-nació no va ser fàcil que els habitants consideressin la nació com la seva casa ja que durant molts anys la seva llar havien estat els seus cercles més propers. En aquesta noció, actualment, se li ha d'afegir la idea de la globalització i la creixent interconnexió entre diferents territoris mundials. Tot i així, com es pot observar en diferents casos, el nacionalisme i la identificació dels ciutadans d'un estat amb un territori concret encara es troben molt presents. Per últim, la dimensió política està relacionada amb les diferents estratègies que realitza l'estat per tal d'homogeneïtzar els ciutadans en relació a la cultura o la llengua.

Lligat amb l'última dimensió de la identitat nacional, Will Kymlicka nomena algunes polítiques utilitzades per tal d'aconseguir l'objectiu de l'homogeneïtzació. Aquesta idea es trobava molt relacionada amb l'inici de la construcció dels estats-nació i la intenció d'evitar la diversitat que havia imperat durant molts segles. Els habitants s'havien de sentir identificats amb uns aspectes comuns per tal de poder tirar endavant el projecte. Algunes de les accions a les quals es poden fer referència són²⁹:

- La difusió de la llengua i la cultura del grup dominant a través d'institucions culturals.
- L'adopció d'un sistema jurídic unificat amb la llengua del grup dominant.
- L'adopció d'una legislació en matèria lingüística que defineix la llengua dominant com l'oficial i "nacional".
- La construcció d'un sistema nacional d'educació amb un ensenyament dels aspectes que promoguin el grup dominant.
- Aplicació de polítiques territorials perquè la població del grup dominant es traslladi a zones on predominen els grups minoritaris.

La intenció, es pot veure clarament, era la de centralitzar el poder polític en mans del grup dominant i que els diferents grups se sentissin identificats amb una única organització, cultura o llengua homogènia. D'aquesta manera, la construcció dels nous estats es va basar en l'homogeneïtzació i en el sentiment de pertànyer en un únic col·lectiu per part de la població. Aquesta visió, doncs, és totalment contrària al concepte de multidiversitat. Malgrat que s'ha comentat que van ser processos que es van donar sobretot a l'inici de la construcció dels estat-nació, al llarg de la història s'han pogut veure com diferents estats utilitzaven, i encara utilitzen, aquests mecanismes per evitar la diversitat dins d'un mateix territori. S'ha de fer referència a que hi ha nacions que es consideren que no tenen estat. El fet de trobar-se en aquesta situació fa que des de les institucions de l'estat s'intenti imposar la dinàmica del grup dominant.

²⁹ KYMLICKA, Will (2009). *Las odiseas multiculturales. Las nuevas políticas internacionales de la diversidad*. Pàgs 76-77.

3.2. L'auge dels nacionalismes als Balcans

Com s'ha comentat anteriorment, l'Estat iugoslau es va formar l'any 1919 amb la unió dels pobles serbi, croat i eslovè. Més que compartir una mateixa cultura i costums, es trobaven més lligats pel context territorial que els envoltava. Al llarg de la dictadura de Tito, les reivindicacions nacionals es van mantenir estables amb algun episodi de ressorgiment però sufocat amb reformes constitucionals. Per tant, la presència de reivindicacions identitàries no va ser un fet característic del pots-titisme, sinó que ja es trobaven presents durant l'època del dictador. Tot i així, el major auge es va concentrar a la dècada dels anys 80. Abans de la mort del dictador, però, s'ha de fer referència a alguns episodis importants.

A més de les reivindicacions nacionals s'han de tenir en compte altres crítiques que van caracteritzar l'època de Tito. En aquest apartat no s'estudiaran en profunditat però per tal d'entendre el context és important nombrar-les. Així doncs, el règim de Tito rebia crítiques en relació al control burocràtic i del partit, la democràcia o la llibertat d'expressió. Moltes d'aquestes crítiques, sobretot per part dels estudiants, es trobaven fonamentades en el curs d'altres fets ocorreguts a altres països. El maig francès o la Primavera de Praga amb la demanda d'un "socialisme de rostre humà" van tenir influència en les reivindicacions pels drets dels iugoslaus davant del règim comunista de Tito. Observant les diferents manifestacions nacionals al llarg del segle XX, es poden diferenciar dos períodes. Un primer període va ser el comprès entre el 1965 i 1971 amb les reivindicacions de Kosovo, Eslovènia i sobretot Croàcia. Un segon període va ser el que es va poder veure a partir de la mort de Tito, amb les crítiques novament de Kosovo i la reacció que va tenir el govern de Belgrad.

Una de les primeres reivindicacions nacionals en l'època de Tito va ser la de Kosovo l'any 1968 quan estudiants de la Universitat de Pristina van mostrar el seu descontentament amb l'hegemonia que Sèrbia tenia cap a la província. Com es veurà, Kosovo va tenir una forta influència en el curs de l'auge del nacionalisme, sobretot en el context serbi. Malgrat la detenció d'alguns protestants, Kosovo va aconseguir que fos declarada província autònoma dins de Sèrbia. Aquesta condició va ser reiterada amb la reforma de la Constitució iugoslava l'any 1974. L'any 1981, en aquesta regió es tornaven a donar protestes i crítiques i d'aquesta manera es va obrir un altre període en l'auge dels nacionalismes en el context de després de la mort de Tito. Aquest cas, per l'abast de les seves conseqüències, es tractarà més endavant.

Kosovo, però, no era l'única regió que reclamava més drets i que es mostrava crítica amb les polítiques sèrbies. Tant Eslovènia com Croàcia també van mostrar les seves reticències amb certes polítiques. La majoria de les reivindicacions es fonamentaven "en una profunda reacció popular contra la uniformitat, que, des de Belgrad, s'intentava imposar en els àmbits polítics i culturals en l'intent d'aconseguir una sort de consciència nacional iugoslava a partir de la preponderància de l'idioma i la cultura sèrbies" (Taibo, 1995: 39). Amb aquestes idees, al 1963 un grup d'intel·lectuals eslovens es qüestionava els beneficis de formar part de l'Estat iugoslau i l'any 1968, per primera vegada, el Comitè Central de la Lliga dels Comunistes d'Eslovènia, s'oposava a una decisió federal.

Els fets més reivindicatius, però, es van donar a la República de Croàcia. En aquest cas hi havia una preocupació general per diferents aspectes. Aquestes reivindicacions van començar a agafar més força entre el 1965 i el 1971 i, per primera vegada, es qüestionava realment la

permanència de la unió de les repúbliques i, en conseqüència, l'existència de Iugoslàvia. Dues van ser les causes de l'esclat del nacionalisme croat: el mètode de distribució financera de l'Estat Iugoslau i la defensa de la llengua croata. La segona va tenir una incidència més forta per tal d'evitar l'hegemonia que s'estava imposant del serbocroat. Diferents intel·lectuals van participar en la defensa de la llengua i la cultura com la protesta al 1967 d'un grup de lingüistes per la publicació d'un diccionari unificat, on la llengua croata apareixia discriminada. A més, també es reclamava l'ús del croat als mitjans de comunicació, l'escola o documents oficials. Aquest fet defensiu de la llengua i la cultura es va anar estenen a altres repúbliques. Totes les reivindicacions anaven dirigides en contra del procés uniformista que s'estava intentant imposar des de Sèrbia.

S'ha de tenir en compte que tant la llengua com la cultura són dos ítems influents en la construcció nacional d'un estat. En altres casos de la història es pot observar com l'idioma i els costums se'ls intenta afeblir per tal d'uniformitzar un territori. Aquest fet, per exemple, es pot trobar en els períodes de la construcció dels estat-nació que per tal d'uniformitzar i formalitzar un estat s'agafava un imaginari col·lectiu amb el que tota la població es podia sentir identificada. Un altre exemple més recent i més proper es pot observar durant l'època franquista a Espanya. Entre d'altres aspectes, un dels elements més atacats en el cas de Catalunya va ser la llengua. Una de les institucions que va patir l'atac a la llengua va ser l'escola, on l'ensenyament passava a ser totalment en castellà. Aquest cas no es troba relacionat amb el conflicte dels Balcans però serveix per veure quina ha estat la influència de les llengües en estats plurinacionals i les tendències a la uniformització.

A més a més, tornant a les reivindicacions croates, s'ha comentat que es demanava la presència de la llengua als mitjans de comunicació, les escoles i els documents oficials. En aquest cas, també és important tenir en compte els dos primers àmbits en els quals es reivindicava la presència del croat. Es pot considerar que l'escola és una de les institucions on es dona el procés de la socialització secundària i, per tant, té una gran influència en l'educació i les relacions en el creixement d'una persona. Els mitjans de comunicació, sobretot els considerats de masses, tenen una forta influència en el pensament de la societat i el que es mostra en aquests pot conscienciar i crear opinions a la població. Per tant, veient la significació i la influència d'aquests dos àmbits, és important l'idioma que s'utilitza i les costums o cultura que es transmeten.

Davant d'aquests episodis de reivindicacions nacionals s'ha de parlar de quina va ser la reacció del govern de Tito. Hi va haver dues reaccions oposades: una pacífica i una repressiva. En un primer moment es va optar per la reforma de la Constitució, com s'ha vist en el cas de Kosovo. Es va decidir donar més autonomia a les repúbliques Iugoslaves en detriment a l'estat federal. A més a més, es va decidir instaurar una presidència col·lectiva amb la presència de membres de totes les repúbliques i províncies autònomes. D'aquesta manera es pretenia la descentralització de l'Estat Iugoslau per apaivagar el creixement nacionalista i les tensions entre les diferents repúbliques. A la vegada, però, Tito també va reclamar la unitat i supervivència de l'Estat Iugoslau. Aquesta va representar la via pacífica.

Aquestes concessions, però, en el cas de Croàcia van fer augmentar el sentiment nacional i al 1971 hi va haver reivindicacions de caire polític i social amb un rerefons independentista. En

aquest cas, però, es va optar per la via repressiva i no es va decidir donar més concessions a les repúbliques. Es va decidir portar a terme una actuació policial en contra dels estudiants protestants, es van tancar diverses publicacions, es va realitzar una purga dels responsables dins de la Lliga dels Comunistes de Croàcia i de qualsevol element nacionalista o es van condemnar a presó diverses personalitats per motius polítics³⁰.

En aquest primer període d'auge dels nacionalismes es va posar sobre la taula una de les principals problemàtiques que va caracteritzar les tensions entre les repúbliques a principis de la dècada dels anys 90. Abans de la mort de Tito, les reivindicacions van quedar aturades amb la reforma constitucional amb una tendència més descentralitzadora però, a la vegada, amb una política de repressió cap a qualsevol intent de reivindicació nacional. Fins a l'època post-titista no es van tornar a donar episodis relacionats amb la identitat nacional tant forts com a l'època d'entre 1965 i 1971. A partir del 1981, doncs, es pot entendre que començava el segon període d'auge dels nacionalismes. En aquest cas, el principal protagonista va ser el govern de Sèrbia i l'entrada de la figura de Slobodan Milošević.

L'any 1981, doncs, a Kosovo tornava a sorgir una agitació popular i les tensions entre la població kosovar i sèrbia van augmentar. S'ha de tenir en compte que la població sèrbia representava el grup més nombrós de l'antiga Iugoslàvia i amb això es podia veure l'anhel d'alguns dirigents d'aconseguir un estat iugoslau amb majoria sèrbia. Algunes dades numèriques per analitzar el context de la societat són que gairebé els vuit milions de serbis representaven el 36% de la població iugoslava, el 83% dins la República de Sèrbia, el 54% a la província autònoma de la Vojvodina, el 30% a Bòsnia-Herzegovina o l'11,5% a Croàcia³¹. Tornant al context del 1981, va aparèixer la figura de Milošević que tenia per objectiu la defensa dels serbis oprimits i es va presentar com el garantitzador dels seus drets. A partir d'aquí, a mitjans de la dècada dels vuitanta, es va iniciar una sèrie de reformes i accions polítiques que van fer créixer les tensions entre les diferents repúbliques de la federació.

Tot va començar amb el Memoràndum de 1986 escrit per un grup de l'Acadèmia de Ciències de Sèrbia en el que s'exposava una reforma social basada en una visió sèrbia i no iugoslava. En el text es reclamava un canvi en la burocratització del país i es criticava la discriminació que patia la població sèrbia a territoris com Kosovo i altres regions de Croàcia com Kordun, Banja i Lika. A més a més, es recordava el passat amb una crítica a la idea de la construcció d'una forta Iugoslava a partir del debilitament de Sèrbia. El projecte de Tito també va ser criticat en l'aspecte del repartiment de repúbliques i províncies autònomes, on Sèrbia en va sortir perjudicada. Com es pot observar, la base del document era la defensa d'un nou encaix de Sèrbia dins del territori amb una forta presència de la identitat nacional i una reestructuració de Iugoslàvia. Aquesta identitat nacional la representava Milošević.

A més del Memoràndum, l'any 1987 es van realitzar diferents actes polítics com la campanya per la defensa dels serbis i montenegrins que van ser víctimes de genocidi o els actes per commemorar el sisè centenari de la batalla entre turcs i serbis. Quan Milošević va entrar a ser president de la república de Sèrbia va decidir suprimir l'autonomia de la Vojvodina i Kosovo. Va ser a partir d'aquest últim fet que les altres repúbliques van començar a reaccionar en contra

³⁰ TAIBO, Carlos. *Los conflictos iugoslavos. Una introducción*. Pàg. 41

³¹ Dades extretes de TAIBO, Carlos. *Los conflictos yugoslavos. Una introducción*. Pàg. 56

del paper que estava protagonitzant el govern serbi. Davan d'aquesta situació, igual que a l'època de Tito, Kosovo tornava a ser el territori a partir del qual es van iniciar les tensions. Aquesta vegada, però, les conseqüències a llarg termini van ser pitjors.

A la dècada dels anys vuitanta, el context era diferent respecte del moment en què es van donar les primeres reivindicacions nacionals. Així doncs, la figura preeminent de Tito ja no hi era i la societat internacional instaurada des de finals de la Segona Guerra Mundial es començava a desmuntar. Les primeres repúbliques a declarar la seva independència, com és sabut, van ser Eslovènia i Croàcia. La primera criticava la decisió sèrbia d'eliminar l'autonomia de les províncies autònomes provocant el trencament del pacte federal de la Constitució de 1974. Els ressentiments de Croàcia eren més forts des de l'esclafament de la revolta de 1971. En aquests territoris, l'independentisme respecte iugoslava cada vegada anava agafant més força. Macedònia i Bòsnia-Herzegovina no van defensar la independència de les seves repúbliques fins al 1992, moment en què es va iniciar el conflicte a Bòsnia.

Es pot dir que el segon període de l'auge dels nacionalismes a Iugoslàvia es trobava relacionat amb el projecte que Slobodan Milošević tenia per Sèrbia i, en conseqüència, pel conjunt de la federació. Sabrina P. Ramet va identificar quatre fases a tenir en compte en aquest projecte. A la primera fase es buscava un control sobre els mitjans de comunicació, el culte a la figura de Milošević, la recuperació del passat de Sèrbia o la defensa de l'església ortodoxa. La segona fase tenia per objectiu recuperar el control de Sèrbia sobre Kosovo i la Vojvodina. La tercera etapa es basava en una revisió de la Constitució de 1974 a favor d'una recentralització i en detriment del poder que se'ls hi havia concedit a les repúbliques. Per últim, la quarta fase estava relacionada amb una sèrie d'accions reformistes com la democratització o la introducció d'una economia de mercat³².

Davant d'aquest segon període de la dècada dels anys vuitanta, s'ha de fer una observació. Es podria pensar que el ressorgiment de la identitat nacional es va donar a Eslovènia i Croàcia ja que van ser les dues primeres repúbliques a proclamar la seva independència respecte de l'estat iugoslau. Tot i així, s'ha pogut observar que va ser a Sèrbia on es van donar les condicions per a un ressorgiment nacional. El record del passat o la crítica de la discriminació de la població sèrbia van ser aspectes que van ajudar a crear un sentiment de rebuig cap a altres ètnies. A més a més, s'ha de tenir en compte un altre element en els dos períodes de l'auge dels nacionalismes. La visió que es tenia des de Sèrbia era diferent a la que es tenia des de Croàcia o Eslovènia. Mentre els primers auguraven per un nacionalisme expansiu amb una major poder del govern central en detriment del poder de les repúbliques, els segons defensaven una major autonomia per a les repúbliques i la defensa d'aspectes de construcció nacional com la cultura, la història o la llengua. En un primer moment, els nacionalismes croats i eslovens es podrien considerar de defensa i el serbi d'expansiu. Més tard en el transcurs de la guerra, però, es va poder observar també com els dirigents de Croàcia van optar per una política de domini en alguns territoris iugoslavs. Per tant, les primeres consideracions que es tenien del nacionalisme croat van canviar durant el conflicte armat.

³² TAIBO, Carlos. *Los conflictos iugoslavos. Una introducción*. Pàg. 60

4. PAPER DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ EN UN CONFLICTE ARMAT

Una de les primeres idees que apareix quan es tracta el tema dels paper dels mitjans de comunicació en els conflictes armats és la de propaganda. A més a més, però, es poden tenir en compte altres conceptes com el de manipulació o desinformació. La propaganda s'ha utilitzat amb una mala intenció en episodis negres al llarg de la història com pot ser el cas de guerres o durant règims dictatorials, totalitaris o autoritaris³³. D'aquesta manera, durant aquests períodes els mitjans de comunicació poden quedar indefensos i, com a conseqüència, que acabin convertint-se en una eina més del poder.

Al llarg de la història s'han donat diferents definicions de propaganda ja que al llarg dels anys ha anat augmentant la seva incidència i han anat canviant els seus mètodes. Maria Victoria Reyzábal defineix la propaganda amb cinc característiques concretes. Aquestes, a mode de síntesi, són: és una comunicació persuasiva amb fins predeterminats, té caràcter impersonal, el seu contingut és ideològic, pretén la perpetuació o el canvi a les estructures de poder i persegueix provocar la congruència en el persuadit.

Igualment, també s'han de tenir en compte els diferents mecanismes que s'han utilitzat per dur a terme la propaganda. José María García Orta assenyala quatre mecanismes bàsics: la simplificació de la informació, l'exageració i desvirtuació dels continguts, l'apel·lació a l'emoció i el tractament desequilibrat de les fonts. En el contra-codi ètic escrit per Argument Agency, descrit més endavant, es poden trobar alguns d'aquests mecanismes. Dins d'aquests quatre mecanismes descrits se'n troben de més concrets.

A més de la incidència de la propaganda en els mitjans de comunicació durant el curs d'una guerra o un conflicte menor, existeixen altres aspectes també influents. Així doncs, en moltes ocasions els mitjans de comunicació deixen de banda la història. Amb aquesta idea es vol dir que els processos conflictius, moltes vegades, no sorgeixen perquè sí sinó que hi ha un rerefons històric que s'ha de tenir en compte. Igualment, un dels altres aspectes importants durant un conflicte és el vocabulari i les expressions que s'utilitzen o la preferència d'una fotografia davant d'una altra. Això porta a un dèficit d'objectivitat informativa ja que segons quina és la connotació que se li dona al fet els periodistes poden alterar la realitat.

Davant d'aquesta situació, es pot arribar a la conclusió de la importància que continua tenint l'àmbit de la comunicació a la vida de les persones. La comunicació, sobretot en contextos de guerra, passa a ser un poder que pot influenciar les diferents accions dels actors implicats o provocar la mobilització de la població. És per això que és essencial que es tracti amb total rigor les informacions publicades ja que segurament tindran conseqüències. Amb això, no només ens podem referir a influenciar sobre la població d'altres estats envers a un conflicte llunyà sinó que el tractament informatiu es pot equiparar a aspectes com un mètode d'influència en les estratègies bèl·liques. Aspectes que porten a un mal tractament de la informació són "l'acció psicològica, la propaganda i el control de la informació pública

³³ Tot i que la propaganda és un element clau en la comunicació en temps bèl·lics, també s'ha de tenir en compte que es troba present en molts àmbits del dia a dia com per exemple a les campanyes electorals.

constitueixen un factor fonamental, moltes vegades per sobre de l'economia, l'armament i la mateixa estratègia". (Pizarroso, 2005: 9).

Un dels altres elements del qual s'ha de parlar relacionat amb els mitjans de comunicació i els conflictes bèl·lics és la figura del corresponsal de guerra. Aquest realment és el que es troba al lloc dels fets en primera persona i, en conseqüència, el que es trobarà involucrat en els mecanismes que s'han mencionat anteriorment. Segons Ryszard Kapuscinski, un reportatge de guerra es caracteritza per la gran implicació personal que el periodista ha de dedicar-li. A més a més, aquest periodista es veurà involucrat en una falta d'objectivitat pel fet d'haver-se de posicionar per un dels dos bàndols del conflicte. D'aquesta manera, segons l'autor, el periodista passa a ser una víctima més de la guerra.

4.1. Conflicte dels Balcans

Igual que en altres conflictes, els mitjans de comunicació de masses a l'ex-Iugoslàvia van utilitzar la propaganda per involucrar-se en el conflicte armat. No només els mitjans d'allà van intervenir en els fets del conflicte sinó que també els mitjans internacionals s'hi van veure involucrats. Així doncs, es pot fer una diferenciació de les actuacions dels mitjans interns i dels mitjans externs.

En el cas dels mitjans de comunicació de l'interior de les Repúbliques iugoslaves, es pot dir que aquests ja havien començat un conflicte de posicions abans que esclatés la guerra. Amb la mort de Tito, a les diferents repúbliques van començar a sorgir reclamacions i petits conflictes que al llarg de la dictadura havien estat calcats. Amb això, els mitjans de comunicació omplien cada dia les notícies amb idees com les crítiques econòmiques per part de les repúbliques més riques, l'exaltació del passat, el record d'episodis negres passats o la situació que patien les repúbliques menys riques. Aquests arguments s'utilitzaven sense tenir en compte cap codi ètic i "la incitació a l'odi ètnic i la creació d'un clima procliu a l'esclat de la guerra es va fer mitjançant la vulneració de l'ètica més elemental" (Giró, 1996: 120).

Iugoslàvia era un estat federal però l'únic mitjà de comunicació de caire federal era l'agència de comunicació Tanjug³⁴. La resta de mitjans, tant diaris, ràdios com televisions, pertanyien a les diferents repúbliques. Això feia que els mitjans donessin prioritat a les qüestions de les repúbliques que a les de la federació. Amb el nou context nacional després de la mort de Tito les crítiques cap a la població d'altres repúbliques van augmentar. A aquest fet se li han de sumar les depuracions que es van dur a terme en aquests mitjans per part de Tudjman a Croàcia i Milosevic a Sèrbia. A part de l'acomiadament de bona part de les plantilles de periodistes o la rebaixa dels sous, els que van mantenir el seu lloc de treball havien de seguir unes pautes per publicar una notícia. S'havia de fer creure a la població idees com que la nació es trobava en perill o la necessària intervenció per tal de protegir la república i, per tant, donar legitimitat a certes pràctiques que en altres contextos es considerarien inadmissibles. Alguns

³⁴ Es coneixia amb el nom de Telegrafaska agencija nove Jugoslavije (Agència Telegràfica de la nova Iugoslàvia) i va ser fundada l'any 1943 pels partidaris de Tito. Durant la Guerra Freda va tenir una influència important arreu del món. Va deixar de funcionar l'any 2015.

d'aquests exemples de pràctiques dels mitjans de comunicació es poden trobar durant els reportatges emesos a la Televisió de Belgrad.

A partir del 1991 va deixar d'existir la Radiotelevisió iugoslava (JRTV) que s'havia encarregat de coordinar els programes dels mitjans de comunicació de les diferents repúbliques i es controlava el conjunt dels mitjans des de Belgrad. Sense la JRTV, es va deixar de distribuir el contingut de diaris, ràdios i televisions a la resta de repúbliques i les crítiques cap al veí van augmentar considerablement recordant episodis del passat o declarant obertament les intencions d'homogeneïtzar la república. Com afirma Joan Palomés, els mitjans de comunicació eren "bel·ligerants".

Davant de la situació que van protagonitzar els mitjans de comunicació l'Argument Agency, dirigit per Milena Dragicevic-Sesic, van publicar un conjunt de pràctiques immorals realitzades pels mitjans després de la mort de Tito. És també el que es va conèixer com Contra-codi étic per periodistes i mitjans de comunicació. En el context dels Balcans es poden destacar alguns punts d'aquest catàleg³⁵:

1. Amagar informació que s'oposi al que el redactor o la redactora desitjaria.
2. Publicar intencionadament informació falsa.
3. Utilitzar estereotips nacionals o ètnics amb l'objectiu d'alimentar l'odi ètnic, racial o religiós, o dur a terme una guerra de propaganda.
4. Escollir de forma superficial a persones per entrevistar, quan els vertaders protagonistes no són cridats perquè els seus punts de vista no coincideixen amb els que desitgen promoure.
5. Fer títols sensacionalistes que canvien essencialment el contingut de l'article que encapçalen.
6. Rebutjar la presentació de treballs o articles d'altres perquè no pertanyen a la mateixa nació o religió o tenen una opinió diferent de la que es voldria fomentar.
7. Inventar-se fonts quan una font real no es troba a prop per simular solidesa en la informació.
8. Fer una selecció injustificada de les persones a entrevistar.
9. Explicar notícies en un context totalment diferent d'aquell en el que van passar o un context fals i inventat.
10. Publicar informació sense comprovar-la.

La redacció d'aquest contra-catàleg periodístic permet veure i entendre el veritable tractament que van fer els mitjans de comunicació durant el conflicte. A més d'aquests punts, però, també n'apareixen d'altres i una de les reflexions que també s'hauria de fer és l'aplicació d'aquestes idees no només en una situació de conflicte, sinó en el periodisme en general. En moltes informacions publicades es poden trobar aspectes relacionats amb aquest contra-catàleg. En el context d'un conflicte, a més a més, és molt necessària la redacció d'un codi de pràctiques ètiques per tal d'evitar un odi creixent cap a una de les parts del conflicte i evitar així l'augment dels recels i la negativa a negociar amb els enemics.

³⁵ Informació extreta de GIRÓ, Xavier (1996). *La intervenció de los media en el conflicto (Yugoslavo)*.

Per tal d'entendre la problemàtica de les pràctiques periodístiques durant un conflicte, es poden comparar alguns d'aquests punts amb el Codi Deontològic aprovat l'any 1992 pel Col·legi de Periodistes de Catalunya per tal de seguir un periodisme lliure i ètic. Alguns dels punts contraposats amb el contra-catàleg comentat anteriorment poden ser:

1. Observar sempre una clara distinció entre els fets i opinions o interpretacions, evitant tota confusió o distorsió deliberada d'ambdues coses, així com la difusió de conjectures i rumors com si es tractés de fets.
2. Difondre únicament informacions fonamentades, evitant en tot cas afirmacions o dades imprecises i sense base suficient que puguin lesionar o menysprear la dignitat de les persones i provocar dany o descrèdit injustificat a institucions i entitats públiques i privades, així com la utilització d'expressions o qualificatius injuriosos.
3. Actuar amb especial responsabilitat i rigor en el cas d'informacions o opinions amb continguts que puguin suscitar discriminacions per raons de sexe, raça, creences, extracció social i cultural i malaltia, així com incitar a l'ús de la violència, evitant expressions o testimonis vexatoris o lesius per a la condició personal dels individus i la seva integritat física i moral.

Igualment, un dels punts que va tractar el Tribunal Permanent dels Pobles sobre l'Antiga Iugoslàvia³⁶ va ser el del paper dels mitjans de comunicació i la seva influència en el conflicte. Deu experts en dret internacional³⁷ es van reunir per tal d'emetre una resolució sobre els responsables del paper que van tenir els mitjans. Tot i així, els dictàmens d'aquest tribunal no van ser jurídicament vinculants però van permetre veure la mobilització i l'interès de la societat de trobar els responsables del curs de la guerra i fer pressió a les organitzacions internacionals. El secretari general del tribunal durant els anys 90, Gianni Tognomi, va afirmar que "la única força del TPP és aconseguir la mobilització de l'opinió pública" o que "el TPP és un tribunal d'opinió completament independent, que no ha de negociar res amb ningú. Aquesta premissa li permet plantejar el judici sense lligams de cap tipus"³⁸. A més d'analitzar els mitjans de comunicació, el tribunal també va abordar temes com el paper dels organismes internacionals i la incidència dels nacionalismes.

Durant les sessions del tribunal, que es van realitzar durant cinc dies a Barcelona, es va discutir sobre la manipulació informativa amb la presència de periodistes de la zona dels Balcans. Un periodista serbi va parlar de les imatges manipulades de la Televisió de Pale en relació amb els

³⁶ El Tribunal Penal Internacional és una organització no governamental que el filòsof Lelio Basso va fundar l'any 1979. Està inspirat i és hereu del Tribunal Russel, que va jutjar els crims de guerra comesos durant la guerra del Vietnam. És una organitzada formada per experts en dret internacional i no pertany ni està lligat a cap poder polític o jurídic. Basa les seves resolucions en buscar els veritables responsables de conflictes i la vulneració de drets humans. Han actuat en el judici de diferents conflictes internacionals. En el cas de l'antiga Iugoslàvia es van reunir a Barcelona (desembre 1995) per trobar responsabilitzar els actes de les organitzacions internacionals, el paper dels mitjans de comunicació i la incidència dels nacionalismes en el conflicte. A més, també s'havien reunit a Berna (febrer 1995), on es va implantar el concepte genocidi en l'actuació d'alguns dirigents serbis i croats.

³⁷ Els membres eren els espanyols Victoria Abellán (UB), Perfecto Andrés Ibañez i Anoni Pigrau (URV); els italians Luigi Ferrajoli, Giuliano Pontara i Salvatore Senese; l'argentí Ernesto Garzón Valdés; l'argelí Madjid Benchikh; l'austriaca Freda Meissner-Blau i el palestí Fateh S. Azzam.

³⁸ Fragments de l'entrevista realitzada de Pere Rusiñol a Gianni Tognomi (Gorla Minore, 1941) titulada "No es admisible aplicar los criterios de los vencedores" publicada el 7 de desembre de 1995 a El País.

musulmans bosnians, un periodista de Sarajevo va denunciar la radicalització de la línia editorials dels mitjans croats i un periodista serbi va parlar de les purgues als mitjans de comunicació serbis per introduir persones amb tendència a defensar el concepte de la Gran Sèrbia³⁹. Tant els periodistes serbis, croats i bosnians van coincidir en responsabilitzar a mitjans balcànics, sobretot la televisió, d'influenciar en el curs de la guerra fomentant els nacionalismes radicals⁴⁰.

Com s'ha comentat anteriorment, la majoria de mitjans de comunicació pertanyien a les repúbliques i això feia que no hi hagués un mitjà defensor de la causa iugoslava. A més, dins dels mitjans de comunicació, la televisió va ser el canal on la propaganda tenia un paper molt important, sobretot per l'emissió d'imatges. Un dels casos a que se li ha de donar importància és la Televisió de Pale, controlada pels radicals serbis i que va eclipsar la televisió de Sarajevo. Pale va ser la capital de l'autoproclamada república dels serbibosnians a Bòsnia i Hercegovina.

Amb aquestes informacions es pot observar quin era el panorama de l'àmbit comunicatiu a la zona dels Balcans durant el conflicte i la situació es pot equiparar a la dinàmica de qualsevol altre conflicte. Mitjans de comunicació en mans del poder, informació propagandística, purgues dins dels mitjans, censura i autocensura dels periodistes, falta de fonts informatives o crítiques al bàndol opositor són algunes de les característiques que es poden trobar en els períodes de guerra. A més, en el cas del conflicte dels Balcans, se li ha d'afegir la diversitat ètnica que va caracteritzar el curs de la guerra i, com a conseqüència d'això, l'exaltació del passat, les denúncies d'actes antics dels enemics contra el poble, el perill de ser atacats per una altra ètnia o la necessitat de defensar-se per no caure en mans dels opositors radicals de les altres poblacions.

Un cop finalitzada la guerra també es pot observar que, en moltes ocasions, els mitjans de comunicació i el poder polític han de fer una transició que no és ràpida. Així doncs, per exemple, Freedom House⁴¹ no va incloure Croàcia al sac del països lliures fins al 2001 i Bòsnia i Hercegovina encara es considera parcialment lliure a l'últim estudi del 2016. De Sèrbia no es comencen a tenir dades fins al 2007, any en què ja es considerava un país lliure. Això pel que fa al poder polític i a la democràcia. En parlar de la premsa, les dades varien.

L'últim estudi de 2015 de Press Freedom⁴² considera la premsa de tots els estats balcànics com a parcialment lliure. Tot i així s'ha de considerar que en els últims vint anys, des de 1995, hi ha

³⁹ Informació narrada a l'article de Pere Rusiñol "El Tribunal de los Pueblos juzga a la prensa como instigadora de la guerra en Yugoslavia" publicat el 10 de desembre de 1995 a El País.

⁴⁰ Informació narrada a l'article de Pere Rusiñol "350 estudiantes asistieron a las jornadas previas sobre prensa" publicat el 8 de desembre de 1995 a El País.

⁴¹ Freedom House és una organització no governamental que realitza estudis sobre el grau de democràcia, drets humans i llibertat al món. Publica un estudi anualment, anomenat *Freedom in the World*, on es publiquen les dades de democràcia dels estats. Per tal de mesurar-la es basa en les llibertats civils, els drets polítics i la llibertat d'expressió. Un cop analitzat aquests aspectes, classifica els estats en tres categories: lliures, parcialment lliures i no lliures. Es basen en una escala de l'1 al 7, sent l'1 el valor més lliure i el 7 el menys lliure pels ítems drets polítics, llibertats civils i llibertat. Per classificar els països en les tres grans categories utilitzen l'escala de 0 a 100, sent el 0 el pitjor i el 100 el més democràtic.

⁴² Freedom Press és un dels estudis que realitza Freedom House sobre l'estat dels mitjans en diferents estats del món. Es basa en tres àmbits per analitzar la premsa: el legal, el polític i l'econòmic. En l'àmbit legal es fixen en les regulacions de la comunicació; en el camp polític es fixen en el control que aquest

hagut una millora de la premsa. Un cop finalitzat el conflicte, Sèrbia es considerava no lliure amb un valor de 87 punts i, en canvi al 2015 encara no es considerava totalment lliure però apareixia amb un valor de 40 punts. Croàcia també ha reduït els seus valors en aquests últims anys. Al 1995 es presentava parcialment lliure amb 56 punts i al 2015 apareixia també amb 40 punts. Bòsnia i Hercegovina al 1995 es considerava no lliure amb un valor de 72 i al 2015 es mostrava parcialment lliure amb 51 punts. Es pot observar la tendència just finalitzada la guerra i com al llarg dels últims anys s'ha anat corregint la situació.

4.2. Casos concrets

Abans de l'inici del conflicte armat i durant tot el període de 1991 a 1995 es van donar diferents situacions que propiciaven la manipulació periodística. En aquest apartat es vol donar especial importància a dos casos concrets que, a més de mostrar les pèssimes pràctiques periodístiques, van tenir un ressò internacional. Existeixen més casos semblants però aquests dos es troben emmarcats en el període de ple conflicte armat a la Bòsnia i Hercegovina l'any 1992.

4.2.1. Matança de la cua del pa

El fet de la matança de la cua del pa, el 27 de maig de 1992, es troba contextualitzat en el setge que va patir la ciutat de Sarajevo. Mentre ciutadans bosnians musulmans feien cua per comprar, unes bombes van provocar la mort de setze persones.

L'atac apuntava a les forces sèrbies que assetjaven la ciutat però a l'agost del 1992 el diari *The Independent* va publicar una informació on s'afirmava que l'atac a la cua del pa va ser realitzat pels mateixos musulmans per intentar forçar una intervenció militar internacional. El titular es troba a les declaracions del general Lewis Mackenzie que en el moment de l'atac era el cap de les forces d'UNPROFOR⁴³. Les úniques fonts amb les que va comptar Mackenzie van ser amb les sèrbies que van negar l'autoria i van presentar informes amb la intenció de fer creure que els musulmans havien col·locat mines per provocar l'explosió. Tot i que les Nacions Unides van elaborar informes en els que es negava la versió sèrbia, Mackenzie va continuar defensant el que havia afirmat. En aquests informes s'exposaven qüestions com el tipus de ferida o els efectes de la metralla.

Malgrat que les Nacions Unides van publicar un informe amb qüestions tècniques per tal de tombar la versió sèrbia, la informació de Mackenzie es va anar estenen per diferents mitjans de comunicació, com el *Times*.

pot exercir sobre les notícies i en l'àmbit econòmic analitzen l'estructura dels mitjans, la transparència o la corrupció. En aquest cas, es basen en una escala del 0 al 100, sent el 0 el valor més lliure i el 100 el valor menys lliure. Els estats es classifiquen en quatre categories: lliures, parcialment lliures, no lliures i el pitjor dels pitjors. Els valors exposats al text han sigut extrets dels últims estudis de *Freedom Press*.

⁴³ Forces de Protecció de les Nacions Unides. És una força de manteniment de la pau que es va establir primer a Croàcia i després a Bòsnia i Hercegovina per enviar ajuda humanitària i vigilar les anomenades "zones segures". També va garantir el funcionament de l'aeroport de Sarajevo i garantir l'arribada d'ajuda humanitària a la ciutat (juny 1992). Més tard, també va tenir presència a la República Iugoslava de Macedònia (desembre 1992) per tal de vigilar les zones fronteres del territori. Gairebé un total de 39.000 militars van participar a la missió.

En aquest cas es pot observar que hi ha una qüestió de propaganda per part de les fonts serbobosnies que es trobaven en el lloc dels fets. Aquesta informació va ser utilitzada per part de les tropes sèrbies per mostrar la injustícia amb que eren tractades. A més a més, en aquest cas concret també s'ha de tenir en compte el paper dels mitjans de comunicació i la intoxicació d'informacions. És important, com es troba en els codis periodístics, realitzar un contrast de les informacions i les intencions entre fonts consultades. En un conflicte armat, a més, aquests punts ètics s'han de tenir encara més presents.

4.2.2. Camps de concentració

Una fotografia realitzada al camp de Ternopolje⁴⁴, al nord de Bòsnia i Hercegovina, va tenir una forta incidència en els mitjans de comunicació i, com a conseqüència, va fer canviar la visió que es tenia d'una de les parts del conflicte. El 6 d'agost de 1992 es va emetre un reportatge de la ITN (Independent Television News)⁴⁵ on es podia observar un grup de musulmans darrere d'una reixa, alguns sense samarreta i amb unes condicions físiques que recordaven als camps de concentració nazis. A partir de llavors, es va formar un gran recel dels diferents estats internacionals cap als serbis.

No va ser fins al cap de quatre anys, quan la guerra ja havia finalitzat, que el periodista alemany Thomas Deichmann va denunciar l'engany mundial que va causar la famosa fotografia. El contingut de la imatge no mostrava la vertadera realitat del camp. Amb aquesta idea, doncs, els musulmans no es trobaven tancats ja que la reixa que s'observava a la fotografia servia per protegir un hort d'aquella zona. Els musulmans bosnians acudien voluntàriament a aquell espai com a lloc de reunió i seguretat, d'on en podien entrar i sortir lliurement. Els periodistes que arribaven a la zona no s'adonaven de l'ús de la reixa.

A partir de llavors es van mantenir dues versions del fet. La corresponental de The Guardian, Maggie O'Kane, va mantenir que Ternopolje era un camp de concentració per a musulmans bosnians. En canvi, Thomas Deichmann, va mantenir que era un camp de refugiats on es podia entrar i sortir lliurement⁴⁶.

Aquest exemple serveix per observar la incidència que poden tenir els mitjans de comunicació en el curs d'un conflicte i també el fet de la importància de publicar una informació veraç i ben contrastada. El camp pertanyia als serbis i amb la publicació d'aquest fet, països com Estats Units o Regne Unit van canviar la política que tenien cap a la zona dels Balcans. Al cap de poques setmanes els serbis van tancar els camps que tenien oberts. No només van canviar les polítiques del conflicte sinó que la bona imatge o la simpatia que Sèrbia podia causar en diferents contextos va desaparèixer.

En aquest cas, també és important tenir present el paper de la fotografia en la publicació de notícies. No va ser fins a la Guerra de Vietnam que la imatge bèl·lica va incidir en la consciència de l'opinió pública. Fins llavors, sobretot a les dues guerres mundials del segle XX, els fotògrafs s'autocensuraven "perquè creien que lluitaven per una causa justa" (Freund, 2014: 149). A la

⁴⁴ Estava situat prop de la localitat de Prijedor i va estar actiu des del maig fins al novembre de 1992.

⁴⁵ És una empresa britànica, fundada l'any 1955, que distribueix material audiovisual a diferents canals de televisió.

⁴⁶ La narració detallada d'aquest fet concret es troba a l'article de Phillip Knightley "Una foto con dos versiones" publicat al diari El País el 17 d'agost de 1997.

Guerra del Vietnam, molts fotògrafs no eren americans i no tenien raons per creure en aquell conflicte i per això les imatges de les atrocitats que es vivien dia a dia es publicaven constantment per despertar la població americana.

Davant d'aquesta situació, Susan Sontag, explica dues idees sobre els efectes de la fotografia en els seus assajos relacionats amb el tema. La primera idea és que "l'atenció pública està guiada per les atencions dels mitjans" (Sontag, 2013. 89). Amb aquesta idea, la fotografia fa que la guerra sigui real i influènci en l'opinió que es té de conflictes o catàstrofes naturals. Una imatge pot portar a protestes o a una intervenció internacional. La segona idea és que "en un món ultrasaturat d'imatges, les que més haurien d'importar tenen un efecte cada vegada menor: ens tornem insensibles" (Sontag, 2013: 89). Aquesta noció pot ser contrària a l'anterior però una pluja constant d'imatges d'atrocitats fa que la principal fotografia es torni menys important. Així doncs, el que es vol donar a entendre és que les imatges de conflictes fan que la població vegi el fet com a real però la constant publicació d'imatges del mateix fet fa que s'hi acostumin.

5. MÈDIA I IDEOLOGIA A ESPANYA

Els dos diaris analitzats espanyols i catalans per tal de veure el tractament que es fa del nacionalisme a la zona dels Balcans són *La Vanguardia* i *L'Avui*. A la dècada dels anys 90 eren considerats, respectivament, un diari espanyolista i un diari catalanista. Tot i així, es poden trobar algunes semblances en alguns aspectes. El fet de poder veure quina és la seva ideologia i la seva manera d'entendre el funcionament de diferents àmbits com la política, l'economia o la cultura permetrà entendre el perquè del tractament d'un cert tema o d'un altre. Per tal d'explicar les principals línies ideològiques dels respectius diaris ens hem basat en la tesi doctoral de Xavier Giró on analitza el discurs sobre nacionalisme i identitat tractant els editorials de diferents mitjans de comunicació.

5.1. La Vanguardia

La fundació de *La Vanguardia* es troba a finals del segle XIX, concretament l'any 1881. Des de llavors va ser un diari editat a Barcelona i publicat exclusivament en castellà i no va ser fins l'any 2011 que es va decidir treure la versió en paper en català.

Per tal de definir la tendència ideològica de *La Vanguardia* s'han de mirar una sèrie d'ítems. Com a idea general, es pot dir que és un diari extremadament moderat i partidari de l'estabilitat. Algunes de les característiques que es poden trobar dins d'aquests trets són la importància que li dóna als protocols o la seva tendència proatlantista. Un dels altres aspectes a tenir en compte en el context català i espanyol és la imatge que té el diari de Catalunya. Així doncs, des de la implementació de l'estat de les autonomies s'ha mostrat partidari d'aquest.

Lligat a aquest últim aspecte, un altre ítem important és el de la unitat espanyola. Giró afirma que "la disputa sobre els termes nació i nacionalitat és absurda, perquè la qüestió clau és acceptar si Espanya és o no una nació, si es vol de nacions. La que permet la convivència entre els pobles d'Espanya és la Constitució.

Pel que fa a la llengua, el diari es mostra partidari de la defensa del català i la defensa de que el castellà no es troba marginat en el territori de Catalunya. Tot i així, afirma que el català tampoc ha de perjudicar la presència del castellà. Per tant, defensa un equilibri de convivència entre l'idioma català i castellà. És important tenir en compte aquest aspecte perquè a partir del 2011 també publicarà la seva versió en català, quan sempre ho havia fet en castellà.

Malgrat aquestes característiques exposades també s'ha de parlar de l'element nacionalitari que defensa el diari, que és l'ítem que més interessa en aquest treball per l'anàlisi del nacionalisme croat i serbi. Amb l'explicació del concepte de nacionalisme català i espanyol que té el diari es pot observar quina serà la tendència que tindrà en el tractament d'altres temes amb qüestions nacionalitàries, encara que no estiguin directament relacionades amb Catalunya.

La principal idea que es pot extreure de la tendència del diari és la relació de complicitat que han de tenir Catalunya i Espanya. Dins d'aquesta idea general, doncs, es troben altres ítems a tenir en compte com el tractament del nacionalisme català de manera indirecta, la moderació de partits catalans o la unitat d'Espanya. Una de les característiques que es pot observar per

veure la defensa de la unitat espanyola en el diari és, per exemple, un perfil amb una tendència monàrquica.

Pel que fa els corrents que es consideren independentistes són actors poc presents en el diari i si es fa algun tractament d'aquests seran valorats negativament. Altres corrents com el nacionalisme d'esquerres o el nacionalisme espanyol són poc presents en el diari. Quan es parla de nacionalisme fa referència al de Convergència i Unió. Seguint aquesta última idea, s'ha de fer referència a la figura de Jordi Pujol. El diari es considera pujolista en el fet del "suport continuat que dispensa a Jordi Pujol i a la política que CiU desplega" (Giró, 1999: 470). Així doncs, la línia del diari no es desvia de les accions i declaracions de Jordi Pujol. A més, dins encara de l'ítem de la unitat d'Espanya, es considera Pujol com la persona indicada per dur a terme l'encaix de Catalunya dins d'Espanya.

Un altre aspecte a tenir en compte a l'hora d'analitzar el perfil nacionalitari del diari és el concepte de l'autodeterminació. El dret a l'autodeterminació està recollit a diferents dictàmens de l'Assemblea General de l'ONU com les resolucions 1514 (XV) o 2625 (XXV) però només tenen incidència en uns contextos determinats. En el cas de La Vanguardia no es contempla l'autodeterminació com un dret propi polític dels territoris. Els símbols dels territoris poden ser un aspecte que, segons com es tractin, pot donar a entreveure la importància que se li dóna al fet nacional. Així, relacionat amb l'autodeterminació, es troba la manera com es tracten els símbols, la història, la llengua o l'economia en el fet que "formen part del desenvolupament d'una societat que ha de trobar el seu sentit en la integració dins d'Espanya, una entitat que sí que és titular de drets polítics de sobirania" (Giró, 1999: 584). Es pot observar, doncs, que La Vanguardia no dóna cap indicatiu de relació entre l'autodeterminació i els símbols ja que no els hi dóna un significat nacional català. Per tant, aquestes indicacions ja poden donar a veure que el diari no serà partidari del dret a l'autodeterminació d'altres territoris i proclamarà la unitat i la poca mobilització per arribar a una estabilitat social.

En resum de l'exposat anteriorment, es pot dir que La Vanguardia era un diari molt moderat seguint les línies polítiques que defensava CiU i, en especial, Jordi Pujol. Era partidari de l'estabilitat i no tant de la mobilització social. També es considerava monàrquic i defensava l'encaix de Catalunya dins d'Espanya. Per tant, era partidari de l'estat de les autonomies i la unitat espanyola. Pel que fa als trets identitaris de Catalunya, com la llengua, defensava un equilibri entre castellà i català. A més, no defensava el dret a l'autodeterminació i veia Espanya com el subjecte polític sobirà, en detriment de Catalunya.

5.2. L'Avui

L'Avui va ser fundat l'any 1976 i, des de llavors, sempre s'ha publicat en català. Va ser el primer diari editat en català després de la mort de Francisco Franco. Així doncs, és un diari modern en comparació amb La Vanguardia. Des de la seva fundació el diari ha vetllat per una defensa del catalanisme i del nacionalisme. Tot i així, s'ha de tenir en compte que el panorama polític al llarg de les últimes dècades ha canviat molt. L'organització, la política i l'ideologia ha passat per diferents períodes. L'any 2011, després de 35 anys de la seva fundació, l'Avui es fusiona amb El Punt que és un diari d'àmbit comarcal.

Igual que en el cas de La Vanguardia comentat en l'apartat anterior, de L'Avui també se'n pot fer un anàlisi del perfil ideològic i nacionalitari. Una de les primeres qüestions a tenir en compte és la causa mobilitzadora de L'Avui, sobretot per qüestions catalanistes com la llengua i la reivindicació d'una major normalització. Relacionat amb les causes catalanes es troba el fet de l'estat de les autonomies i l'autogovern de les comunitats autònomes. Des del diari es defensa un major autogovern per Catalunya però continua sent partidari de garantir la forma d'estat que caracteritza l'Estat Espanyol. D'aquesta manera, quan es crida a la mobilització, en el cas de plantejaments polítics, "no són mai rupturistes, sinó moderats" (Giró, 1999: 594).

L'Avui també donava un ampli suport a Jordi Pujol i les polítiques de les institucions de la Generalitat com pot ser el tema del finançament autonòmic. En aquest punt, es pot dir que el diari és moderat i catalanista. Moderat es pot entendre en el sentit de la defensa de recuperar els senyals d'identitat i un major autogovern però sempre des de partits forts, cohesionats i responsables seguint les línies de les institucions catalanes.

Igual que s'ha exposat el perfil ideològic del diari, també s'ha de parlar de la seva matriu nacionalitària. En aquest camp, l'Avui dona a veure la seva tendència a la defensa a una construcció nacional catalana. Amb això es podria observar que, a més de la causa catalana, el diari també dona importància a la resta de nacionalismes d'arreu del món que en la dècada dels anys 90, context on s'emmarca el treball, a Europa destacant el de les repúbliques Bàltiques i el de la zona dels Balcans.

Igualment, també s'ha de parlar del nacionalisme català amb la figura de Jordi Pujol. El diari "parla del nacionalisme català com a sinònim del catalanisme polític i intercanvia sovint aquest terme amb el de Catalunya. Catalanisme polític i Catalunya són dues instàncies encapçalades per la figura de Jordi Pujol" (Giró, 1999: 708). Pel diari és important la manera com actua Pujol, les idees que expressa o veure els atacs cap a aquesta figura com si fos una crítica a les institucions catalanes.

Hi ha una defensa del nacionalisme però relacionat amb aquell que segueix CiU o Pujol i, en canvi, no es presenta una bona imatge dels independentistes. Un dels altres àmbits en el que es pot trobar la posició de l'Avui és en el nacionalisme espanyol. En aquest cas, se'l veu com una ideologia centralista i que talla la diversitat cultural de l'Estat. Segons el diari, el catalanisme "ha de trobar un lloc entre el radicalisme republicà i el jacobinisme centralista" (Giró, 1999: 597).

L'Avui no és partidari de la independència sinó que defensa una bona articulació de l'Estat de les autonomies, en alguna ocasió demanant més autogovern. Així doncs, es mostra sobiranista però sense allunyar-se de les línies polítiques de Jordi Pujol. En el camp del sobiranisme, s'ha de fer referència als símbols. El diari dona especial importància als trets de la identitat col·lectiva de Catalunya que els veu necessaris per al nacionalisme per tal d'arribar a una completa llibertat d'expressió.

També s'ha de tenir en compte que l'Avui defensa el dret a l'autodeterminació. Afirmar la condició de nació per a Catalunya, cosa que ja dona a entendre l'acceptació del dret en general.

En síntesi, es pot afirmar que l'Avui era un diari catalanista i moderat, seguint i defensant les línies de Jordi Pujol. En aquest punt és important destacar la defensa que es feia de la figura del president del moment i la seva equiparació a les institucions catalanes i Catalunya. Va ser un diari que cridava a la mobilització, sobretot en temes per a la construcció nacional com la llengua. Defensava el dret a l'autodeterminació i tenia tendències sobiranistes, en el camp sobretot d'una major demanda d'autogovern. En canvi, defensava la posició d'un estat de les autonomies i criticava els independentistes. L'únic nacionalisme amb una bona visió per part del diari era el de CiU i Jordi Pujol i se'l definia com el catalanisme polític.

Entre La Vanguardia i l'Avui es poden observar diferències en el seu perfil ideològic i la seva matriu nacionalitària. Tot i així, també es poden trobar algunes semblances. Una de les primeres diferències és l'idioma en què es publica. Des del 2011 La Vanguardia també té la seva edició en català però des de la seva fundació només s'havia publicat en castellà. En canvi, l'Avui des del primer dia que es publica en català. Amb aquest aspecte es pot relacionar el fet de la defensa dels símbols d'identitat catalana. Des de l'Avui es dóna molta més importància a aquests aspectes, sobretot a la llengua. El diari crida a la mobilització per una defensa de la llengua, en canvi La Vanguardia busca l'equilibri entre l'idioma català i castellà.

Altres diferències les trobem en el fet de la moderació. Els dos diaris són moderats però, en certs temes nacionalitaris, l'Avui sí que crida a la mobilització. El dret a l'autodeterminació representa també diferents punts de vista. La Vanguardia no defensa en cap moment el dret a l'autodeterminació en relació amb Catalunya. L'Avui, en canvi, veu l'autodeterminació com un dret dels pobles ja que aspira a la construcció d'una identitat catalana.

Tot i aquestes diferències també es poden trobar semblances. Una d'aquestes és la defensa de l'estat de les autonomies i l'encaix que ha de tenir Catalunya dins d'Espanya. L'Avui està d'acord amb aquesta idea però també defensa unes majors quotes d'autogovern. Un dels altres punts en comú dels dos diaris és la importància que se li dóna a la figura de Jordi Pujol. Tots dos segueixen les línies polítiques expressades per Pujol i les accions de les institucions catalanes. Així, les reivindicacions dels diaris aniran lligades al que expressi Jordi Pujol que serà la màxima figura de Catalunya i representarà el nacionalisme català. En aquest sentit, cap dels diaris és independentista i criticaran als independentistes d'esquerres.

6. METODOLOGIA

6.1. Objecte, objectius i hipòtesis

L'objecte d'estudi és el contingut discursiu sobre el nacionalisme de La Vanguardia, el Punt Avui i el *Herald Tribune* relacionat amb el conflicte dels Balcans de la dècada del 90.

L'objectiu general és analitzar el discurs sobre nacionalisme arran de la cobertura dels nacionalismes croat i serbi que fan els tres mitjans de comunicació esmentats. La hipòtesi general és: hi ha una correspondència entre la posició nacionalitària a l'estat espanyol de cada mitjà i la seva posició en relació amb el conflicte de l'ex-Iugoslàvia. Així doncs, l'anàlisi es trobarà en aquesta línia d'investigació tenint en compte aspectes per tal d'arribar a l'objectiu general. Aquest es descompon en objectius específics que són els següents:

- Objectiu 1: Analitzar l'ús del lèxic relacionat amb els actors del conflicte.
 - Hipòtesi: Els diaris no diferencien entre nacionalistes, nacionalistes moderats, nacionalistes violents, l'exèrcit o la població civil.

- Objectiu 2: Identificar la tendència dels mitjans espanyols i la dels catalans a l'hora d'explicar el conflicte relacionat amb el nacionalisme.
 - Hipòtesi: Els mitjans espanyolistes es mostraran reticents amb l'auge dels nacionalismes i, en canvi, els mitjans catalanistes ho veuran com un dret propi de les diferents repúbliques.

- Objectiu 3: Analitzar quines són les causes diverses de l'esclat de les tensions i el conflicte a la zona dels Balcans que els tres mitjans estudiats remarquen.
 - Hipòtesi: La majoria del pes de les raons es troba en l'auge dels nacionalismes sense tenir en compte altres aspectes amb una forta incidència en el conflicte com la crisi econòmica del moment, el diferent pes polític i econòmic de les repúbliques balcàniques o la mort del dictador iugoslau.

- Objectiu 4: Determinar quin és el pes i el tractament dels nacionalismes croat i serbi a les peces analitzades.
 - Hipòtesi: Es parteix de la visió que serà diferent segons la tendència ideològica del mitjà de comunicació aportant aspectes positius o negatius segons es parli del nacionalisme croat o del serbi.

- Objectiu 5: Veure quin és el tractament que es fa del fet segons la peça sigui una notícia o una columna.
 - Hipòtesi: En el cas de les columnes es pot identificar més fàcilment quina és la matriu ideològica del mitjà de comunicació.

6.2. Corpus

El corpus del treball es basa en la selecció de tres períodes del conflicte en tres mitjans de comunicació diferents. Amb els tres moments escollits es pretén veure quina ha estat l'evolució dels escrits en relació amb l'ús de la violència. L'anàlisi dels fets comprendrà un total de dues setmanes per a cada episodi conflictiu: els set dies anteriors al fet pròpiament dit i els set dies posteriors a aquest. Dins aquest període es tindran en compte tant les notícies com les columnes.

El primer moment que s'analitzarà seran les proclamacions d'independència d'Eslovènia i Croàcia que van tenir lloc el 25 de juny de 1991. D'aquesta manera, el període analitzat serà del 18 de juny fins al 2 de juliol de 1991. En aquest moment encara no havien esclatat els actes violents sinó que les tensions eren de caire diplomàtic.

El segon període analitzat es troba també al 1991 i representa el primer acte de violència del conflicte, el setge que va patir la ciutat croata de Vukovar des del mes d'agost fins al novembre. En concret s'analitzarà el 25 d'agost, dia en què es considera que comença el setge. Per tant, les dates aniran des del 18 d'agost fins a l'1 de setembre.

L'últim període es troba en ple conflicte armat bosnià l'any 1992, moment en què ja es té constància de la política de neteja ètnica utilitzada i algunes de les atrocitats que marcaran la guerra de Bòsnia en els anys posteriors. L'anàlisi es farà del mes d'abril de 1992 quan la població de Bòsnia ja es trobava immersa en un conflicte bèl·lic.

Els tres períodes escollits es troben en moments diferents: el resultat de les desavinences de les repúbliques amb l'estat de Iugoslàvia, la primera intervenció militar i la dinàmica del conflicte pròpiament dit. La Guerra dels Balcans finalitza al 1995 però l'anàlisi es basarà en els primers moments del conflicte, del 1991 al 1992. Entre els períodes escollits s'ha diferenciat quin va ser el tractament del conflicte iugoslau en el moment de tensió diplomàtica sense intervenció militar i el moment en el qual la violència bèl·lica és la protagonista de les desavinences del territori.

Els mitjans de comunicació escollits són tres: La Vanguardia, L'Avui i el *Herald Tribune*. L'objectiu, com s'ha comentat anteriorment, és veure quin és el tractament dels nacionalismes serbis i croats als mitjans i per això s'ha escollit un mitjà amb una tendència espanyolista (La Vanguardia), un amb connotacions catalanistes (L'Avui) i un altre que es podria considerar amb una visió més neutral en referència al conflicte analitzat (*Herald Tribune*).

En total s'han analitzat 224 peces periodístiques repartides entre els diferents diaris que tracten el tema del conflicte dels Balcans. S'ha de tenir en compte, però, que d'aquest total de peces se n'ha fet l'anàlisi a 89 entre els tres diaris ja que s'han escollit els fragments on només es fa referència al tema del nacionalisme. Aquest pot incloure aspectes com el vocabulari, les causes directes del conflicte, la reacció internacional o el tractament que es fa de Sèrbia i Croàcia.

6.3. Eines i procediment

Per tal d'iniciar l'anàlisi dels escrits periodístics, primer s'ha de realitzar una fitxa d'anàlisi i definir les diferents unitats. En un primer moment, en aquesta fitxa es classificaran els aspectes formals de la peça: nom del diari, data de publicació, lloc a la portada, secció, autor, gènere, posició del text, mida del text, tema i títol de la peça. Es poden fer algunes apreciacions dels elements citats. Així, el lloc a la portada es refereix simplement si es pot trobar allà la peça o no; la posició del text es classifica en destacat i no destacat segons en quin part de la pàgina es troba la peça i la mida del text es classifica en gran, mitjana o petita. Amb gran es vol fer referència a més de mitja pàgina, amb mitjana amb mitja pàgina o menys i petita amb un quart de pàgina o menys.

Un cop feta aquesta part, s'analitzaran els fragments rellevants de les peces periodístics. Així, només se seleccionaran els fragments on es faci referència als nacionalismes en general, croat o serbi. De cada fragment destriat se n'haurà d'extreure una proposició amb la seva respectiva explicació per tal de poder veure la tendència dels mitjans de comunicació escollits.

Igualment, cada fragment escollit es relacionarà amb les hipòtesis del treball per tal de poder arribar als objectius proposats. Els actors implicats, la contextualització o l'ús del lèxic en els fragments analitzats seran elements clau per veure quin és el tractament que es fa del nacionalisme.

7. RESULTATS

Aquest apartat consistirà en una constatació de l'assoliment dels objectius exposats a la metodologia dels treball, amb una breu explicació de com s'han assolit. A més, s'exposarà una comprovació de les hipòtesis plantejades amb les conclusions que se n'extreuen.

7.1. Assoliments dels objectius

A continuació s'exposen els objectius formulats anteriorment i quin ha estat el seu grau d'assoliment en el treball. Abans d'entrar en els cinc objectius en concret, s'ha de tenir en compte que el seu assoliment s'ha basat en l'anàlisi de fragments de La Vanguardia, l'Avui i el Herald Tribune. En concret, tots els fragments escollits tenen relació amb el tema del nacionalisme, tant general com croat o serbi. D'aquests fragments se n'ha extret una proposició amb una explicació. A més, cada un s'ha relacionat amb les hipòtesis formulades.

Objectiu 1

El primer objectiu tractava d'analitzar l'ús del lèxic relacionat amb els actors del conflicte. Així doncs, en l'anàlisi de les peces periodístiques ens hem basat en el vocabulari relacionat, sobretot, amb els bàndols que participaven en el curs de la guerra. Tot aquells fragments on es parlava amb les denominacions de forces policials, serbis rebels, croats, milícies o terroristes s'han tingut en compte. Igualment també s'ha donat importància a la presència del govern, de figures concretes o de l'estat en general com a responsables dels conflictes.

Objectiu 2

Identificar la tendència dels mitjans espanyols i la dels catalans a l'hora d'explicar el conflicte relacionat amb el nacionalisme era el segon objectiu proposat. Per tal de poder assolir-lo s'ha tingut en compte el tractament que han fet La Vanguardia i l'Avui en relació amb el concepte de nacionalisme. En aquest cas, no ens hem fixat en els nacionalismes serbi i croat en concret sinó a la idea de que el nacionalisme en general ha tingut una influència en el curs del conflicte. En aquest segon objectiu, com es remarca, ha tingut més rellevància el contingut dels diaris de La Vanguardia i l'Avui que el del Herald Tribune. Així doncs, s'ha volgut remarcar les diferències entre els dos primers diaris.

Objectiu 3

El tercer objectiu consistia en analitzar quines eren les causes diverses de l'esclat de les tensions i el conflicte a la zona dels Balcans que els tres mitjans estudiats remarquen. Per tal de veure la tendència dels diaris no s'ha mirat tant el concepte del nacionalisme sinó el context on situen el conflicte. Han estat recollits aspectes com la crisi econòmica, la situació internacional o les intencions de cada república. Tot i així, s'ha de comentar que el nacionalisme també es troba present en aquest anàlisi per la importància que els diaris li han donat en el context d'esclat del conflicte.

Objectiu 4

El quart objectiu es proposava determinar quin és el pes i el tractament dels nacionalismes croat i serbi a les peces analitzades. En aquest cas es volia veure dos aspectes diferents però relacionats entre ells. D'aquesta manera, veure quina és la presència dels nacionalismes a les peces dels tres mitjans era la primera idea a tenir en compte. La segona idea tractava d'analitzar la manera com es veuen aquests nacionalismes: es tracten de la mateixa manera, d'una manera completament diferent o amb aspectes coincidents en alguns fragments. En aquest cas, a diferència del segon objectiu, s'ha tingut en compte el Herald Tribune de la mateixa manera que La Vanguardia i l'Avui.

Objectiu 5

L'últim objectiu era veure quin era el tractament que es feia del fet segons la peça sigui una notícia o una columna. Per tal d'assolir-lo s'han analitzat fragments relacionats amb el nacionalisme tant de notícies com d'articles d'opinió o columnes. Tot i que s'ha pogut veure diferències, s'ha de tenir en compte que el volum de peces dels dos gèneres són força diferents. Així, de notícies hi haurà un nombre més elevat de peces i la presència de columnes als mitjans serà poc present.

7.2. Verificació de les hipòtesis

En aquest apartat es parla de les hipòtesis plantejades i s'exposa la seva comprovació. Es mostren les visions que s'han pogut extreure de l'anàlisi juntament amb les proposicions que s'han tret dels diferents fragments, incloses a l'apartat d'annexes. Les hipòtesis que s'havien plantejat són les següents⁴⁷:

Els diaris no diferencien entre nacionalistes, nacionalistes moderats, nacionalistes violents, l'exèrcit o la població civil.

En general s'ha trobat que la hipòtesi plantejada coincideix en la majoria de les peces analitzades, amb excepció d'alguns casos concrets. En les peces que es parla de conflictes armats puntuals sí que s'ha trobat que es diferencia entre els bàndols presents, sobretot per diferenciar-los de les forces oficials i de les forces paramilitars. En canvi, s'ha pogut comprovar que el terme nacionalista és utilitzat de manera general tant per parlar dels grups radicals, moderats o violents. Així doncs, en el moment que es refereixen als bàndols enfrontats militarment com a croats o serbis no tenen en compte el gran ventall de conceptes que poden entrar dins d'aquests en general. En aquest ventall es pot trobar la població civil, els nacionalistes extremistes, els nacionalistes moderats o les milícies descontrolades. Un exemple de l'ús general del concepte de nacionalisme el trobem, entre d'altres articles, al diari Herald Tribune: "More than 300 people have been killed in fighting between Serbs and Croatian, Yugoslavia's biggest groups" (29 d'agost de 1991). En aquest cas es fa referència únicament a la lluita entre serbis i croats, sense tenir en compte les apreciacions exposades anteriorment. Un altre cas, també en el Herald Tribune, es troba en el tractament del conflicte de Bòsnia:

⁴⁷ Els fragments de les peces periodístiques adjuntats a la comprovació de les hipòtesis es troben a l'apartat d'Annexes inclosos a les taules amb la proposició extreta i l'explicació.

“Serbs and Muslims fought street to street for control of Sarajevo on Wednesday” (23 d’abril de 1992). En aquest fragment es generalitza igual que en el cas anterior, però entre serbis i musulmans.

De l’Avui també es pot citar un exemple relacionat amb aquesta qüestió: “El 2 de maig una patrulla de policies autonòmics croats va ser tirotejada per nacionalistes serbis” (26 de juny de 1991). També es poden trobar fragments que s’apropen a denominar més concretament els actors del conflicte però amb mancances. Un exemple pot ser al següent fragment del Herald Tribune: “After weeks of fighting between minority Serbs who oppose independence and the majority Muslims and Croats who favored Bosnian statehood”. En aquest cas, ens podem fixar en la idea de minoria sèrbia en el context del conflicte de Bòsnia. Tot i així, no tota la minoria sèrbia de Bòsnia es troba involucrada en els enfrontaments armats. S’hauria d’acotar més el concepte de minoria sèrbia amb denominacions com extremistes, radicals o nacionalistes violents.

Igualment, un dels altres punts a destacar són les diferents denominacions que s’utilitzen per parlar del costat serbi. Alguns exemples són⁴⁸:

- “Va ser escenari de violents enfrontaments entre forces croates i nacionalistes serbis” (l’Avui, 18 d’agost de 1991)
- En Croacia continuaron las escaramuzas provocadas por los nacionalistas y fascistas serbios (La Vanguardia, 27 de juny de 1991)
- L’exèrcit federal i els “terroristes serbis van atacar dilluns a la nit el centre d’Osijek (l’Avui, 21 d’agost de 1991)
- “Els extremistes serbis utilitzaven l’emissora per comunicar-se” (l’Avui, 28 de juny de 1991)
- “Los enfrentamientos entre fuerzas croatas y autonomistas serbios iniciados el viernes” (La Vanguardia, 18 d’agost de 1991)
- “Serbian irregulars have encircled the capital” (Herald Tribune, 29 d’abril de 1992)
- “The Croatian government condemned the bombings as the attempts of terrorists - a term it usually uses for Serbian guerrillas” (Herald Tribune, 20 d’agost de 1991)

En aquests casos es pot observar que tampoc hi ha una única forma d’anomenar les parts del conflicte, sinó que es va variant. Així, es troben conceptes com nacionalistes serbis, nacionalistes i feixistes serbis, terroristes, extremistes o irregulars. Aquests són alguns exemples del tractament concret de les diferents parts però la visió general és que els diaris no han tingut en compte el gran ventall de conceptes per definir correctament el curs del conflicte. L’ús poc complet del vocabulari pot ocasionar visions esbiaixades de la realitat.

Els mitjans espanyolistes es mostraran reticents amb l’auge dels nacionalismes i, en canvi, els mitjans catalanistes ho veuran com un dret propi de les diferents repúbliques.

Aquesta hipòtesi, després d’analtzar les peces, es pot comprovar que es compleix només en part. L’Avui veu clarament el dret a l’autodeterminació de les repúbliques balcàniques.

⁴⁸ Les proposicions de les peces escollides es troven, respectivament, a les pàgines 111, 87, 111, 76, 116, 144 i 121 de l’apartat d’Annexes.

Aquesta és la part de l'hipòtesi que es compleix. Dos fragments poden servir per mostrar la tendència general que es mostra al diari⁴⁹:

- "I després d'uns referèndums impecables guanyats per unes majories que no permeten cap dubte respecte al que representa l'exercici del dret a l'autodeterminació dels pobles" (27 juny de 1991).
- "Qui podrà retenir aquesta Europa també democràticament caduca si no són els nous moviments socials, entre els quals destaca el del nacionalisme democràtic, capaços de regenerar la legitimitat del sistema polític" (29 juny de 1991).

Amb La Vanguardia, però, hi haurà variacions. La majoria de les línies extremes d'aquesta hipòtesi es troben en les columnes d'opinió i per això hi haurà casos puntuals que no encaixaran a les línies generals. Malgrat tot, la majoria de columnistes de La Vanguardia veuen l'auge dels nacionalismes com un fet que cada vegada es troba més present en l'àmbit mundial, no només a Iugoslàvia. És per això que davant d'aquesta situació es defensa un nacionalisme democràtic i es condemnen els nacionalismes agressius i violents. Tot i així, en tot moment es transmet prudència en aquest tema. Aquesta és una de les visions que transmeten escriptors com Luís Foix:

- "Se trata más bien de buscar fórmulas que permitan respetar el derecho de los pueblos sin romper el equilibrio" (28 juny de 1991). La proposició que s'ha extret d'aquesta peça és la següent: La unitat iugoslava, juntament amb el respecte a les minories, és la solució al conflicte.

A més, però, s'ha de tenir en compte una segona visió que transmet La Vanguardia que també té un pes important. En aquest cas sí que es compleix la hipòtesi formulada amb la reticència que hi ha cap als nacionalismes en general i relacionats amb els Balcans. És l'altra cara de la moneda exposada anteriorment i es condemnen tots els nacionalismes i enuncien les conseqüències negatives que aquests poden portar. Dins d'aquesta línia es troben Baltasar Porcel i Margarita Rivière⁵⁰:

- "El fantasma de la balcanización de Europa, de estados que estallan en nacionalismos agresivos...El pasado nos ha legado devastadores ejemplos en la materia [...] La sacralidad de las fronteras garantiza la estabilidad internacional" (27 de juny de 1991).
- "Los nacionalismos, eso que en esta Cataluña de finales de siglo XX se quiere hacer pasar como lo más moderno, pueden consolidarse como el perfecto ejemplo de insolidaridad y enajenación de la razón" (1 de setembre de 1991).

La majoria del pes de les raons es troba en l'auge dels nacionalismes sense tenir en compte altres aspectes amb una forta incidència en el conflicte com la crisi econòmica del moment, el diferent pes polític i econòmic de les repúbliques balcàniques o la mort del dictador iugoslau.

Es pot afirmar que la tercera hipòtesi es compleix en gran mesura. La majoria dels fragments analitzats parlen de l'auge dels nacionalismes i l'odi entre les repúbliques com a causa

⁴⁹ Les proposicions de les peces es troben a les pàgines 78 i 80 de l'apartat d'Annexes.

⁵⁰ Les proposicions d'aquestes peces es troben a les pàgines 92 i 118 de l'apartat d'Annexes.

principal de l'esclat de les tensions i, posteriorment, del conflicte. Tot i així, també es troben diferències segons el diari analitzat. Així doncs, l'Avui troba les causes en l'auge del nacionalisme, la unitat de la Iugoslàvia del moment o les pretensions sèrbies d'imposar la seva hegemonia. La Vanguardia veu les causes en l'auge dels nacionalismes i les diferències entre les diferents repúbliques i les actuacions d'aquestes. També s'ha de tenir en compte que veuen l'auge del nacionalisme de maneres diferents. Mentre l'Avui no ho veu tant com un problema sinó com una manera que tenen Croàcia i Eslovènia de defensar-se de la centralització de l'estat i l'hegemonia sèrbia, La Vanguardia ho veu com una problemàtica i l'esclat directe de les tensions. El Herald Tribune, a diferència dels anteriors, és el que obre la porta a anomenar altres causes amb el mateix pes que l'auge dels nacionalismes. A més de les tensions nacionals, aquest últim diari també té en compte la figura concreta de Slodoban Milosevic o el període de Tito en relació amb les tensions ètniques. A continuació es mostren alguns exemples de les causes exposades pels tres diaris⁵¹:

- "Però es procura no dir que ja hi ha un problema molt greu, que és l'actual Iugoslàvia. Un Estat en crisi que, mantenint-se en la forma actual, augmentarà la seva fragilitat" (L'Avui, 28 de juny de 1991).
- "Quedi clar que tant Croàcia com especialment Eslovènia han arribat a la solució extrema de la secessió, perquè les altres vies menys traumàtiques per aconseguir fer respectar la seva sobirania nacional havien estat bloquejades per les posicions sèrbies, amb procediments clarament antidemocràtics i amb reclamacions territorials absurdes". (L'Avui, 29 de juny de 1991)
- "La estabilidad , la democratización y el desarrollo económico que los eslavos del sur necesitan, no se consigue negando la raíz de sus males, la radical heterogeneidad nacional de sus componentes, y la consiguiente opresión del Norte culto, próspero y latino, por el Sur, bárbaro, prostrado y bizantino" (La Vanguardia, 26 de juny de 1991)
- "Los serbios son los responsables de haber entrado en un espiral de violencia y en un callejón sin salida, al bloquear la investidura automática del presidente de la federación [...]. De este bloqueo político nace la actual situación inconstitucional que ha dado vueltas a las protestas y a la aceleración de unos cambios que responden a una muy vieja historia de resentimientos" (La Vanguardia, 29 de juny de 1991)
- "With the end of the Cold War and nationalist fevers rising, tensions between the groups have escalated again. Critics of the Croatian government charge that it has encouraged ethnic, primarily anti-Serb, discrimination in public employmen" (Herald Tribune, 19 de juny de 1991)

Es pot observar com l'auge de les tensions i el comportament del govern de les repúbliques són els principals responsables de l'esclat de les tensions que portaran al conflicte armat. A continuació s'adjunten fragments de peces del diari Herald Tribune amb raons diferents a l'auge del nacionalisme. Dels tres diaris analitzats és l'únic que ha tingut en compte diverses raons en l'esclat del conflicte⁵²:

⁵¹ Les proposicions extretes de les peces exposades es troben, seguint el mateix ordre, a les pàgines 79, 80, 91, 94 i 100 de l'apartat d'Annexes.

⁵² Les proposicions es troben, respectivament, a les pàgines 102, 106, 136 i 143 de l'apartat d'Annexes.

- “But since democratic elections swept through Yugoslavia’s six republics last year, economic change has stalled” (24 de juny de 1991).
- “Serbia’s authoritarian strongman, Slobodan Milosevic, bears full responsibility for precipitating the crisis by blocking non-communist Croatia from taking its rightful turn at the federal presidency. But Croatian and Slovenian leaders are no less guilty of fanning nationalist flames” (29 de juny de 1991).
- “But the Communist era, dominated by Tito, who died in 1980, also left behind a legacy of unresolved ethnic tensions and a generation of leaders who saw nationalism as their ticket to political power” (14 d’abril de 1992).
- “When Mr. Milosevic sought to expand Serbian power, and the other nations in Yugoslavia responded in fear by withdrawing from the federal state”(27 d’abril de 1992).

En aquests fragments, doncs, es troben idees com el canvi econòmic, el paper que hi han jugat els líders de les repúbliques com Milosevic o el final de l’època de Tito i les seves conseqüències.

Es parteix de la visió que serà diferent segons la tendència ideològica del mitjà de comunicació aportant aspectes positius o negatius segons es parli del nacionalisme croat o del serbi.

En referència a aquesta hipòtesi, s’ha d’afirmar que els diaris mostren visions diferents en relació als nacionalismes i això pot estar relacionat amb la tendència ideològica que segueixen. Les principals diferències es troben en els articles del juny de 1991, moment en què es començava a gestar el conflicte. L’Avui, catalanista i de tendència d’esquerra, es mostrarà partidari de defensar el nacionalisme croat i acusar a sectors del nacionalisme serbi de ser els agressors. La visió general queda com que el nacionalisme croat és l’agredit i els ciutadans de la república tenen el dret de decidir sobre la seva permanència o no a l’estat de Iugoslàvia. A més, també queda la imatge que dirigents serbis són els responsables de la situació on ha arribat Iugoslàvia, amb la seva actitud centralista. Es podria dir que es parla de víctimes i d’agressors. Alguns exemples d’aquesta visió es poden observar en els següents fragments de l’Avui⁵³:

- “El president croat va destacar al Parlament que Croàcia continuarà vetllant pel pluralisme polític, els drets humans i la imposició gradual de l’economia de mercat” (26 de juny de 1991).
- “No els pot passar per alt que aquestes Repúbliques han intentat trobar mecanismes perquè Iugoslàvia es mantingués com a unitat territorial a base de fórmules que no representessin la cessió de les sobiraniaes particulars, i que si no s’ha trobat cap solució és per la posició intransigent de Belgrad” (27 de juny de 1991).
- “Aquests són els punts de referència dels independentistes eslovens i croats, que han canalitzat democràticament les seves reivindicacions” (24 d’agost de 1991).

Els fragments anteriors són de notícies però a les columnes d’opinió de l’Avui es pot veure més clarament marcat el tractament diferenciat de les repúbliques de Croàcia i Sèrbia. La primera

⁵³ Les proposicions extretes es troben a les pàgines 72, 78 i 109 de l’apartat d’Annexes.

apareix com l'occidental, la civilitzada i la d'economia de mercat en contraposició a la segona que la descriuen com la comunista, la centralitzadora i la poc democràtica. A continuació se n'adjunten tres de Miquel Strubell, Carles Sentís i Joan B. Culla i Clarà⁵⁴:

- "Eslovènia i Croàcia han estat sistemàticament sotmeses a una influència hegemònica per part d'una Sèrbia culturalment ben diferent i encara avui en mans d'un govern comunista, ara elegit democràticament (la qual cosa ja revela molt del tarannà dels serbis)" (1 de juliol de 1991).
- "A Iugoslàvia, on hi ha dues nacions – Eslovènia i Croàcia – tan identificades amb les seves veïnes del cantó occidental. Se'm feia difícil, a Eslovènia, imaginar-me que no era a Àustria. I quant a Croàcia, sobretot a la costa – Dubrovnik, la petja de la República veneciana es palpa per totes les parets" (30 de juny de 1991).
- "Simpatitzem amb l'agredit i ens repugna l'agressor, perquè rebutgem el domini dels pobles grans sobre els petits, perquè preferim la llibertat al feixisme" (27 d'abril de 1992).

En el cas de La Vanguardia, la diferenciació entre nacionalisme agredit i nacionalisme agressor no es mostra tant clara. En aquest mitjà, de caire espanyolista i línia ideològica de centre-dreta, es veuen els dos nacionalismes com els responsables d'arribar a la situació a la que es va arribar. Les accions del govern serbi són criticades i les accions de Croàcia també però en menor mesura. A les peces es pot observar que es defineix la república de Sèrbia com a centralitzadora. Tot i així, no defensa en cap moment la divisió de Iugoslàvia sinó que anima a buscar una solució per mantenir la unió de l'estat.

- "A pesar de contar entre sus filas con militares de todas las etnias que agrupa el país balcánico, eslovenos y croatas reprochan a las fuerzas armadas su tendencia a defender la opción centralizadora que representan los serbios y su voluntad de restaurar el sistema comunista en Yugoslavia" (1 de juliol de 1991). La proposició extreta en aquest cas és: L'exèrcit iugoslau s'ha posat de part dels serbis i mantenir iugoslàvia unida.

Malgrat aquesta visió, com s'ha comentat, es mostra la imatge dels dos nacionalismes com a culpables de la situació a Iugoslàvia i de les tendències expansionistes a Bòsnia-Herzegovina⁵⁵:

- "El radical nacionalismo de ambos podría verse atemperado por la catastrófica situación económica que se presenta" (29 d'agost de 1991).
- "No existen pruebas de que el gobierno de Croacia apoye militarmente a las milicias croatas en Bosnia, si bien naturalmente existe una corriente de ayudas" (16 d'abril de 1992).

Dels tres diaris analitzats, el Herald Tribune és el que mostra una imatge més neutral en relació als nacionalismes croat i serbi. No defensa a cap com l'agressor o l'agredit sinó que els intenta equiparar en el mateix grau. A més a més, en el cas del Herald Tribune molta responsabilitat recau en mans dels líders del govern de les repúbliques d'aquell moment. Dóna a veure la

⁵⁴ Les proposicions extretes de les peces es troben, en ordre, a les pàgines 84, 82 i 128 de l'apartat d'Annexes.

⁵⁵ Les proposicions extres es troben a les pàgines 52 i 130 de l'apartat d'Annexes.

manipulació que hi ha tant a Croàcia com a Sèrbia. Cap dels dos nacionalismes és víctima. A continuació es mostren alguns exemples de la línia que segueix el diari⁵⁶:

- "This view has persisted even though the government of the Croatian president, Franjo Tudjman, a nationalist who won a overwhelming victory in democratic election last year, has encouraged discrimination, enacted press restrictions and moved more slowly than most governments in Eastern Europe to carry out free-market change. In addition, the government has imported arms in violation of Yugoslav law and promoted a Tudjman personality cult" (19 de juny de 1991).
- "Turn on Belgrade television and you will meet the Serbian fighters "Commander Paja" and "Commander Bora". Leaf through a Croatian newspaper, and meet the muscular, barechested "Sinisa, hero of the rebel republic's national guard. And there is the brave and blonde Elenora, who carries a gun and risks her life for Croatia" (21 d'agost de 1991).
- "Meanwhile, Croatia's Tudjman government, even though it has recognized an independent Bosnia, seems obsessed with annexing a western hunk of it" (13 d'abril de 1992).
- "But this was a one-side oversimplification. The common media juxtaposition of "Communist" Serbia and "democratic" Croatia was cartoonish. Moreover, while Serbia acted brutally, Croatia by its maltreatment of Serbs gave arrogant provocation" (15 d'abril de 1992).

En el cas de les columnes es pot identificar més fàcilment quina és la matriu ideològica del mitjà de comunicació.

Aquesta última hipòtesi es compleix a les peces analitzades dels diferents diaris. En moltes ocasions és l'opinió concreta de qui escriu la peça però el fet de sortir publicada en un diari determinat o en un altre, dóna a veure també quina és la línia que segueix el mitjà. Amb aquesta idea, a les columnes d'opinió és més fàcil trobar elements que poden tenir una major influència en el punt de vista dels lectors. En canvi, en el cas de les notícies resulta més difícil veure quina és la tendència ideològica del mitjà de comunicació. En aquests casos es tracten els temes més recents sobre el tema, sense aprofundir massa en el rerefons de la qüestió.

Així doncs, per exemple, en el moment de les declaracions d'independència de les repúbliques de Croàcia i Eslovènia s'anaven tractant cada dia les reaccions dels dirigents internacionals o els primers moviments de l'exèrcit federal. En els moments de l'esclat de la violència a Croàcia i més tard a Bòsnia es tractava sobretot el curs de la guerra. Tot i així, segons el vocabulari que s'utilitzi, el context o el major protagonisme d'uns actors o uns altres es pot entreveure la línia que segueix el diari.

⁵⁶ Les proposicions extretes de les peces informatives es troben, en ordre, a les pàgines 99, 121, 135 i 136 de l'apartat d'Annexes.

8. CONCLUSIONS

Una de les principals idees que envolta la guerra dels Balcans és la de la complexitat en tots els àmbits que poden definir el conflicte. Amb això es vol dir que tant en qüestions polítiques, històriques, periodístiques, demogràfiques o diplomàtiques es donen circumstàncies que fan que el conflicte presenti característiques que fan que existeixin diverses posicions a l'hora d'explicar-lo. L'objectiu principal d'aquest treball, com s'ha pogut veure, ha estat la de veure com tres mitjans de comunicació van tractar el tema des nacionalismes croat i serbi durant el conflicte, però, al mateix temps també s'ha volgut indagar en altres qüestions que no només fossin de caire periodístic. Els aspectes històrics i conceptuals que s'han tractat han permès entendre amb més profunditat algunes de les hipòtesis plantejades i, a més de poder extreure una posició respecte a aquestes, també s'han extret proposicions que han permès entendre de manera general les problemàtiques que s'havien plantejat.

Abans d'entrar pròpiament en les proposicions extretes de les hipòtesis tractades en l'apartat anterior, és important exposar algunes de les conclusions extretes respecte al conflicte dels Balcans amb una visió general. D'aquesta manera, es farà referència als principals aspectes que envolten la complexitat abans comentada.

Pel que fa al context històric, el conflicte dels Balcans se situa en un moment que es pot considerar de canvi d'època. Des de feia més de quaranta anys, el sistema i l'ordre internacional s'havien basat en una lògica de tensions ideològiques. Les qüestions polítiques, geoestratègiques o econòmiques tenien el seu fonament en la dinàmica Est i Oest o entre comunisme i capitalisme. És per això que la majoria de conflictes que es van donar durant aquesta època, coneguda com a Guerra Freda, es podien emmarcar en la fractura Est i Oest. En la majoria de tensions que es donaven en diferents parts del món, les dues potències del moment que eren Estats Units i l'URSS, es trobaven presents d'alguna manera o altra. A finals de la dècada dels anys 80, la dinàmica bipolar mundial es desgasta, sobretot per la pèrdua d'influència de l'URSS i la ideologia comunista. Amb això, al 1991 es desmembra definitivament l'URSS i just aquell mateix any s'inicien les tensions a Iugoslàvia. Davant del canvi de dinàmica de l'ordre mundial, el conflicte no se situa en aquesta lògica d'Est i Oest i, per tant, els interessos a intervenir a Iugoslàvia són diferents respecte als interessos que es podrien haver presentat uns anys abans. A més a més, també s'ha de tenir en compte que la Iugoslàvia de Tito va acabar sent un dels principals membres del Moviment dels Països No Alineats i això va fer que al llarg de la Guerra Freda no mostrés simpaties per cap dels dos bàndols hegemònics mundials. El seu règim es basava en el comunisme però va trencar amb el comunisme que hi havia instaurat a l'URSS.

Un dels altres conceptes que s'ha de relacionar amb el conflicte dels Balcans és el de nacionalisme. Sobretot a la regió de l'Europa de l'Est les reivindicacions nacionals van quedar apagades durant les dècades de la Guerra Freda. Aquests van ser oblidats mitjançant la repressió política però també amb repressió de caràcter violent. A Iugoslàvia, malgrat es va intentar que la federació funcionés amb alguns mètodes descentralitzats els moviments nacionals també van quedar reprimits. A diferència d'altres estats, a Iugoslàvia hi funcionava una dinàmica dual contraposada. D'aquesta manera, es donaven concessions a les diferents repúbliques però, a la vegada, si les reivindicacions nacionals agafen un to més potent acabaven sent reprimides. Amb això es vol dir que, tant en l'àmbit internacional com nacional,

la idea del nacionalisme apareixia amb força i això va fer que el tractament que se'n va fer no fós el més òptim per al curs de la solució de les tensions. Fent referència en l'àmbit periodístic, el tractament que es va fer del nacionalisme també va ser sesgat i, en moltes ocasions, descrit sense fonaments. Més endavant es farà referència a aquest aspecte relacionat amb les hipòtesis del treball.

Una de les altres qüestions que sempre envolten el conflicte és el de les causes que van portar al conflicte bèl·lic. La principal idea que surt d'aquest àmbit és que tot recau en el nacionalisme. En aquest punt s'han de fer una sèrie de puntualitzacions. Així doncs, les reivindicacions nacionals es poden considerar un dels aspectes que van portar al desmembrament de Iugoslàvia però aquest no va ser l'únic. Abans, s'hauria d'afirmar que va ser el nacionalisme extrem el que va portar a fer augmentar les tensions. És important diferenciar entre nacionalisme i nacionalisme extrem, per exemple. Dins del concepte de nacionalisme es poden anar afegint altres conceptes per tal de diferenciar la dinàmica d'actuació de diferents grups. Amb això, es vol dir que alguns dirigents van utilitzar el nacionalisme extrem per tal de justificar les seves accions i enaltir l'odi cap a altres ètnies. Aquesta, com es pot deduir, va ser una de les causes de l'augment de les tensions. També, però, s'han de tenir en compte altres idees. A finals dels anys 80, Iugoslàvia es trobava immersa en una crisi econòmica que va fer que les repúbliques del nord mostressin el seu malestar respecte a les repúbliques menys desenvolupades econòmicament. Aquest va ser un altre aspecte per fer augmentar les tensions.

Una de les altres causes que va fer augmentar les tensions entre les repúbliques va ser el comportament de Sèrbia amb la seva visió centralitzadora. Amb aquesta idea no es vol afirmar que el govern serbi sigui l'únic culpable del curs que va prendre la guerra però sí que va tenir un paper predominant en l'inici de les tensions bèl·liques. Amb això es vol afirmar que, en el cas concret del conflicte a Bòsnia, el paper tant dels serbis com dels croats no va ser el més adient en relació als drets humans.

Davant d'aquests aspectes relacionats amb el desenvolupament polític i diplomàtic del conflicte dels Balcans, és important tenir en compte el paper que hi van jugar els mitjans de comunicació. Com s'ha comentat, es poden considerar els mitjans de comunicació dels Balcans com un dels causants de les tensions entre les repúbliques. El periodisme de guerra passa a ser un actor més en els conflictes armats i això fa que la propaganda sigui un dels aspectes amb més influència en el tractament dels fets. Episodis com el de la cua del pa o el dels camps de concentració donen a veure la baixa professionalitat que van mostrar els mitjans de comunicació, sobretot per falta de contrastació.

Tots els plantejaments exposats es poden relacionar amb l'anàlisi que s'ha realitzat de les peces de La Vanguardia, l'Avui i el Herald Tribune i davant la complexitat que envolta el conflicte dels Balcans es pot arribar a la conclusió que el tractament que van fer els mitjans de comunicació també va ser complex. Així doncs, en el tractament es donen diferents matisos però després d'observar les principals conclusions extretes del conflicte en general es pot dir que el paper dels tres diaris no va ser el més encertat en relació al nacionalisme. Abans de realitzar un breu resum del paper jugat per cada un d'ells, es vol nomenar les línies generals que s'han extret de les hipòtesis plantejades. Dels tres diaris analitzats se'n poden extreure unes proporcions

concretes que permeten veure quin va ser el tractament general del conflicte en l'àmbit internacional. Davant les explicacions exposades a l'apartat de verificació de les hipòtesis es pot extreure una proposició general per a cada idea plantejada i arribar així a una conclusió general del treball.

En el cas del tractament que es realitza de la terminologia relacionada amb els grups que formen els bàndols del conflicte, es pot extreure la proposició de que els tres mitjans han utilitzats unes connotacions pobres i, en ocasions, esbiaixades de la realitat. Malgrat que en ocasions es parla de milícies, radicals o terroristes la visió general és que es tracta els dos grups com a nacionalismes en general sense diferenciar els graus que hi poden haver i la incidència que té cada un a la realitat del país.

Pel que fa al tractament del nacionalisme com a idea general dels dos diaris espanyols, es pot afirmar que és diferent. En aquesta hipòtesi és on es pot observar amb més claredat la diferenciació de la línia ideològica dels dos diaris. Es pot pensar que la situació dels Balcans va ser transportada a la situació que es vivia a Espanya, segons les preferències de cada mitjà. El dret a l'autodeterminació i la unitat, doncs, seran els dos conceptes contraposats amb que es regiran els dos diaris espanyols. L'Avui es mostra convençut que les repúbliques tenen el dret a l'autodeterminació i, per tant, veuen amb bons ulls les secessions. La Vanguardia, en canvi, es mostra partidària de la unió de Iugoslàvia en tot moment i només defensa els nacionalismes que no siguin de caire violent.

Pel que fa a les causes del conflicte, en primer lloc s'ha de dir que és un tema que es tracta de manera superficial sense connotacions històriques. Els tres diaris mostren l'auge dels nacionalismes com una de les principals causes. Com s'ha observat al llarg del treball és important entendre el rerefons que es troba en diferents episodis històrics. A més a més, el conflicte dels Balcans mostrava moltes complexitats que els mitjans de comunicació no van saber tractar de la millor manera.

A l'últim aspecte citat, el del tractament que reben els nacionalismes croat i serbi, es troben dinàmiques diferents. Igual que en l'apartat del tractament del nacionalisme de manera general, els diaris també es regiran per la seva línia ideològica i el context on es troben. El diari catalanista es mostra com un convençut defensor de la causa croata i eslovena, en canvi el diari espanyolista es mostra partidari de mantenir Iugoslàvia unida. Entre aquests dos diaris és on es poden veure les principals diferències. El Herald Tribune, en canvi, es mostrarà més neutral.

De manera general, es pot dir que els tres mitjans han fet un tractament del nacionalisme croat i serbi seguint la seva línia ideològica i això ha fet que s'hagin trobat variacions entre ells. Així doncs, es pot confirmar que la hipòtesi general del treball s'ha complert. A continuació es realitza una breu explicació de quin ha sigut el paper de cada diari analitzat en relació al tractament dels nacionalismes croat i serbi.

Pel que fa a l'Avui va presentar els bàndols amb un vocabulari pobre. L'auge del nacionalisme es veu com un dret de les repúbliques de Croàcia i Eslovènia davant la intenció centralista de Sèrbia. En moltes ocasions, el diari veu com Croàcia representava la república agredida i el bàndol serbi rep fortes crítiques. Les causes del conflicte les relaciona amb l'auge dels

nacionalismes o el paper de Sèrbia. Pel que fa a la noció general de nacionalisme, es veu com un moviment amb una força creixent arreu del món però sobretot es veu el dret a l'autodeterminació com un dret que no es pot obviar. Es pot observar com el cas de l'Avui, que representava el diari de caire catalanista, sembla que relacioni la causa catalana amb la causa croata o eslovena. Igualment, també es fan constants referències a la idea de centralització que s'intenta realitzar des del govern serbi. Aquesta noció es pot relacionar amb el paper que juga Espanya respecte de Catalunya.

La Vanguardia, igual que l'Avui també presenta els bàndols amb un vocabulari inadequat. Malgrat tot, aquest diari presenta un tractament dels nacionalismes amb una complexitat més agreujada que el cas de l'Avui. En general veu l'auge dels nacionalismes com una problemàtica però a la vegada, en alguns articles, tracta el tema com una qüestió del present i que comença a ser inevitable. Sempre, però, defensa els nacionalismes de caire pacífic. Una de les altres premisses que es dóna al llarg de tot l'anàlisi és la necessitat de la unitat. Aquests fets es troben relacionats amb la dinàmica general del diari: el caire moderat i la unitat per tal de no entrar en un espiral de tensions. Una de les altres diferències respecte a l'Avui és que no veu que Croàcia sigui la república agredida i Sèrbia l'agressora, sinó que considera que el govern de les dues són igual de responsables. Malgrat tot, també realitza crítiques cap a la república de Sèrbia sobretot en relació a la seva ideologia comunista i la seva poca traça en negociar les reivindicacions nacionals. Igualment, relaciona les causes de l'esclat del conflicte amb l'auge dels nacionalismes i les diferències entre les repúbliques. Al tenir una visió no tant catalanista, el fet d'apostar per la unitat com a única solució al conflicte és l'element que es pot relacionar amb la situació espanyola i catalana.

El Herald Tribune també fa un tractament poc adequat dels bàndols del conflicte pel que fa a la terminologia però és el que es mostra més neutral en relació al tractament del nacionalisme de les repúbliques, seguint la lògica de la seva ideologia independent. Així doncs, realitza crítiques tant de la república de Croàcia com de la república de Sèrbia. A més, és el diari que dóna importància a altres aspectes que no siguin els nacionalismes en relació a les causes de l'esclat de les tensions. En algun moment fa referència també, a diferència dels altres dos diaris, al paper que van jugar els mitjans de comunicació dels Balcans relacionat amb la incidència dels nacionalismes. En moltes ocasions, també es refereix a la figura de Slobodan Milosevic com el màxim responsable de la situació a la que va acabar Iugoslàvia.

En definitiva, es pot observar que en els tres mitjans de comunicació hi ha mancances en el tractament que es fa dels nacionalismes croat i serbi. A més a més, en el cas dels diaris espanyols, s'ha pogut observar com la línia ideològica va influenciar a l'hora de tractar els temes amb més o menys simpaties cap als diferents actors del conflicte. Una de les altres qüestions a la que s'ha de fer especial menció és la influència que va poder tenir el panorama espanyol i català. Com s'ha comentat, el diari catalanista presenta una posició més apropiada per la situació catalana. En canvi, el diari espanyolista mostra una visió que pot beneficiar a la visió espanyola. Sembla ser, doncs, que els interessos ideològics són la base amb la qual es van tractar les informacions referides als nacionalismes presents durant el conflicte dels Balcans. Aquesta situació, no només en el cas estudiat, pot fer que es mostri una lectura esbiaixada de la realitat.

L'última consideració que s'ha de comentar del treball és la que es refereix als tres moments analitzats. No era cap objectiu realitzar una comparativa entre els diferents períodes però es pot realitzar una breu referència. La situació que es presentava al juny del 1991 era molt diferent a la que es presentava a l'abril del 1992. S'ha pogut veure que el volum d'informació va ser molt més elevat durant el moment de les proclamacions d'independència de Croàcia i Eslovènia que en els altres dos períodes. En aquest moment és quan s'ha pogut observar les principals diferències del tractament del nacionalisme entre els diferents mitjans analitzats. L'inici dels enfrontaments més sagnants a Croàcia, a l'agost del 1991, van coincidir amb l'intent de cop d'estat a l'URSS i el seu progressiu desmembrament. Això va fer que moltes peces periodístiques es dediquessin a aquest últim tema. A l'abril del 1992 es dona prioritat, bàsicament, a explicar els fet que van passant durant el transcurs de la guerra a Bòsnia que s'havia iniciat en aquell mateix mes. Amb aquesta idea, es pot observar les prioritats de l'agenda periodística i la influència que poden tenir sobre l'opinió de la població.

9. BIBLIOGRAFIA

LLIBRES

- AGUILAR, Salvador (1991). *Las mentiras de una guerra. Desinformación y censura en el conflicto del golfo*. Barcelona: Deriva Editorial.
- ASTUDILLOS, Javier (2009). *Política comparada*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- BARBÉ, Esther (2007). *Relaciones Internacionales*. Madrid: Editorial Tecnos.
- BERGER, Peter L. (2007). *Invitació a la sociologia. Una perspectiva humanística*. Barcelona: Herder Editorial.
- FÉRON, Bernard (1995). *Yugoslavia, orígenes de un conflicto*. Salvat.
- FONTANA, Josep (2011). *Por el bien del imperio. Una historia del mundo desde 1945*. Barcelona: Ediciones Pasado y Presente.
- FREUND, Gisèle (2014). *La fotografía como documento social*. Barcelona: Editorial Gustavo Gil.
- GARCIA –PLANAS, Plàcid (2010). *Jazz al despatx de Hitler. Una altra manera de veure les guerres*. Barcelona: Edicions 62.
- GUIBERNAU, Montserrat (2010). *La identitat de les nacions*. Barcelona: Dèria editors.
- LALIC, Lazar (1995). *Three years in TV Serbia*. Belgrad: Independent Media Union.
- KAPUSCINSKI, Ryszard (2004). *El mundo de hoy. Autorretrato de un reportero*. Barcelona: Editorial Anagrama.
- KYMLICKA, Will (2009). *Las odiseas multiculturales. Las nuevas políticas internacionales de la diversidad*. Barcelona: Paidós Ibérica.
- MCMAHON, Robert (2003). *La Guerra Fría. Una breve introducción*. Madrid: Alianza Editorial .
- PIZARROSO, Alejandro (2005). *Nuevas guerras, vieja propaganda (de Vietnam a Irak)*. Madrid: Ediciones Cátedra.

- SAMARY, Catherine (1993). *La fragmentación de Yugoslavia. Una visión en perspectiva*. Madrid: Talasa ediciones.
- SONTAG, Susan (2013). *Ante el dolor de los demás*. Random House Mondadori. Barcelona.
- TAIBO, Carlos i LECHADO, José Carlos (1995). *Los conflictos yugoslavos. Una introducción*. Madrid: Editorial Fundamentos.
- TOMAS VALIENTE, Francisco (2004). *Manual de historia del derecho español*. Madrid: Tecnos.
- TORRAS I BAGES, Josep (1966). *La tradició catalana*. Barcelona: Editorial Selecta.
- WATTS, Ronald. L (2006). *Sistemas federales comparados*. Marcial Pons

ARTICLES

- BURG, Steven (1986). Elite conflict in post-Yugoslavia. *Soviet Studies* (Vol. 38, No. 2). Pàgs. 170-193
- CASANOVA, Marina (2003). La Yugoslavia de Tito o el fracaso de un Estado multinacional. *Cuadernos Const. De la Cátedra Fadrique Furió*.
- GARCIA ORTA, María José (2002). Mecanismos básicos de la propaganda de guerra en los medios informativos. El ejemplo de Kosovo. *Ámbitos*. (núm. 8). Universidad de Sevilla.
- GIRÓ, Xavier (1996). *La intervención de los media en el conflicto (Yugoslavo)*. In Samary, C. et alt. El genocidio bosnio. Documentos para un análisis. Madrid: Los libros de la Catarata. P. 119 – 135.
- LAYDAS, Kostas (1996). The European Union and the Yugoslav conflict: Crisis management and reinstitulization in Southeastern Europe. *Journal of Political and Military Sociology*.
- PIAZZA, Eduardo (2014). Nación cultural y nación política: la construcción romántica de la nación a *Revista de la Universidad de Derecho* (Núm26). Pàgs:121 -128
- POZO BLOK, Juan Felipe (2005). La destrucción de la yugoslavidad: una introducción. *Revista Mexicana de Ciencias Políticas y Sociales*. (Vol. XLVII, núm. 194). Pàgs. 79-100.
- ROMERO RAMÍREZ, Antonio José (1994). Yugoslavia: de las repúblicas de los consejos obreros a la guerra entre repúblicas. *Papers 44*.

TESI

- GIRÓ, Xavier (1999). Anàlisi crítica del discurs sobre nacionalisme i identitat als editorials de la premsa diària publicada a Catalunya des de la transició fins al govern del PP (1977-1996). (Tesi doctoral). Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació. Bellaterra.

WEBGRAFIA

- United Nations. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. <http://www.icty.or>
- Freedom House. <https://freedomhou>

HEMEROTEQUES

Per poder realitzar el treball s'han analitzat les peces periodístiques dels mesos del juny de 1991, l'agost de 1991 i l'abril de 1992. S'han consultat les hemeroteques de La Vanguardia, l'Avui i el Herald Tribune.

ANNEXOS

Fitxes d'anàlisi de l'Avui del juny de 1991

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº de fitxa: 1

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	26 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	12
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Pilar Rahola
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Independència de Croàcia i Eslovènia
TITOL	Desestabilització

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
<p>És que una nació imposi el seu domini a la veïna, és que drets bàsics per a la supervivència d'un país no siguin reconeguts, és que hi hagi pobles que no visquin en situació d'igualtat amb els altres. La sobirania de Croàcia i Eslovènia no són el problema. Ben el contrari, volen ser una solució definitiva al problema.</p>	<p>H2 H3 H4</p>	<p>El dret a la independència de Croàcia i Eslovènia és necessari perquè aquestes dues repúbliques puguin viure en llibertat.</p>	<p>Es té la visió que les dues repúbliques de Croàcia i Eslovènia tenen el dret de desenvolupar la seva sobirania i la causa d'aquest conflicte no és la proclamació d'independència d'aquests sinó la pressió sota la que viuen per part d'una altra nació que es referirà a Sèrbia.</p>

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	23 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Jordi Canals
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Possible proclamació d'independència d'Eslovènia
TITOL	El Parlament eslovè podria proclamar demà la independència de la República

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Occident té por que la secessió eslovena, imitada pocs dies després per Croàcia, pugui generar una reacció en cadena i l'esclat dels conflictes ètnics en una geografia on les nacionalitats es corresponen ben malament amb les fronteres republicanes.	H3 H4	Les diferents nacionalitats a Iugoslàvia no corresponen amb la realitat i això és la causa de l'esclat del conflicte.	Les declaracions d'independència poden portar a una conseqüent cadena de conflictes i el nacionalisme en general – de tot Iugoslàvia – provoca les tensions.

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	26 juny 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Mònica Fokkelman
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	G

TEMA	Intencions de Croàcia davant la independència
TITOL	Croàcia opta per un procés d'independència i sobirania "ràpid, democràtic i pacífic"
SUBTITOL	Invita les altres Repúbliques a formar una aliança d'estats sobirans

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El president croat va destacar al Parlament que Croàcia continuarà vetllant pel pluralisme polític, els drets humans i la imposició gradual de l'economia de mercat.	H4	Croàcia vol acostar posicions a l'Europa Occidental.	Croàcia es veu com la república que intenta vetllar per la igualtat, els drets i una economia de mercat. Per tant, ja és diferent a Sèrbia i sempre ha seguit un camí diferent a aquesta.

Conflicte: La Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 4

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	26 juny 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Mónica Fokkerman
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Croàcia i els drets de les minories
TITOL	El Parlament croat adopta una Carta sobre els drets dels serbis i altres minories

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El 2 de maig una patrulla de policies autonòmics croats va ser tirotejada per nacionalistes serbis a Borovo Selo. L'incident, que va causa la mort de 20 persones, va sumir Croàcia en una espiral de violència	H1 H4	Els nacionalistes serbis són els causants de l'espiral de violència que viu Croàcia.	Els nacionalistes serbis són els responsables de les agressions a Croàcia i els croats els combaten amb les forces legals.

Conflicte: La Guerra dels Balcans
Nº fitxa: 5

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	27 juny 1991
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	4
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Posició d'Àustria del reconeixement de les repúbliques balcàniques
TITOL	Àustria acceptarà la independència de les Repúbliques si compleixen el dret internacional

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El diari Kurter afirmava en la seva edició d'ahir que les dues Repúbliques no podrien pertànyer a la Federació Iugoslava a causa de "les pretensions agressives	H1 H4	Sèrbia és la causant de l'ambient de no convivència que viu Iugoslàvia.	El nacionalisme serbi és el responsable de la situació d'agressió que es viu, en contraposició al nacionalisme croat que buscava una solució al problema.

i ultranacionalistes de Sèrbia en la direcció del país”.			
--	--	--	--

Conflicte: La Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 6

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Avui Món
GÈNERE	Notícia
AUTOR	France Presse
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Manifestacions i reivindicacions dels estudiants de Kosovo
TITOL	Estudiants de Kosovo es manifesten contra "l'ocupació" sèrbia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
L'oposició de Kosovo van anunciar ahir algunes iniciatives "contra la política d'assimilació" practicada per les autoritats de la Sèrbia que s'ha fet amb l'autonomia d'aquesta província poblada amb més d'un 90% d'albanesos.	H4	El govern serbi presenta tendències centralitzadores respecte a Kosovo.	Es poden veure quines eren les intencions del govern serbi, en aquest cas cap a Kosovo. Tot i així, també es pot fer una lectura de caire general.

Conflicte: La Guerra dels Balcans

Nºfitxa:7

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8

SECCIÓ	Països Catalans Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Opinió dels partits catalans sobre la situació a Iugoslàvia
TITOL	Pujol dona suport a Eslovènia i critica les reticències de la CE a la independència

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Pujol va criticar els estats europeus comunitaris, llevat de Bèlgica i Alemanya, perquè considera que no es fan prou ressò de les demandes autonòmiques ni acullen favorablement les reivindicacions regionalistes.	H2	Pujol dona suport a les reivindicacions de les nacionalitats de les repúbliques balcàniques.	L'Avui, com el govern de Catalunya, es mostra partidari del reconeixement dels drets autonòmics i regionals i, per tant, no critica el dret de les repúbliques a fer una declaració d'independència.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 8

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Mònica Fokkelman
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Enfrontaments a Croàcia
TITOL	Zagreb amenaça l'exèrcit federal
SUBTITOL	Continuen els enfrontaments entre la policia croata i els "Txètniks"

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Segons Sascha, un policia croat, els Txètniks van capturar en el seu assalt al quarter de policia deu croats i l'emissora policial. Els extremistes serbis utilitzaven l'emissora per comunicar-se amb la policia i explicar-los l'estat dels ostatges.	H1	Els Txètniks són considerats com extremistes serbis.	En aquest cas, sí que es diferencien els agressors de la població sèrbia en general o d'una part del nacionalisme serbi.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 9

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	29 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Països Catalans Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Posició dels partits catalans en relació amb el paper d'Europa davant Iugoslàvia
TITOL	Els dirigents polítics catalans critiquen la posició de la CE davant Eslovènia i Croàcia
SUBTITOL	Pujol, Roca, Duran, Ribó i Colom, favorables al reconeixement

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Jordi Pujol va manifestar en relació a les declaracions d'independència d'aquestes dues nacions "que són dos pobles molt diferenciats i volem	H2	Pujol veu les declaracions d'independència de les dues repúbliques com uns actes democràtics i de reclamació de llibertats.	Les declaracions d'independència i poder expressar la voluntat de cada república és un dret que tenen i, per tant, des del diari no es té una imatge de crítica

que Iugoslàvia es construeixi d'una altra manera". Va assegurar que "ens hem passat la vida reclamant el dret a la democràcia, a la llibertat, i ara arriba un moment en què tenim la possibilitat d'aplicar aquests principis en uns pobles molt diferenciats".			cap als nacionalismes.
--	--	--	------------------------

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 10

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	29 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Mònica Fokkelman
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Paper internacional a Iugoslàvia i canvis que s'han aconseguit
TITOL	Vranitzky afirma que cal continuar la pressió internacional a Iugoslàvia

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Decidir si Iugoslàvia es transformarà, o no, en una aliança d'Estats sobirans, tal com pretén Eslovènia, Croàcia, Macedònia i Bòsnia-Hercegovina, en contraposició a l'actitud centralista de Belgrad.	H4	Sèrbia és la república amb aspiracions centralistes, en contraposició a les altres que volen desenvolupar la seva sobirania.	Sèrbia es veu com la república centralista que no té en compte les aspiracions de les altres repúbliques.

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	27 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	14
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Editorial
AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Proclamació de les independències i democràcia
TITOL	La por com a limitació a la democràcia

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
I després d'uns referèndums impecables guanyats per unes majories que no permeten cap dubte respecte al que representa l'exercici del dret a l'autodeterminació dels pobles.	H2	Croàcia i Eslovènia han demostrat	
No els pot passar per alt que aquestes Repúbliques han intentat trobar mecanismes perquè Iugoslàvia es mantingués com a unitat territorial a base de fórmules que no representessin la cessió de les sobiranes particulars, i que si no s'ha trobat cap solució és per la posició intransigent de Belgrad.	H3 H4	Eslovènia i Croàcia han intentat buscar solucions per mantenir Iugoslàvia però no ha sigut possible pel paper que ha estat jugant Sèrbia.	Acusen la posició de Sèrbia davant les reclamacions de sobirania de les dues repúbliques. És a dir, la posició immobiliària de Sèrbia ha portat a què Croàcia i Eslovènia proclamessin les seves independències.

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	48
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Josep M. Espinàs
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Proclamació d'independència de Croàcia i Eslovènia
TITOL	De quina manera?

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
<p>Però no és així. Diuen que hi haurà greus problemes, i segurament és veritat. Però es procura no dir que ja hi ha un problema molt greu, que és l'actual Iugoslàvia. Un Estat en crisi que, mantenint-se en la forma actual, augmentarà la seva fragilitat. I és terrible que els qui volen, des de Belgrad, aguantar la situació facin una crida a l'exèrcit per conservar-la artificialment i repressivament.</p>	<p>H3 H4</p>	<p>El govern serbi és qui vol mantenir unides les repúbliques iugoslaves i és el responsable de les repressions i l'inici dels conflictes.</p>	<p>L'organització territorial de Iugoslàvia i la unitat de les diferents repúbliques és la responsable de l'inici de les tensions entre aquestes. També es comença a acusar al govern serbi de ser l'agressor.</p>

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	29 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	14
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Editorial
AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Situació de les Repúbliques i Europa
TITOL	Unes democràcies envellides i atemorides

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Quedi clar que tant Croàcia com especialment Eslovènia han arribat a la solució extrema de la secessió, perquè les altres vies menys traumàtiques per aconseguir fer respectar la seva sobirania nacional havien estat bloquejades per les posicions sèrbies, amb procediments clarament antidemocràtics i amb reclamacions territorials absurdes.	H3 H4	Croàcia i Eslovènia havien intentat mantenir Iugoslàvia unida però no va ser possible per la posició de Sèrbia.	En aquesta ocasió també s'acusa a Sèrbia de ser l'agressora i la república que no escolta les reclamacions de Croàcia i Eslovènia. Així, l'única solució que han trobat aquestes dues a la situació és la secessió. Per tant, es torna a donar a entendre que la unitat de Iugoslàvia és el problema que dóna inici a les tensions.
Qui podrà rejuvenir aquesta Europa també democràticament caduca si no són els nous moviments socials, entre els quals destaca el del nacionalisme	H2	El nacionalisme democràtic és un dels ítems necessaris per regenerar Europa de manera democràtica.	L'Avui exposa el nacionalisme com un dels atributs per modernitzar Europa i, en conseqüència, ho veu com un dret de les repúbliques balcàniques. Així, no

democràtic, capaços de regenerar la legitimitat del sistema polític.			es considera el nacionalisme com el culpable del conflicte.
--	--	--	---

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 14

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	29 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	14
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Pilar Rahola
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Agressió a Eslovènia i Croàcia
TITOL	Els tancs

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Ja és ben curiós, per exemple, que el comunista serbi Milosevic sigui millor interlocutor per al sempre escrupolós govern americà que el liberal pro-croata Tudjman.	H4	El règim serbi és comunista, en canvi Croàcia es veu com la república liberal.	
Tot i que la Troica comunitària sembla que viatja cap a Belgrad i que vol fer el paper de la bona persona, la reacció fins ara, la pressió contra Croàcia i Eslovènia perquè no exercissin els seus drets legítims a l'autodeterminació,	H3 H4	Tant la Troica com les accions sèrbies han sigut còmplices de l'agressió que han rebut les repúbliques.	Sèrbia torna a ser considerada la república agressora cap a les dues repúbliques que només volen exercir el seu dret a l'autodeterminació.

els avals econòmics al govern federal – plenament controlat per Sèrbia – i, en definitiva, la carta blanca que s’ha donat a l’exèrcit, diguem que no han dificultat l’agressió.			
---	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 15

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	30 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	11
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Carles Sentís
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	El principi d’intangibilitat de fronteres i Iugoslàvia
TITOL	Iugoslàvia, calaix de Sastre

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
A Iugoslàvia, on hi ha dues nacions – Eslovènia i Croàcia – tan identificades amb les seves veïnes del cantó occidental. Se’m feia difícil, a Eslovènia, imaginar-me que no era a Àustria. I quant a Croàcia, sobretot a la costa – Dubrovnik, la petja de la República veneciana es palpa per totes les parets.	H4	Croàcia i Eslovènia són clarament repúbliques identificades amb l’Europa occidental.	Descriure les dues repúbliques que volen la independència amb trets identificatius de l’Europa occidental dóna una visió de més establilitat que no descriure-les com unes repúbliques més properes a la ideologia de la URSS.

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	1 juliol 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Exèrcit reservistes serbis
TITOL	Sèrbia ordena la mobilització parcial dels seus reservistes a l'exèrcit federal

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
<p>Els mitjans de comunicació serbis, fidels al poder socialista (excomunista) de Slodoban Milosevic, ataquen amb fúria els dirigents croats i eslovens i afirmen que la declaració d'independència és un "cop d'estat feixista".</p>	H4	<p>Hi ha una manipulació dels mitjans de comunicació serbis per part del règim de Milosevic.</p>	<p>Milosevic representa el nacionalisme serbi que manipula els mitjans de comunicació i és de caire comunista.</p>

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	2 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	11
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Josep Huguet
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M

TEMA	Paper d'Europa davant la situació dels Balcans
TITOL	Europa contra la democràcia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Com explicar si no que prefereixin primar Sèrbia, la República amb règim comunista, davant de Croàcia i Eslovènia, amb economia de mercat?	H4	Sèrbia representa la república comunista i Croàcia i Eslovènia representes les repúbliques capitalistes i occidentals.	La visió de Croàcia i Eslovènia comparada amb Sèrbia és totalment oposada.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºde fitxa: 18

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	1 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	13
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Miquel Strubell
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Situació d'Europa i les institucions davant la decisió de Croàcia i Eslovènia
TITOL	Els colors en el mapa

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Eslovènia i Croàcia han estat sistemàticament sotmeses a una influència hegemònica per part d'una Sèrbia culturalment ben diferent i encara avui en mans d'un govern comunista, ara elegit democràticament (la	H4	Sèrbia representa la república comunista que vol expandir el seu poder.	Es demonitza el règim de Sèrbia en contraposició a les dues repúbliques que tenen el dret de marxar de les connotacions comunistes sèrbies.

qual cosa ja revela molt del tarannà dels serbis). Per tant, l'arribada a la majoria d'edat política d'Eslovènia i Croàcia permetrà que el seu punt de vista enriqueixi el concert europeu i mundial.			
---	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans

NºFitxa: 19

DIARI	Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	1 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	40
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Jordi Barbeta
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Comparació eslovens i serbis
TITOL	Inconsistència geogràfica

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Els eslovens sempre han sigut un poble simpàtic. Segurament perquè Eslovènia no ha dissimulat mai la seva escassa afició al comunisme. A Ljubljana, la capital, es veuen més BMW aparcats per quilòmetre quadrat que no pas a Girona [...]. Els joves són alts i rossos. Utilitzen la mateix indumentària que els seus contemporanis de	H4	Eslovènia és totalment una república amb un tarannà de l'Europa occidental i una cultura econòmica de mercat.	Jordi Barbeta veu Eslovènia com un país més de l'Europa occidental. Aquesta definició es pot comparar amb els atributs que se li donen a Sèrbia. És important tenir en compte les definicions ja que ens trobem en el període de dissolució de la URSS i en conseqüències la finalització de la Guerra Freda. Això fa

<p>Sant Francisco i parlen de l'actualitat roquera internacional amb tanta naturalitat com els teenagers de Liverpool [...]. En resum, es pot dir que els eslovens són demòcrates, liberals, tolerants, treballadors i orgullós; és a dir, compleixen amb tots els tòpics que s'atribueixen els europeus de la banda d'aquí.</p>			<p>que la divisió est-oest i les característiques que la defineixen encara es trobi present a la població.</p>
--	--	--	--

Fitxes d'anàlisi de La Vanguardia del juny de 1991

Conflicte: La Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 20

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	27 juny 1991
PORTADA SI/NO	SI
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Ricardo Estarriol
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	G
TEMA	Intervenció de l'exèrcit a Eslovenia i Croàcia
TITOL	Eslovenia i Croàcia no sufrieron la temida intervenció del ejército

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
En Croàcia continuaron las escaramuzas provocadas por los nacionalistas y fascistas serbios y se registraron muertes en algunos de los distritos con población serbia.	H1 H4	Les agressions sèrbies a Croàcia són realitzades pels nacionalistes i feixistes serbis.	Els agressors són un sector serbi, en aquest cas el diari utilitza els termes nacionalista i feixista.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 21

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	30 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	4
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Pau Baquero / Isidre Ambrós
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	La CE i la situació a Yugoslavia
TITOL	La CE pospone la congelación de la ayuda

	económica a Yugoslavia
SUBTITOL	Éxito de la troika comunitaria en su misión a Belgrado

FRAGMENTOS RELLEVANTES	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Felipe González compartió la cautela de analizar la situación y dijo que la CE debe seguir su objetivo de lograr la completa democratización yugoslava y ayudar al país a mantener la unidad potenciando el diálogo interno.	H2	La democratització, unió i diàleg a Iugoslàvia és la solució al conflicte segons Felipe González.	Els redactors difonen la visió de González que recorda que la unitat i el diàleg són els dos atributs per mantenir l'estabilitat. Per tant, no comparteix la idea de l'auge dels nacionalismes com un requisit necessari per a una reconstrucció d'Europa.

Conflicte: La Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 22

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	1 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	5
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Agències
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	La CE i la crisi als Balcans
TITOL	Ordoñez: La CE debe hacer lo posible para racionalizar la crisis

FRAGMENTOS RELLEVANTES	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El ministro español de Asuntos Exteriores confirmó la decisión de la CE de pedir a Eslovenia que	H2	El govern espanyol veu la unitat de Iugoslàvia com la solució racional al conflicte.	L'auge dels nacionalismes es veu com un element que pot portar a accions irracionals i, per tant,

confirmarà antes de las seis de la tarde de ayer la suspensi3n de su declaraci3n de independencia de Yugoslavia. En sus declaraciones a1nadi3 que la CE intenta ayudar en lo posible a gestionar "una salida racional al conflicto", porque los elementos de irracionalidad son muchos y "se pueden vivir momentos de convulsiones".			no es comparteix la idea de que les dues rep3bliques tinguin el dret de la secesi3.
--	--	--	---

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 23

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACI3	1 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	18
SECCI3	Opini3
GÈNERE	Editorial
AUTOR	
POSICI3 DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Situaci3 de Iugoslàvia
TITOL	Confusi3n Yugoslava

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIP3TESI	PROPOSICI3 EXTRETA	EXPLICACI3
Si unos pueblos no quieren vivir unidos es difcil que lo hagan, sobre todo cuando el m1s fuerte, en este caso Serbia, llega a impedir que ocupes un puesto en el turno	H2	Sèrbia representa la rep3blica m1s forta i és un obstacle per a la convivència de totes les rep3bliques juntes.	Sèrbia es veu com la rep3blica que impedeix una bona convivència dins de tot Iugoslàvia.

constitucional el presidente croata.			
--------------------------------------	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 24

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	2 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	19
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Arcadi Calzada
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Iugoslàvia com a construcció d'un país.
TITOL	El fracaso de Yugoslavia

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Durante algunas décadas, y por la fuerza, se ha intentado construir una nación yugoslava.	H2	Iugoslàvia és una construcció artificial.	Iugoslàvia es veu com una construcció de nacionalismes que ha acabat esclatant en un espiral de tensions.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 25

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	26 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	15
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Miguel Herrero de Miñon
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Iugoslàvia com a país i la seva poca viabilitat
TITOL	La realidad yugoslava

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Yugoslavia, por lo tanto, nunca ha sido un estado nacional, aunque se fundara invocando el principio de las nacionalidades, y por la misma razón no ha sido ni puede ser un estado democrático.	H2 H3	El projecte iugoslau ha fracassat.	No es comparteix el fet que el nacionalisme pugui ser un element democràtic per a una nova construcció territorial i, a més, aquests són els responsables del fracàs iugoslau.
La estabilidad , la democratización y el desarrollo económico que los eslavos del sur necesitan, no se consigue negando la raíz de sus males, la radical heterogeneidad nacional de sus componentes, y la consiguiente opresión del Norte culto, próspero y latino, por el Sur, bárbaro, prostrado y bizantino.	H1 H3	L'estabilitat iugoslava depèn de l'heterogeneïtat de les seves nacionalitats i la diferència entre el nord i el sud.	Les diferents nacionalitats de Iugoslàvia són molt diferents i per l'estabilitat del país no es poden negar. Per tant, sense respecte cap a les diferents repúbliques s'ha entrat en un període de tensions.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 26

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	27 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	23
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Baltasar Porcel
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Unitat dels territoris dels Balcans
TÍTOL	Unidades que matan

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El fantasma de la balcanización de Europa, de estados que estallan en nacionalismos agresivos...El pasado nos ha legado devastadores ejemplos en la materia [...] La sacralidad de las fronteras garantiza la estabilidad internacional.	H2	Les fronteres ajuden a una estabilització i els nacionalismes agressius no ajuden a mantenir-la.	L'auge dels nacionalismes representa un element desestabilitzador que pot portar a males conseqüències.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 27

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	27 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	22
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Extracte de Financial Times
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Les declaració d'independència d'Eslovènia i Croàcia.
TITOL	El desafío yugoslavo

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Los gobiernos occidentales tendrán que responder de forma radicalmente a estas declaraciones de independencia. Esto significa reconocer la posibilidad de minorías	H2	S'ha de tenir en compte l'existència d'altres minories ètniques a Europa i la resta del món.	Si La Vanguardia no comparteix amb bons ulls l'auge dels nacionalismes, sí que veu l'existència de minories ètniques.

étnicas no solo en Yugoslavia. Sin lo cual el debate de independencia carecería de sentido			
--	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 28

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	21
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Luis Foix
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Conseqüències de les declaracions d'independència d'Eslovènia i Croàcia.
TITOL	El laboratorio yugoslavo

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Manteniendo el actual statu quo, con una Serbia dominadora de todas las nacionalidades y etnias balcánicas, no es seguro que se facilite la estabilidad.	H4	Sèrbia no garanteix l'estabilitat iugoslava.	Es veu Sèrbia com la república dominadora i que amb la tendència de dominadora no es pot garantir l'estabilitat de Iugoslàvia.
Se trata más bien de buscar fórmulas que permitan respetar el derecho de los pueblos sin romper el equilibrio.	H2	La unitat iugoslava juntament amb el respecte a les minories és la solució al conflicte.	En aquest cas es torna a reclamar per una unitat iugoslava amb un respecte als drets de les repúbliques.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 29

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	29 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO

PÀGINA/ES	18
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	El paper d'Europa després de les declaracions d'independència
TITOL	Europa ante la crisis yugoslava

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Los serbios son los responsables de haber entrado en un espiral de violencia y en un callejón sin salida, al bloquear la investidura automática del presidente de la federación [...]. De este bloqueo político nace la actual situación inconstitucional que ha dado vueltas a las protestas y a la aceleración de unos cambios que responden a una muy vieja historia de resentimientos.	H3	Sèrbia és la responsable de l'entrada d'un cicle de violència a Iugoslàvia.	Amb el boqueig de la presidència de la federació, Sèrbia és la responsable de l'auge de les tensions entre les repúbliques, sobretot entre aquesta i Croàcia.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 30

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	30 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	27
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Indro Montanelli
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M

TEMA	Història de Iugoslàvia i paper d'Europa davant del bloqueig de les independències
TITOL	EL mosaico roto

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
No nos parece igualmente justo poner obstáculos a la voluntad independentista de poblaciones que la manifiestan a través de plebiscitos libres.	H2	Croàcia i Eslovènia han declarat les seves independències de manera lliure.	Es defensa el dret a l'autodeterminació però si es de manera lliure i no agressiva.
Si los soldados de Belgrado comienzan a disparar contra los ciudadanos de Liubljana i Zagreb, ¿qué vamos a hacer? ¿Ponernos de parte de quiénes disparan?	H1 H4	Sèrbia representa la república agressiva.	En aquest cas es parla soldats serbis contra població civil i es veu Sèrbia com la república que inicia les agressions.
Yugoslavia siguió, en su proceso de unificación, la regla común. Pero la aplicó mal por tres motivos. Primero, por falta de tiempo: para las unificaciones hacen falta tiempo [...]. Segundo, por insuficiencia de clases dirigentes: Serbia, que siempre quiso tener este monopolio, era la menos apta [...]. Tercero, la ruptura provocada por la Segunda Guerra Mundial, que en Yugoslavia se transformó en una guerra civil.	H3	El projecte iugoslau ha fracassat.	El fracàs del projecte iugoslau ha portat a l'auge de les tensions entre les repúbliques i el nacionalisme d'aquestes pot ser el motiu dels conflictes.

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	1 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	4
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Afp i Reuter
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Organització de les forces armades
TITOL	Dudas sobre el control de las fuerzas armadas por parte de las autoridades
SUBTITOL	El ultimátum a Eslovenia no partió del poder civil

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
A pesar de contar entre sus filas con militares de todas las etnias que agrupa el país balcánico, eslovenos y croatas reprochan a las fuerzas armadas su tendencia a defender la opción centralizadora que representan los serbios y su voluntad de restaurar el sistema comunista en Yugoslavia.	H4	L'exèrcit iugoslau s'ha posat de part dels serbis i mantenir Iugoslàvia unida.	Sèrbia vol mantenir la unitat de Iugoslàvia i, a més, es pot entendre que és la república més militaritzada quan anomenen que l'exèrcit federal està de la seva part.

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	2 juliol 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	4
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia

AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Reacció de Kohl davant Iugoslàvia
TITOL	Kohl, por el derecho de autodeterminación
SUBTITOL	Afirma que Yugoslavia no puede ser salvada por las armas

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Recordó la diferencia entre soberanía e independencia y que fue Serbia la que empezó el rigodón de reclamaciones de más soberanía, rompiendo el precario equilibrio político yugoslavo.	H3	Sèrbia és la responsable de la ruptura que viu Iugoslàvia.	Una de les causes del conflicte és el trencament de l'equilibri polític que s'havia anat mantenint al llarg dels anys a Iugoslàvia.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 33

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	23 juny
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	12
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Ricardo Estarriol
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	G
TEMA	Situació als Balcans per la secessió
TITOL	Yugoslavia, terreno de arenas movedizas
SUBTITOL	La inminente disociación de Eslovenia i Croacia del resto de la Federación necesita en la práctica, un largo periodo de tiempo.

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
En el ejército federal continua existiendo un no despreciable grupo	H1 H4	Les accions de l'exèrcit amb connotacions comunistes i unitàries no són la millor	La definició de l'exèrcit federal segueix la línia dels nacionalistes

de oficiales comunistas, proserbios y unitaristas cuyas reacciones no siempre son racionales.		solució al conflicte.	serbis que també els anomenen comunistes i unitaristes. Dóna a veure que l'exèrcit està de part de Sèrbia.
---	--	-----------------------	--

Fitxes d'anàlisi del Herald Tribune del juny de 1991

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 34

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	19 juny de 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Blaine Hader
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Comparació de Croàcia i Sèrbia
TITOL	Croatia and Serbia: Good guys vs. bad guys, but Who's Who?

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
<p>This view has persisted even though the government of the Croatian president, Franjo Tudjam, a nationalist who won a overwhelming victory in democratic election last year, has encouraged discrimination, enacted press restrictions and moved more slowly than most governments in Eastern Europe to carry out free-market change. In addition, the government has imported arms in violation of Yugoslav law and promoted a Tudjman personality cult.</p>	H4	<p>No totes les accions que s'han realitzat des del govern croat són de caire democràtic.</p>	<p>Es vol allunyar de la imatge general que s'ha donat respecte a Croàcia. La visió general és que Croàcia és una república democràtica que es vol alliberar de Iugoslàvia i de l'hegemonia sèrbia.</p>

With the end of the Cold War and nationalist fevers rising, tensions between the groups have escalated again. Critics of the Croatian government charge that it has encouraged ethnic, primarily anti-Serb, discrimination in public employment.	H3	Amb el final de la Guerra Freda les tensions ètniques a Iugoslàvia han augmentat i el govern croat ha ajudat a incrementar l'odi cap als serbis.	Les tensions entre ètnies representen una de les causes de l'esclat del conflicte i són importants les polítiques que realitzen els governs de les repúbliques.
Leaders in Croatia and Serbia appear to be accelerating nationalist emotions in both republics.	H4	Els líders de Sèrbia i Croàcia ajuden a incrementar la identitat nacional.	El comportament dels líders és fer augmentar la visió nacionalista, un dels pilars de les seves polítiques.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 35

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	21 juny de 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	Portada més pàgina 2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Thomas L. Friedman
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Declaracions de Baker sobre la situació als Balcans
TITOL	Appeal for Yugoslav Unity is Unheeded, Baker says

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Slovenia and Croatia, the most Westernized and richest republics, want to remain part of Yugoslavia, only if it becomes a union of sovereign states. The	H4	Eslovènia i Croàcia volen una confederació descentralitzada, en canvi Sèrbia defensa un estat centralitzat.	Es poden veure les dues visions generals, al principi del conflicte, entre Eslovènia i Croàcia per una banda, i Sèrbia per l'altra.

biggest republic, Serbia, wants the country to remain a centrally ruled federation.			
---	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 36

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	24 juny 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	Portada més pàgina 4
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Blaine Harden
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Gran
TEMA	Visió dels croats i dels serbis
TITOL	Croat and Slovene Secession: Long stride toward civil war

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Croats see serbs as ethnic caricatures: congenital liars who wear beards, they cannot be trusted with public or private money. Their taste for authoritarianism makes them unacceptable to the democratic West. Their mystical Oriental traditions make them poor businessmen.	H4	A visió dels croats, amb els serbis no s'hi pot confiar, tenen un govern autoritari i tradicions orientals.	Es dona a veure la imatge que des del nacionalisme croat es donava a veure de la població sèrbia i, com a conseqüència, el fet de no poder conviure amb ells.
As pictured in conversations with serbs, Croats are plodding bourgeois who put on West European	H4	Amb visió sèrbia, els croats estan obsessionats amb les banderes, defensen una església catòlica i es recorda el seu passat.	Es poden veure les diferències culturals de les dues repúbliques i, a la vegada, el paper que el nacionalisme

<p>airs while harboring fascist fantasies. Obsessed with flags and pompous ceremony, they are agents of a timeless Roman Catholic against the Serbian Orthodox Church. Given a chance, they will repeat the genocidal excesses of World War II.,</p>			<p>tenia a les seves vides. Es recorda, per exemple, el genocidi croat cap als serbis que hi va haver durant la Segona Guerra Mundial. Això fa incrementar les tensions.</p>
<p>But since democratic elections swept through Yugoslavia's six republics last year, economic change has stalled.</p>	H3	<p>L'economia també és una de les causes de l'esclat de les tensions entre les repúbliques.</p>	<p>En aquest cas s'anomenen també els problemes econòmics com una de les causes de tensions.</p>
<p>During his three and a half decades of rule, Josip Broz [...], smothered Yugoslavia's nationalist conflicts without resolving them.</p>	H3	<p>Durant l'època de Tito també hi va haver conflictes ètnics i el fet de no resoldre'ls han sigut una de les causes de l'esclat de la guerra.</p>	<p>Les tensions van ser sufocades durant el Titisme però sempre han estat latents i han fet incrementar els conflictes.</p>

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 37

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	26 de juny 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	Portada
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Chuck Sudetic
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Gran
TEMA	Trencament de Iugoslàvia
TITOL	Yugoslavia breaks apart, 2 rebel republics pull out

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Slovenia and Croatia have warned for a year that they would secede from Yugoslavia if the country was not reorganized as a loose confederation of independent states.	H3	Eslovènia i Croàcia defensaven una nova organització territorial per tal de no haver de realitzar les declaracions d'independència.	El fet de no escoltar les demandes d'Eslovènia i Croàcia per una nova organització territorial podria ser una de les altres causes de l'explosió de tensions.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 38

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	27 de juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Peter Milloning
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Història i posició d'Eslovènia
TITOL	New order should include Slovenia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The Communist party also tried to minimize the split by trying to homogenize the language, culture and identities of some very distinct and different nationalities.	H3	Les repúbliques, entre elles, tenien una llengua, cultura i identitat nacional diferents i el fet de voler centralitzar-ho tot acaba en més tensions.	El partit comunista no va poder homogeneïtzar les diferències entre les repúbliques i aquest intent centralitzador provoca malestar.
Thus, for the Slovenes, life in Yugoslavia has been a frustrating experience. After democratic elections in all republics in 1990 it	H3	Durant tot el període del segle XX, la república d'Eslovènia s'ha sentit presa del govern comunista.	El fet de tenir una experiència frustrada fa escalar les tensions entre les altres repúbliques.

became intolerable. Slovenia possessed of a piece of freedom, found itself frustrated by the Communist national government as it sought more.			
---	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 39

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Washington Post
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Com encara es pot salvar la unió de Iugoslàvia
TITOL	Yugoslavia can save itself

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Croat and slovene separatism is driven by entrenched ethnic hatreds and grievances that are hard to address. One malign effect of those 46 years of Communist rule was to freeze all the local hostilities so that, with the law, they have suddenly come to life again [...]. The currency of politics in Yugoslavia in 1991 is what Croats did to Serbs, and what Serbs did to Croats, in the 1940s.	H3 H4	El nacionalisme es basa en l'odi i el record del passat cap a les altres repúbliques per tal de desprestigiar les diferents identitats nacionals.	L'odi cap als altres és una de les causes de l'esclat de les tensions a principis dels anys 90 i el record de les accions durant la Segona Guerra Mundial fa augmentar la por envers les altres nacionalitats.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	28 juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Srdja Popovic
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	El comportament de les repúbliques davant el conflicte
TITOL	In the Balkans, childish mind games

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Most of the country's ethnic conflicts have started over symbols. The conflict between Albanians and Serbs started over the use of the Albanian flag. The conflict between Serbs and Croatians evolved around Croatia's new symbol: the checkered flag.	H3	Els conflictes ètnics s'inicien a partir de símbols i la defensa d'aquests és una de les causes de l'esclat de les tensions.	La presència de símbols afavoreix a la defensa de la identitat nacional i el desprestigi cap a les altres nacionalitats.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	29-30 de juny 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	New York Times
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Necessitat de diàleg a Iugoslàvia
TITOL	Yugoslavs need to talk

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Serbia's authoritarian strongman, Slobodan Milosevic, bears full responsibility for precipitating the crisis by blocking non-communist Croatia from taking its rightful turn at the federal presidency. But Croatian and Slovenian leaders are no less guilty of fanning nationalist flames.	H3 H4	Els líders de les tres repúbliques són els responsables d'augmentar la crisi ètnica.	En aquest cas es fa especial menció a Milosevic i es demana responsabilitats. Al mateix temps, però, també s'assenyalen els líders croat i eslovè com a responsables d'incrementar les tensions nacionals.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 42

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	29 – 30 juny de 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Jim Hoagland
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Situació de com ha arribat Iugoslàvia al conflicte
TITOL	Yugoslav disaster: the culpable bystanders

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Yugoslav's resort to massive violence in the name of territorial integrity is a tragedy for its people, for Slavic unity and for the international community. The	H3	La defensa de la integritat del territori a partir de la violència o la ignorància de la comunitat internacional cap als Balcans ha propiciat l'esclat de la guerra.	Es dona a veure el pèssim paper de la comunitat internacional i el fet d'utilitzar la violència per mantenir Iugoslàvia no portarà a la solució del conflicte.

leaders of America and Europe have failed to head off a disaster they saw coming but did not want to believe could happen in Europe today.			
But Western nations did just that. They watched Yugoslavia's disintegration hurtling down history tracks and did not move to stop the bloody train week.	H3	La comunitat internacional té responsabilitats pel que ha passat a Iugoslàvia.	La ignorància dels països occidentals no ha fet evitar les tensions del conflicte.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 43

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	29-30 juny de 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Stephen S. Rosenfeld
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Visions que es tenen de les independències d'Eslovènia i Croàcia
TITOL	Help them contemplate more enduring interests

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Many Yugoslav seem possessed by such ethnic patriotism or pride that they make fight of the implications their obsession may have for themselves and	H4	El nacionalisme radical pot portar a actuar de manera violenta sense tenir en compte la situació dels altres.	En aquest cas no es parla de nacionalisme croat o serbi, sinó del que es pot trobar als dos bàndols.

ignore its effects on others.			
-------------------------------	--	--	--

Fitxes d'anàlisi de l'Avui de l'agost de 1991

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 44

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	24 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	10
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Comparació cop d'estat a la URSS amb Iugoslàvia
TITOL	A Iugoslàvia no han parat de disparar

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Potser Milosevic devia estar temptat d'acceptar la independència d'Eslovènia i Croàcia, mentre ell pogués establir per la força les armes una gran Sèrbia que incorporés totes les zones croates amb presència sèrbia, però la seva veritable vocació seria el manteniment d'una Iugoslàvia unida sota l'hegemonia sèrbia.	H4	El projecte de Milosevic persegueix la unitat iugoslava i l'hegemonia sèrbia.	La intenció de Milosevic sempre va ser imposar una hegemonia sèrbia dins una Iugoslàvia unida.
Aquests són els punts de referència dels independentistes eslovens i croats, que han canalitzat democràticament les seves reivindicacions.	H4	Croàcia i Eslovènia han actuat de manera democràtica.	Els nacionalismes croat i eslovè no es consideren els responsables de l'esclat de violència ja que van actuar democràticament.

El nacionalisme serbi, capitalitzat per Milosevic, ha optat més aviat per la via cetnik de confrontació amb els croats o per l'exaltació de Vuk Draskovic.	H4	Milosevic capitalitza el nacionalisme serbi amb connotacions agressives.	El nacionalisme serbi és definit majoritàriament amb la figura de Milosevic i representa el nacionalisme agressor.
--	----	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 45

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	27 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	12
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Vicenç Villatoro
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Nacionalitats a diferents països
TITOL	Toquen el "puzzle"

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El binomi Estat plurinacional-dictadura no ha resolt els problemes d'articulació nacionals ni a la URSS, ni a la Iugoslàvia de Tito ni a l'Espanya de Franco.	H2	Un estat unitari manté amagades les reivindicacions nacionals.	El diari reivindica els estats plurinacionals i els drets de les minories ètniques amb diferents exemples històrics.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 46

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	18 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia

AUTOR	Jordi Canals
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	G
TEMA	Papa Joan Pau II dóna suport al reconeixement de Croàcia
TITOL	Joan Pau II demana el reconeixement de les "legítimes aspiracions del poble croat"
SUBTITOL	La presidència federal iugoslava es reuneix amb urgència a Belgrad

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Va ser escenari de violents enfrontaments entre forces croates i nacionalistes serbis.	H1	Els atacs es donen entre nacionalistes serbis i forces oficials de Croàcia.	L'ús dels nacionalistes serbis com a provocadors dels aldarulls i no els nacionalistes croats.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 47

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	21 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Atac a la ciutat d'Osijek
TITOL	L'exèrcit federal iugoslau ataca la ciutat croata d'Osijek

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
L'exèrcit federal i els "terroristes" serbis van atacar dilluns a la nit el centre d'Osijek	H1	Exèrcit i terroristes actuen junts.	L'ús del mot terroristes per definir els nacionalistes serbis que són els atacants.

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	31 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	5
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Situació a Croàcia i conferència de pau
TITOL	El govern iugoslau accepta la conferència de pau proposada per la CE

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Està augmentant la pressió sobre Sèrbia i l'exèrcit iugoslau, considerats com els principals responsables dels combats a Croàcia.	H3 H4	Sèrbia representa el causant dels conflictes a Croàcia.	El conflicte es va alimentant per les agressions dels serbis i l'exèrcit federal. La major culpa dels conflictes se li atribueix al nacionalisme serbi i no croat que són els que reben els atacs.

Fitxes d'anàlisi de La Vanguardia de l'agost 1991

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 49

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	18 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	15
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Miguel Herrero de Miñon
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Possibles solucions per Iugoslàvia
TITOL	¿Una octogonal para Yugoslavia?

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Bajo cualquier iniciativa serbia para mantener unida Yugoslavia, está el proyecto de la Gran Serbia, para la cual la federación significa unidad, y unidad, anexión.	H4	El projecte serbi, a més de mantenir unida Iugoslàvia, és consagrar una gran nació sèrbia.	Sèrbia és la que vol mantenir unida Iugoslàvia amb l'annexió de repúbliques. Amb això es dona a entendre que annexió significa agressió.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 50

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	19 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	10
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Conflictes a territori croat
TITOL	Guerra sucia en Croacia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El radical nacionalismo de ambos podría verse atemperado por la catastrófica situación económica que se presenta.	H2 H4	Tant el nacionalisme croat com el serbi es consideren radicals.	No només el nacionalisme serbi representa el nacionalisme agressiu, sinó que consideren en el mateix nivell al croat.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 51

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	29 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	12
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Conflicte armat a Croàcia
TITOL	Arbitraje en Yugoslavia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
La "guerra sucia" subió en espiral entre fuerzas croatas y guerrillas serbias, apoyadas por el ejército federal de Belgrado.	H1	Els serbis actuen en guerrilles i els croats a través de les forces de l'ordre.	Un sector serbi, en aquest cas les guerrilles, és el que provoca els enfrontaments amb les forces de Croàcia.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa:52

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	30 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	13
SECCIÓ	Opinió

GÈNERE	Columna
AUTOR	Luis Foix
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Nacionalisme
TITOL	El motor del nacionalismo

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Ni desprestigiar al nacionalismo como un fenómeno de pueblos incapacitados para realizarse en todos los ámbitos, ni tampoco permitir que el nacionalismo sea la única y exclusiva fuerza motriz de la historia que ahora se vuelve a construir	H2	El nacionalisme pot ser una reivindicació per a l'actual construcció de la història però tampoc ha de ser l'únic aspecte.	No es critica amb duresa l'auge dels nacionalismes però ahora consideren que no han de ser l'únic aspecte a tenir en compte en la construcció de societats.
Pujol decía que el "nacionalismo rompe dictaduras". De acuerdo. Pero lo que no garantiza el nacionalismo es un comportamiento democrático entre un nacionalismo poderoso y otro más débil, entre el que representa a las mayorías y el que acoge a las minorías.	H2	El nacionalisme no equilibrat no pot donar un comportament democràtic.	En el cas de Iugoslàvia, el nacionalisme no pot ser considerat un atribut per tal de solucionar el problema.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 53

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	18 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	3
SECCIÓ	Internacional

GÈNERE	Notícia
AUTOR	Eduardo Flores
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Presidència federal i combats
TITOL	Mesic convoca una reunió de urgencia de la presidencia federal a petició de Zagreb

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Los enfrentamientos entre fuerzas croatas y autonomistas serbios iniciados el viernes [...]	H1	El conflicte es dona entre les forces oficials de Croàcia i autonomistes serbis.	Croàcia es defensa amb les forces oficials però els serbis són definits com autonomistes o en altres casos com a nacionalistes.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 54

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	25 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	13
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Agències
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Crida a la mobilització a Croàcia
TITOL	El ministro de defensa croata llama a la movilización general
SUBTITOL	Discrepancia en la presidencia yugoslava sobre el papel del ejército

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Serbia niega toda implicación en el conflicto y sostiene que son los serbios de Croacia quienes se defienden del "peligro	H4	El nacionalisme croat amenaça les minories sèrbies de Croàcia.	Sèrbia es desentén en relació amb les guerrilles a Croàcia però en aquest cas també es recorda el comportament de

de genocidio que hace pesar sobre ellos el poder de Zagreb”			Croàcia amb les minories sèrbies del seu territori.
---	--	--	---

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 55

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	29 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Afp
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Situació dels refugiats croates
TITOL	Dramática espera de los refugiados croatas en Hungría

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Entre los refugiados circulan relatos de atrocidades cometidas por los serbios. Algunos ni siquiera se atreven a pronunciar el nombre “serbio”[...] Sin embargo, un 10 por ciento de los albergados en el campo son de nacionalidad serbia.	H4	Malgrat el paper hegemonitzador de Sèrbia davant les atrocitats dels nacionalismes, als camps de refugiats també es troben serbis.	S’explicita la por que tenen els refugiats croats i musulmans dels serbis però al mateix temps es deixa veure els atacs que també estan patint els serbis quan s’afirma que un 10 per cent dels refugiats són de nacionalitat sèrbia.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 56

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	1 setembre 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	12
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia

AUTOR	Agències
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Els combats a Croàcia
TITOL	Ofensiva serbia ante el fin de los ultimátum de Croacia y la CE
SUBTITOL	Los combates se intensifican en el aeropuerto de Zagreb

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
La población de Vukovar, rodeada por autonomistas serbios y tropas del ejército yugoslavo desde el pasado domingo.	H1	Els serbis ataquen la ciutat de Vukovar que és croata.	En aquest cas s'utilitza la paraula autonomistes i no nacionalistes per definir els serbis. Es refereixen als serbis que viuen a la regió on es troba Vukovar.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 57

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	1 setembre 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	30
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Margarita Rivière
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Nacionalisme i caiguda del comunisme
TITOL	Despertar

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Los nacionalismos, eso que en esta Cataluña de finales de siglo XX se quiere hacer pasar como lo más moderno, pueden consolidarse como el perfecto ejemplo de	H2	El nacionalisme es pot prendre com un mal exemple per a la raó humana.	Forta crítica al nacionalisme, no només serbi i croat, sinó en general. La Vanguardia, un diari espanyolista, rebutja l'auge nacionalista criticant aquests.

insolidaridad y enajenación de la razón.			
En Yugoslavia la razón nacional ya ha consagrado la sinrazón humana.	H2 H3	El nacionalisme és una reivindicació irracional.	Agafen Iugoslàvia com a exemple del mal que comporten els nacionalismes i com a causa de l'esclat de violència.

Fitxes d'anàlisi del Herald Tribune de l'agost de 1991

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 58

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	19 agost 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	5
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Staff
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Curs dels enfrontaments a Croàcia
TITOL	Yugoslav armor and more troops cross into Croatia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The guerrillas say they are defending the wish of Croatia's 600.000 member Serbian minority to stay in the federation. But Croatia say the Serbs are seeking to carve out Greater Serbia to form the backbone of a new state after the collapse of presentday Yugoslavia.	H1	Les milícies sèrbies afirmen defensar la minoria sèrbia de Croàcia.	Es pot veure les visions dels dos bàndols. Per una banda les milícies i, per altra banda, el govern croat que critica la intenció de formar una Gran Sèrbia.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 59

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	20 agost de 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	AP

POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Enfrontaments a diferents llocs de Croàcia
TITOL	Jewish center and cemenetry bombed as fighting is re-ignited in Croatia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The Croatian government condemned the bombings as the attempts of terrorists - a term it usually uses for Serbian guerrillas.	H1	Qui actua a Croàcia són milícies radicals sèrbies.	Es dóna a veure que els responsables dels conflictes armats a Croàcia són per part de serbis radicals.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 60

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	21 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Staff
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Perfil de diferents personalitats sèrbies i croates del conflicte.
TITOL	In Yugoslav strife, a proliferation of folk heroes

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Turn on Belgrade television and you will meet the Serbian fighters "Commander Paja" and "Commander Bora". Leaf through a Croatian newspaper, and meet the muscular, barechested	H4	Tant els mitjans serbis com croats lloen les figures que actuen en el conflicte armat.	Aquestes figures arriesguen la seva vida per seu territori. Aquest fet també dóna a veure la manipulació periodística durant la guerra.

“Sinisa, hero of the rebel republic’s national guard. And there is the brave and blonde Elenora, who carries a gun and risks her life for Croatia.			
Seselj, a deputy in the Serbian parliament, has revived the imaginary of the Chetniks, royalists Serbian troops who collaborated with the germans during World War II.	H1 H4	El nacionalisme fa reviure idees del passat.	En aquest cas apareix la figura dels Txètniks, presents durant la Segona Guerra Mundial.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 61

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	24-25 agost 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Blaine Harden
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	L’augment de la violència del conflicte a Croàcia
TITOL	Croatian violence called out of control
SUBTÍTOL	Federal enforcer of cease-fire pact says it has produced “ever more crises”

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Serbian officials in Belgrade maintain that the ethnic Serbs fighting in Croatia are self-organized villagers. Ethnic Serbs, many of whom say	H1	El govern serbi assegura que no té res a veure amb els conflictes ètnics a Croàcia.	Les mateixes milícies es troben organitzades per combatre les polítiques nacionals de Tudjman.

they are afraid of the rightist nationalist policies of Mr. Tudjman, make up about 12 percent of the 4.5 million people in Croatia.			
---	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 62

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	26 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Staff
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Curs de la guerra a Croàcia
TITOL	Belgrade army joins serbs in attack on a Croatian town

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The federal army, which is dominated by ethnic Serbs, was originally deployed in Croatia to act as a neutral buffer force between Croats and a large Serbian minority in the republic.	H1	L'exèrcit federal no pot ser neutral si està format per majoria sèrbia.	La missió, en un principi, de l'exèrcit federal era mantenir-se entre els croats i els serbis.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 63

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	28 agost 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	2

SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Staff
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Curs de la guerra a Croàcia
TITOL	Fighting is intense as croatia braces for mobilization

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Fighting has escalated in the past three days in Serbian-dominated enclaves throughout Croatia between federal troops and Serbian guerrillas against Croatian National Guard and police forces.	H1	L'exèrcit federal i les milícies sèrbies actuen contra les forces nacionals croates.	Només es parla de milícies sèrbies en defensa dels drets de la minoria sèrbia de Croàcia.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 64

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	28 agost 1991
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinion
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Washington Post
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Balanç de la situació iugoslava
TITOL	Press for Yugoslav peace

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The Yugoslavs are demonstrating with great clarity the dangers of fanning up old ethnic hatreds to	H4	Tant croats com serbis realitzen accions polítiques amb la justificació de l'odi ètnic del passat.	Les polítiques nacionalistes van agafar importància en la política iugoslava i això porta a tensions.

serve current political purposes.			
It was the Serbian Communist leadership that played deliberately on ethnic animosities to deflect attention from its failing economy, and it has been the Serbs who have used the national army consistently to support Serbian guerrillas.	H4	El govern de Sèrbia ha utilitzat aspectes nacionalistes per tal de desviar l'atenció respecte a altres temes.	L'auge dels nacionalismes té un pes important en el paper polític que realitzen els governs.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 65

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	29 agost 1991
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Staff
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Curs de la guerra a Croàcia
TITOL	New clashes erupt between croatians and federal army

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
More than 300 people have been killed in fighting between Serbs and Croatian, Yugoslavia's biggest groups.	H1	La població sèrbia i croata són els dos principals grups que lluiten.	En aquest cas no es diferencia la població civil croata i sèrbia dels que realment estan duent a terme accions militars.

Fitxes d'anàlisi de l'Avui de l'abril de 1992

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 66

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	8 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Mònica Fokkelman, Rafael Corbalán
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Curs de la guerra a Bòsnia
TITOL	Els tancs de l'exèrcit encerclen Sarajevo i l'aviació ataca algunes ciutats bosnianes
SUBTITOL	Els 14.000 cascos blaus es desplegaran immediatament a Croàcia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Els enfrontaments indiquen que els serbis estan disposats a conquerir, amb l'ajut de l'exèrcit, els territoris que consideren històricament seus.	H4	Sèrbia té una tendència expansionista als territoris iugoslaus.	Es parla de la voluntat expansionista de Sèrbia i amb això es pot extreure que darrera aquesta idea hi ha una actitud agressiva i de no respecte per les minories per part dels serbis.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 67

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	14 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Món Avui
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Mònica Fokkelmann
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat

MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Transcurs de la guerra a Bòsnia
TITOL	Combats arreu de Bòsnia i Hercegovina tot i l'acord d'alto-el-foc de diumenge

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Continuen els discursos farcits de termes que avoquen un passat saturat d'odi. El líder dels nacionalistes serbis, Vojislav Seselj, segueix mobilitzant masses de ciutadans serbis al so de paraules maleïdes com ústaixa i genocidi serbi, records de pàgines negres de la història iugoslava.	H3 H4	El nacionalisme serbi s'alimenta del passat negre de Croàcia en relació amb els serbis.	Es recorden alguns episodis negres de Croàcia però de temps passats. Els discursos d'odi són els que perpetuen el conflicte entre les dues repúbliques.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 68

DIARI	L'Avui
DATA DE PUBLICACIÓ	27 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Joan B. Culla i Clarà
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Guerra de Bòsnia
TITOL	Bòsnia

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Han anat mostrant la raó moral que assistia els croats per voler sortir de la federació	H3 H4	Els croats han utilitzat la raó per sortir d'un projecte iugoslau fracassat i l'hegemonia sèrbia.	La causa de les tensions és la inestabilitat de Iugoslàvia i

esdevinguda inhabitable, disfressada transparent de l'hegemonisme panserbi.			l'hegemonisme serbi. Es dóna a entendre que és normal la reacció dels serbis de declarar-se independents davant el panorama on vivien.
El record històric del règim ústaixa, la invocació dels drets de la minoria sèrbia i l'abús del concepte guerra civil han permès encara a molts europeus adoptar, davant del drama croat, una actitud disciplent i pretesament neutral, de "tots dos bàndols són iguals de fanàtics"	H4	El bàndol croat no representa el nacionalisme fanàtic que sí defineix el nacionalisme serbi.	El diari dóna a veure clarament que el nacionalisme croat és el que està oprimint per part del nacionalisme serbi. Els dos bàndols no són igual de fanàtics, només el serbi.
El règim nacional-comunista de Milosevic aplica la mateixa doctrina geopolítica en què excel·lí el règim nacional-socialista de Hitler. Allí on hi viuen serbis, allí és Sèrbia.	H4	Milosevic té una tendència expansionista de la nació sèrbia.	Milosevic representa el nacionalisme serbi i es fa una comparativa amb el règim nazi en relació amb l'expansionisme. Sèrbia vol representar el nacionalisme hegemònic.
Simpatitzem amb l'agredit i ens repugna l'agressor, perquè rebutgem el domini dels pobles grans sobre els petits, perquè preferim la llibertat al feixisme.	H4	Sèrbia representa el poble gran, el domini i el feixisme davant ètnies minoritàries.	El diari es torna a posar de part del nacionalisme croat que representa l'agredit i el nacionalisme serbi representa l'agressor i el culpable de la situació que viu Iugoslàvia.

Fitxes d'anàlisi de La Vanguardia de l'abril de 1992

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 69

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	8 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	7
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Agències
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Reconeixement d'Estats Units i curs de la guerra a Bòsnia
TITOL	EE.UU. reconoce a Eslovenia, Croacia y Bosnia-Herzegovina

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
El ejército federal yugoslavo, prácticamente integrado por serbios, asegura que sus unidades se vieron obligadas a responder al fuego de "fuerzas paramilitares fascistas croatas"	H1	Es troba l'existència de forces paramilitars croates.	En aquest cas es dona la versió sèrbia com que es van veure obligats a atacar i parlant de forces paramilitars croates.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 70

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	16 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	7
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Ricardo Estarriol

POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Aïllament de Sèrbia i curs de la guerra
TITOL	EE.UU. amenaza a Serbia con un aislamiento internacional
SUBTÍTOL	El próximo día 29, plazo para el cese de los ataques serbios a Bosnia

FRAGMENTOS RELLEVANTES	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
No existen pruebas de que el gobierno de Croacia apoye militarmente a las milicias croatas en Bosnia, si bien naturalmente existe una corriente de ayudas.	H1 H4	Existència de milícies croates a Bòsnia amb ajuda del govern.	En aquest cas no es parla de milícies sèrbies sinó que també es dóna a veure l'existència de milícies croates que reben ajudes del govern durant la Guerra de Bòsnia.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 71

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	23 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Ricardo Estarriol
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Curs de la guerra a Bòsnia
TITOL	Los serbios están muy cerca de la victoria militar en Bosnia
SUBTÍTOL	Los combates registrados ayer fueron extremadamente sangrientos y mortíferos

FRAGMENTOS RELLEVANTES	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
La capital serbia describen los acontecimientos como "combates entre los	H1 H4	L'exèrcit combat contra milícies croates i musulmanes.	Es dóna la versió sèrbia a la Guerra de Bòsnia amb l'existència de milícies musulmanes i

grupos étnicos” o “enfrentamientos del ejército yugoslavo contra las milicias musulmanas o croatas”			croates i els conflictes ètnics però sense la capital de Sèrbia intervenint.
Desde Sarajevo y Osijek se deduce que las actuales acciones militares consisten en ataques perfectamente concertados del ejército yugoslavo y las milicias serbias contra las autoridades legales de la república.	H1 H4	Sèrbia actua amb milícies i Bòsnia amb autoritats legals.	Des de la versió bosniana i croata els atacs es donen per part de milícies sèrbies contra les forces legals. El serbis són els atacants.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 72

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	25 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	21
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Columna
AUTOR	Lluís Foix
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	M
TEMA	Història de Sarajevo i nacionalisme
TITOL	Sarajevo 1992

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Hay que distinguir entre los nacionalismos democráticos, respetuosos con la realidad que les circunda, y los que pretenden imponer por la violencia el control	H2	Sèrbia representa un nacionalisme agressiu amb tendències expansionistes.	Es diferencia entre nacionalismes democràtics i nacionalismes agressius. En aquest cas no es parla de Croàcia per situar-la en un d'aquests tipus però sí del serbi que se

de su propio territorio o el ajeno. El caso de Serbia ilustra perfectamente el segundo caso.			situa en l'agressiu.
Se apunta en todas direcciones un gran impulso nacionalista. Esto no es bueno ni malo. Es lo que expresan en las urnas muchos ciudadanos de Ucrania, Alemania, Valonia, Cataluña, Estonia y Polonia.	H2	El nacionalisme representa un nou ítem a tenir en compte en la política internacional.	Es parla de nacionalisme en general i de l'auge d'aquest en els últims anys però no s'exposa cap opinió al respecte. Només es dóna informació de la situació mundial actual.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 73

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	27 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	4
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Reuter i Afp
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	P
TEMA	Projecte de la nova Iugoslàvia
TITOL	Nace la nueva Yugoslavia proserbia mientras que en Lisboa se negocia la paz para Bosnia

FRAGMENTES RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Los serbios exigen en Bosnia lo que no toleraron a los croatas en Yugoslavia: una confederación de "países" independientes	H4	A la guerra de Bòsnia, els serbis proposen el mateix que van proposar els croats i no van acceptar.	Es dóna a veure la incoherència de Sèrbia respecte les demandes a Bòsnia en relació amb l'organització territorial. Demanen el mateix que els croats demanaven al 1991 i amb això es veu la falta de cohesió entre

			les dues repúbliques.
--	--	--	-----------------------

Fitxes d'anàlisi del Herald Tribune de l'abril de 1992

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 74

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	11-12 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Chuck Sudetic
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Situació a Bòsnia – Hercegovina
TITOL	Bosnian pleads for aid against serb attack

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The Muslim Slavs and most Roman Catholic Croats, who make up about 61 per cent of the population, moved reluctantly for independence because they are not eager to be left in a rump Yugoslav state run by the renamed Communists and Serbian nationalists.	H4	Musulmans i croats han optat per la independència a causa de les tendències dels comunistes i nacionalistes serbis.	Es dóna a veure l'hegemonia que estava agafant Sèrbia amb el projecte de la "Gran Sèrbia" i la negativa de les altres repúbliques de pertànyer a aquest projecte.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nº fitxa: 75

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	13 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Washington Post

POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Paper de Sèrbia, Bòsnia i la comunitat internacional respecte a Bòsnia
TITOL	Stop the war in Bosnia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The reckless Serbian Milosevic government rumb Yugoslavia is inciting a Serbian-dominated Yugoslav army and Serbian irregulars to “liberate” Bosnian Serbs ostensibly threatened with “genocide”.	H4	El govern de Milosevic és el responsable de la dominació sèrbia a l'exèrcit iugoslau.	S'agafa la imatge de la figura de Milosevic com el responsable de la dominació sèrbia i el representant del nacionalisme serbi amb la defensa del genocidi d'aquest poble.
Meanwhile, Croatia's Tadjman government, even though it has recognized an independent Bosnia, seems obsessed with annexing a western hunk of it.	H4	El govern de Croàcia també té una tendència expansionista dins la república de Bòsnia-Hercegovina.	En el cas de Bòsnia, el govern croat està actuant igual que el govern serbi amb l'annexió de diferents regions amb presència croata o sèrbia.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 76

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	14 abril 1992
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Stephen Engelberg
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Gran
TEMA	Situació iugoslava després de l'esclat de les tensions entre les diferents repúbliques
TITOL	In the truncated Yugoslavia, only the name remains

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
But the Communist era, dominated by Tito, who died in 1980, also left behind a legacy of unresolved ethnic tensions and a generation of leaders who saw nationalism as their ticket to political power.	H3	La identitat nacional de les diferents repúbliques ja es trobava present durant l'època de Tito i va ser, posteriorment, un dels elements més importants de l'esclat de la guerra.	En aquest cas s'apunta directament als nacionalismes com un problema no resolt i, per tant, com una causa pesant de l'esclat dels conflictes entre les repúbliques.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 77

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	15 abril 1992
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Stephen Rosenfeld
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Reconeixement de tres repúbliques independents
TITOL	Yugoslavia: the first goal was damage limitation

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
But this was a one-side oversimplification. The common media juxtaposition of "Communist" Serbia and "democratic" Croatia was cartoonish. Moreover, while Serbia acted brutally, Croatia by its maltreatment of Serbs	H4	Tant Sèrbia com Croàcia tenen una actitud semblant respecte al nacionalisme i el curs del conflicte.	Es fa una crítica de la simplificació que es fa entre la Sèrbia comunista i la Croàcia democràtica. No es defensa aquesta imatge i també s'anomenen les provocacions per part del govern croat.

gave arrogant provocation.			
----------------------------	--	--	--

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 78

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	15 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Boris Vukobrat
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Punt de vista de mantenir Iugoslàvia unida i no reconèixer les repúbliques independents.
TITOL	Now help put Yugoslavs back together

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Accepting Yugoslavia's division into independent republics is a serious error. These republics are artificial entities, too small to be viable and to heterogeneous to remain united for any length of time. They will become mini-Yugoslavias, transformed into infernos at the slightest ethnic or religious confrontation.	H4 H5	Les noves repúbliques iugoslaves reconegudes acabarant amb el mateix problema que l'estat iugoslau però a petita escala: tensions ètniques i confrontacions religioses.	Boris Vukrobat defensa el manteniment d'una Iugoslàvia unida i critica el reconeixement que s'han anat fent de les repúbliques.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	16 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	AP, Reuters
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Situació a Bòsnia – Hercegovina
TITOL	Vance begin trying to calm Bosnia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
After weeks of fighting between minority Serbs who oppose independence and the majority Muslims and Croats who favored Bosnian statehood.	H1	La minoria sèrbia a Bòsnia no defensa la independència de la república, en canvi musulmans i croats defensen un estat.	En aquest cas es fa una diferència de la població sèrbia que viu a Bòsnia, anomenant-los minoria sèrbia. Es diferencia quines són les visions dels diversos bàndols presents.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	16 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	8
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	New York Times
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Descripció i crítica de la figura de Milosevic
TITOL	Milosevic should go

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ

But there is nothing confusing or complex about how much of it arises from the Serbian nationalism whipped up by Mr. Milosevic, Europe's last tyrant. When the Iron Curtain come down, he rejected a confederation that could have held Yugoslavia together. He resorted to force in a vain attempt to keep Slovenia and Croatia from breaking away.	H4	El nacionalisme serbi promogut per Milosevic és un dels principals culpables del curs de la guerra als Balcans.	No es fa una crítica a Sèrbia en general sinó a la figura de Milosevic per les reaccions que va tenir respecte a les independències de Croàcia i Eslovènia.
--	----	---	---

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 81

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	17 abril 1992
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Reuters
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Comportament de les diferents forces a Bòsnia
TITOL	Serbs mobilize in Bosnia as Vance urges peace

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Mr. Vance issued a new appeal for rival Serbs, Muslims and Croats to stop fighting	H1	Hi ha una rivalitat entre serbis, musulmans i croats.	En aquest cas concret, Reuters no diferencia entre els diferents sectors de la població de les repúbliques sinó que els engloba a tots.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	18-19 abril 1992
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	5
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Blaine Harden
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Situació a Bòsnia-Herzegovina
TITOL	In Bosnia-herzegovina, fears of coming armageddon grow

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
The Yugoslav army and paramilitary units operating from Serbia continued to attack muslim-majority towns in Bosnia.	H1	L'exèrcit federal i milícies sèrbies ataquen les poblacions musulmanes de Bòsnia.	Els atacants són l'exèrcit iugoslau i les forces sèrbies no controlades i les víctimes són els musulmans. En aquest cas sí que es diferencia els atacants de la resta de població sèrbia general.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	20 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	5
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Reuters
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Situació a Bòsnia-Herzegovina
TITOL	Yugoslav forces pound Bosnia city

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Bosnia has three major ethnic groups: Serbs, Croats and Muslims. Serbs want their areas to remain part of Yugoslavia, while the Muslims and Croats, who supported independence, oppose breaking up the republic.	H4	Els serbis volen mantenir les zones amb majoria sèrbia de Bòsnia dins Iugoslàvia, en canvi musulmans i croats no volen trencar la república.	Es mostren les dues visions majoritàries dels bàndols i el manteniment de les poblacions amb majoria en els diferents casos.

Conflicte: Guerra dels Balcans
Nºfitxa: 84

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	20 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Washington Post
POSICIÓ DEL TEXT	No destacada
MIDA DEL TEXT	Petit
TEMA	Comportament serbi a la guerra de Bòsnia
TITOL	Serbia must be stopped

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Yes, Croatia has its own land-grabbing to answer for in western Hercegovina. But the principal tragedy is a conspiracy of Bosnian serbs, guerrillas from Serbia, the Serb-dominated Yugoslav national army and the Serbian government of Slobodan Milosevic.	H1 H4	Una de les amenaces per a Bòsnia és l'expansionisme de Croàcia però la principal preocupació ha de ser les milícies sèrbies, l'exèrcit federal i el govern de Milosevic.	Es torna a fer una crítica de l'expansionisme tant croat com serbi. A més, la figura de Milosevic torna a aparèixer com un dels principals instigadors de la situació balcànica.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	23 abril 1992
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	7
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Staff
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Curs de la guerra a Bòsnia
TITOL	Battle rages in Sarajevo
SUBTÍTOL	Serbs fight Muslims to control capital

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Serbs and Muslims fought street to street for control of Sarajevo on Wednesday.	H1	La lluita a Sarajevo es dona constanment als carrers de la ciutats entre dues ètnies.	En aquest cas, es parla de serbis i musulmans en general sense tenir en compte qui són els que realment es troben lluitant.

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	27 abril 1992
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Blaine Harden
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Situació a Sarajevo
TITOL	In Sarajevo, truce takes hold but so does hate

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
For many months, as they watched other regions of Yugoslavia	H3	L'odi ètnic és una de les causes del que ha estat passant a Iugoslàvia en els últims mesos.	S'agafa l'esperança de Sarajevo per tractar el tema de l'odi ètnic i la

succumb to ethnic hate, the people of Sarajevo had insisted that it could not happen here.			relació que té amb els atacs.
--	--	--	-------------------------------

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 87

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	27 abril 1992
PORTADA SI/NO	NO
PÀGINA/ES	6
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Opinió
AUTOR	Anthony Lewis
POSICIÓ DEL TEXT	No destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Reacció internacional i paper de Milosevic
TITOL	Threaten Milosevic with the Saddam treatment

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
When Mr. Milosevic sought to expand Serbian power, and the other nations in Yugoslavia responded in fear by withdrawing from the federal state [...].	H3	L'intent d'expansió de Milosevic va portar a la secessió de les altres repúbliques.	Se cita com a màxim instigador de l'expansionisme serbi a Milosevic. A més, això representa una de les causes del malestar a les altres repúbliques.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 88

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	28 abril 1992
PORTADA SI/NO	SÍ
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Blaine Harden
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat

MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Nou estat proclamat per Sèrbia i què ha passat des de llavors a la guerra
TITOL	Belgrade proclaims a new Yugoslavia

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Before nationalism and ethnic war convulsed and forced the collapse of the country, Yugoslavia was a Slavic federation of six republics.	H3	El nacionalisme és el responsable del col·lapse de l'estat iugoslau.	Es dona per fet que el nacionalisme va portar a la guerra entre les diferents ètnies de Iugoslàvia.

Conflicte: Guerra dels Balcans

Nºfitxa: 89

DIARI	Herald Tribune
DATA DE PUBLICACIÓ	29 abril 1992
PORTADA SI/NO	Sí
PÀGINA/ES	2
SECCIÓ	Internacional
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Blaine Harden
POSICIÓ DEL TEXT	Destacat
MIDA DEL TEXT	Mitjà
TEMA	Els refugiats de Bòsnia – Hercegovina
TITOL	Balkans relive a World War II refugee nightmare

FRAGMENTS RELLEVANTS	HIPÒTESI	PROPOSICIÓ EXTRETA	EXPLICACIÓ
Serbian irregulars have encircled the capital and are stopping nearly all deliveries of food according to relief officials.	H1	Les milícies irregulars són les responsables del col·lapse a Sarajevo.	Es diferencia qui són els atacans, els serbis irregulars, de la població sèrbia en general.